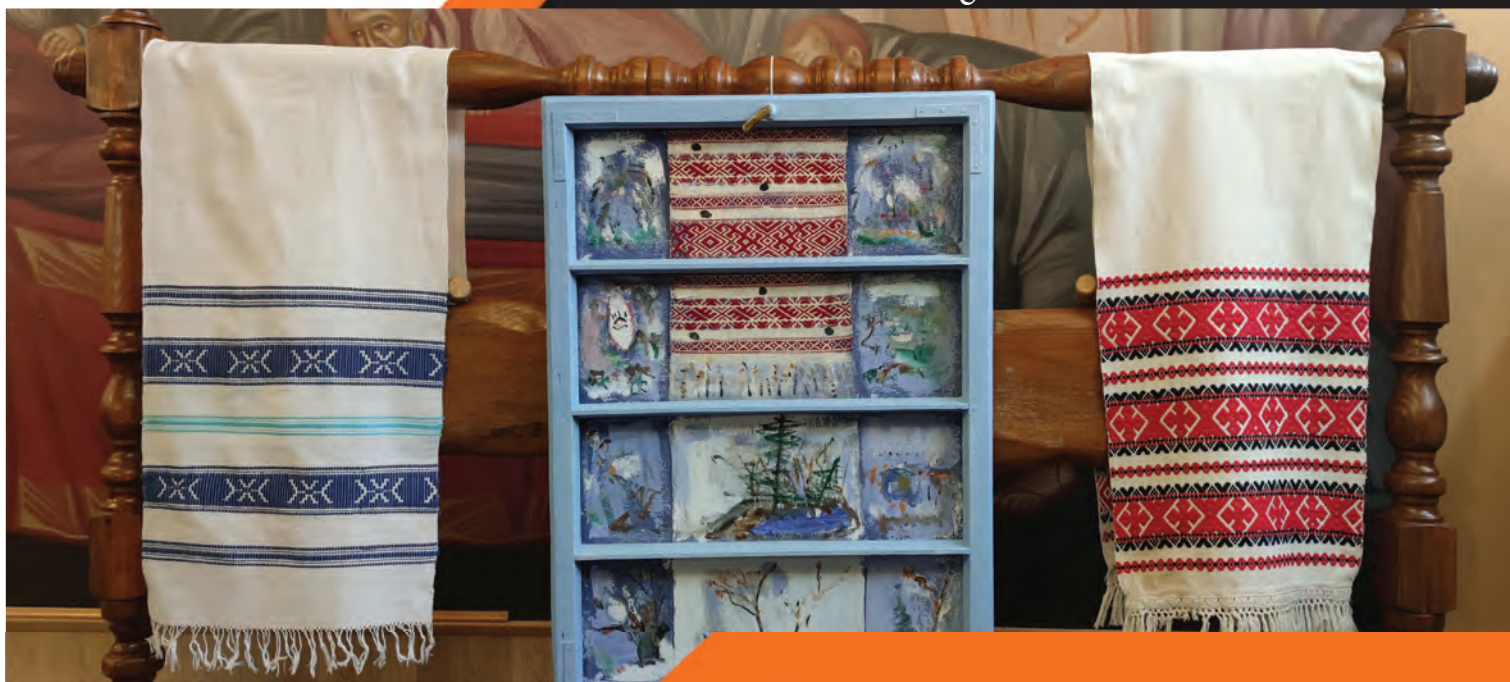

Caiete Silvane

210

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Edenul din Silvania

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

„Edenul din Silvania” și „Caiete Silvane” la Parla-Madrid	1
Viorel Mureșan , „Îmi cer să-ți scriu...”	4
Imelda Chintă , Incursiune în discursul amoros	6
Corina Știrb Cooper , Desant sălăjean la Cluj	7
Marcel Lucaciu , Inefabilul dor	8
Un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”: In memoriam Iuliu Suciu	9
Györfi-Deák György , Noi monografii jibouane	10
O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: Silvia Bodea Sălăjan – „Cui îi pasă?”	11
Menuț Maximinian , Poezie și război	12
Gheorghe Glodeanu , Hagialăcurile lui Vasile Lovinescu	14
Gheorghe Moga , Despre cuvinte uitate	15
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj anunță începerea proiectului cultural „Danțuri de-nvățat”	16
Alice Valeria Micu , Doină de iulie	17
Alexandru-Bogdan Kürti, Viorel Tăutan : „Aș opta tot pentru profesia de dascăl”	18
Anchetă: Zalăul cultural, literar, artistic azi. Răspund: Viorel Mureșan, Viorel Gh. Tăutan, Voichița Lung, Ancuța Mărieș, László László, Menuț Maximinian, Silvia Bodea Sălăjan, Ioan F. Pop . A întrebat Daniel Săuca	19
Alexandru Jurcan , O vacă albă în curtea închisorii	24
Petru Galiș, Anamaria Camelia Sabou (Crișan) , „Boianu Crasnei – 540 de ani de la atestarea documentară (1481-2021)”	24
Primăvara Poeziei / A Költészet Tavasza (II). Poeme de Kemenes Henriette, Jász Attila, Iris Király, Kiss Lehel, Kocsis Francisko, Lakatos Mihály, László Nóemi, Lövétei Lázár László, Marcel Lucaciu, Angela Maxim, Alice Valeria Micu și Molnár Andi traduse de Dósa Andrei, Kocsis Francisko, Simone Györfi și Lövétei Lázár László , însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	25
Versuri de Teodor Sărăcuț-Comănescu și Cornel Lar	33
Două poeme de Gheorghe Vidican	34
Marin Pop , Prima vizită canonică a episcopului Iuliu Hossu la Zalău (24-25 iunie 1922)	35
Premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România	38
Wesselényi Miklós-fiul , Jurnal de călătorie (1821-1822)(11), traducere de Györfi-Deák György	39
Traian Vedinaș , „Comunicare și existență de la alfabetul slavon la CritiAtac”	41
Laurențiu-Ștefan Szemkovics , Decorație conferită în 1922 unui prim-medec din Zalău	42
Vernisaj in memoriam Katona György, Florin Gherasim , Katona György – dinspre lume, spre Lumină	43
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existență	45
Daniel Mureșan , Cronica discului. Anvil – <i>Impact Is Imminent</i>	46
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei. <i>The Healer</i> (2016)	47
Corina Știrb Cooper, Alexandru-Bogdan Kürti, Györfi-Deák György , Malaxorul de iulie	48
Omagiații lunii iulie (Din Dicționarul Sălaj – Oameni și opere . Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj) coperta III	
Arca poeziei, William Shakespeare , Sonetul 138, în românește de Teodor Boșca , o rubrică de Viorel Mureșan coperta IV	

„Edenul din Silvania” și „Caiete Silvane” la Parla-Madrid

■ În biserica ortodoxă română din Parla-Madrid a avut loc miercuri, 15 iunie 2022, deschiderea expoziției de pictură „Edenul din Silvania” a pictorului Flavius Lucăcel, un demers susținut de Centrul Cultural Sf. Antim Ivireanul din Parla-Madrid, Consiliul Județean Sălaj și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Au vorbit preotul, poetul, scriitorul Eugen Barz, președintele centrului amintit, Dragoș Cosmin Popa, vicepreședinte al Asociației Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania (ASARS) și criticul de artă Antonio Calderón de Jesús. În discursul domniei sale, omul de artă spaniol a făcut o pledoarie pentru valorile culturale românești, europene prin excelență, valori care merită cunoscute, promovate. Despre expoziția artistului sălăjean, criticul a spus că reprezintă o sinteză a spiritualității românești realizată de un om cu o inocență deosebită. „Edenul din Silvania” valorifică patrimoniul material și imaterial al Țării Silvaniei, ștergere și țoale vechi țesute de femei din satul Aluniș ori geamuri meșterite în satul Tihău, fiind un demers pentru păstrarea a ceea ce au făcut artizanii, meșteșugarii satului sălăjean.

„Flavius Lucăcel scoate pe fereastră averea, zestrea satului de odinioară”

■ Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a prezentat revista și editura „Caiete Silvane”, precum și expoziția menționată. În opinia sa, Flavius Lucăcel scoate pe fereastră averea,

zestrea satului de odinioară, să o vadă lumea de azi, lume care și-a pierdut și deprinderea de a privi pe fereastră. Să se uite, adică, în oglindă. Să-și rememoreze nemurirea. Și Edenul din Silvania. Un paradis nu doar imaginar...

■ Tot în biserica ortodoxă română din Parla-Madrid s-a desfășurat duminică, 19 iunie 2022, vernisajul expoziției de pictură „Edenul din Silvania” a pictorului Flavius Lucăcel, un demers susținut de Centrul Cultural Sf. Antim Ivireanul din Parla-Madrid (centru prezidat de preotul Eugen Barz), Consiliul Județean Sălaj, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Asociația culturală „Creart”.

■ După vernisaj a avut loc o întâlnire a revistei și editurii „Caiete Silvane” cu membri ai Asociației Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania (ASAR), la care am avut bucuria să-i întâlnim pe scriitorii din țară Nicolae Coande și Vasile Muste, precum și pe poeții români din Spania: Eugen Barz, Dragoș Cosmin Popa, Marin Dumitrescu, Mihaela Vechiu, Marilena B. Matei, Marius Gîrniță, Rodica Carceanschi, Relu Mircea. Daniel Săuca și-a lansat cartea „Încet, foarte încet” (Editura Școala Ardeleană, 2022), din care a și citit câteva poeme. Apoi, poeții prezenți au citit din creațiile lor și au dezbătut, sub semnul prieteniei, teme de actualitate nu numai literară.

„Dialogul oaspeților noștri cu românii le-a produs acestora bucurie”

■ Preotul și scriitorul Eugen Barz, președintele Centrului Cultural Sf. Antim Ivireanul din Parla-Madrid, ne-a declarat: „Prezența revistei «Caiete Silvane» și a expoziției «Edenul din Silvania», prin Daniel Săuca și Flavius Lucăcel, a adus comunității de români din Parla-Madrid o sărbătoare românească. Dialogul oaspeților noștri cu românii le-a produs acestora bucurie. După cum se poate vedea din fotografii, prezența la această întâlnire a fost numeroasă, iar entuziasmul se poate vedea pe chipurile lor. De remarcat sunt și întâlnirile pe care cei doi scriitori le-au avut cu câțiva oameni de cultură de seamă din Spania, Antonio Calderón de Jesús, Jorge Ernesto Ibáñez Vergara și Austion Tirado. Nu în ultimul

rând, membrii ASAR au avut șansa, destul de rară aici în străinătate, de a se întâlni cu scriitorul Daniel Săuca, ale cărui cărți au fost prezentate și din ale cărui poezii au recitat”.

Sylvania del Edén
Flavius Lucăcel
Va fi prezentată Editura și Revista Caiete Silvane
Centrul Cultural Românesc Sf. Antim Ivireanul,
Parla - Madrid calle Sancha Barca no 1

Deschidere: 15.06.2022 - 19:00
Vernisaj: 19.06.2022 - 12:30

CENACLUL DE LA MADRID ASARS

***Vernisaj - Flavius Lucăcel, proiectul expozițional „Edenul din Silvania”**

**** Prezentarea revistei și Editurii Caiete Silvane**

***** Lansare volum de poezie “Încet, foarte încet” – Daniel Săuca, Editura Școala Ardeleană, 2022**

****** Dialoguri literare Caiete Silvane - ASARS, Recital de poezie**

Invitați speciali: Daniel Săuca și Flavius Lucăcel

Moderatori: Eugen Barz, Dragoș Cosmin Popa
ASARS Asociația Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania

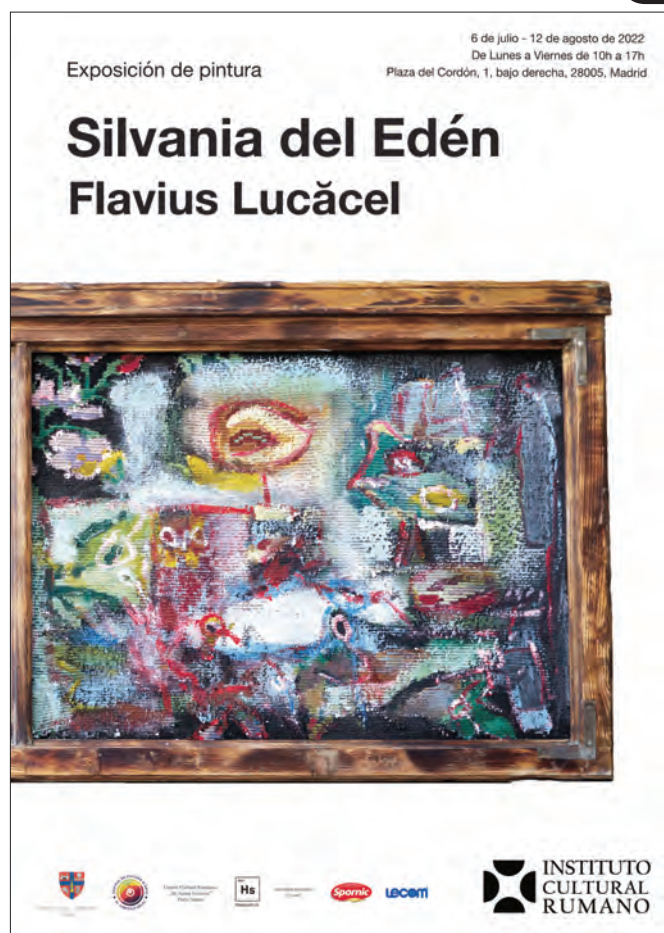
Duminică, 19 iunie 2022 de la ora 11:30
Centrul Cultural Sf. Antim Ivireanul, Parla - Madrid, Calle Sancha Barca 1

„Aici am întâlnit o mică Românie la biserică”

■ Artistul vizual și dramaturgul Flavius Lucăcel: „Întâlnirea din Parla-Madrid mi-a produs o bucurie profundă. M-am simțit ca în biserică din satul meu Aluniș. Am întâlnit vecini din satele din jur. Cineva era chiar din Domnin, satul în care în această săptămână noi tocmai derulăm proiectul «Cultură în șură». Am reușit să le producem un «dor» de acel concept care a devenit din ce în ce mai abstract: satul românesc. Aici am întâlnit o mică Românie la biserică”.

Reacții: Dragoș Cosmin Popa

O zi plină la Centrul Cultural Antim Ivireanul din Parla. În cadrul Cenaclului de la Madrid, ASARS, la invitația făcută de poetul Eugen Barz, a avut loc o întâlnire cu reprezentanții de la prestigioasa revistă și editură „Caiete Silvane”, domnul Daniel Săuca, scriitor, redactorul-șef și Flavius Lucăcel, dramaturg și artist plastic. Expoziția de artă plastică sub numele: „Edenul din Silvania” a fost expusă într-o conjunctură experimentală, combinând ceea ce afirma Mircea Eliade în „Sacru și profanul”: „Sunt două modalități de a fi în lume, două situații existențiale asumate de om de-a lungul istoriei sale...”. Prin aceste ferestre se pot intui părți ale așezărilor rurale, dar și patina timpului asupra memoriei sau o dualitate a nuanțelor, legături între lumi interioare și exterioare. A urmat, în biblioteca Centrului Cultural prezentarea revistei și editurii „Caiete Silvane”, care s-a bucurat și de prezența scriitorului Nicolae Coande aflat în Spania. Domnia sa a avut o intervenție inspirată la prezentarea plachetei de poezie a poetului Daniel Săuca: „Încet, foarte încet”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022, o antologie care cuprinde poezii publicate după anul 2012. Autorul a recitat câteva dintre poemele cuprinse în acest volum cu o notă de

Expoziția lui Flavius Lucăcel este găzduită și de Institutul Cultural Român din Madrid în perioada 6 iulie - 12 august 2022

copertă semnată de cunoscutul poet și critic literar Viorel Mureșan. În continuare a avut loc prezentarea poeziilor din ASARS cu un scurt recital. În încheiere, autorul a semnat câteva volume și s-a subliniat importanța lecturii autorilor români în străinătate cât și participarea activă a scriitorilor din diaspora ca parte integrantă a literaturii române. La eveniment au participat poetul Vasile Muste, ziaristul Cornel Drinovă și Mircea G. Florescu.

Viorel MUREȘAN

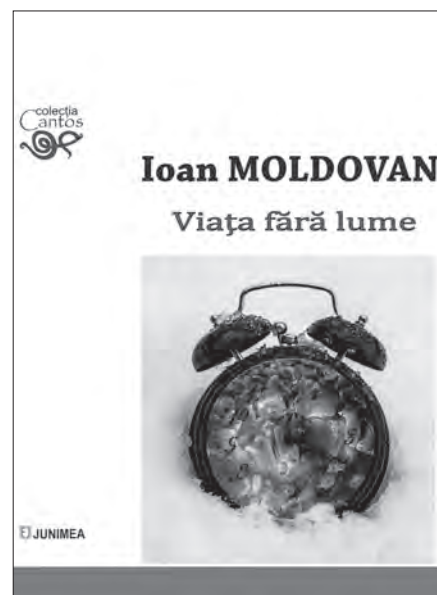
„Îmi ceri să-ți scriu...”

Între anul 1980, când Ioan Moldovan debuta cu *Viața fără nume* și volumul cu un titlu parafrastic, având și o ușoară înclinare absurdă, *Viața fără lume*, Editura Junimea, Iași, 2020, s-au scurs opt lustri de poezie. Măsurăm timpul în poezie, pentru că nici ea, Poezia, și nici autorul în discuție n-au stat pe loc. Substanța ideatică a noii cărți e chiar viața, așa cum, de altfel, o arată și titlul, dar o viață privită într-o oglindă care, abia spartă, se prelinge pe lângă perete în cioburi și, deodată cu ea, curge și imaginea reflectată. Ne vine această senzație de la un poem de pe la începuturi, greu de gânduri, mai întâi cam răzlețe, cum era și Zamfira lui Coșbuc, la nunta ei, apoi încercându-se de melancolie, de angoase, pe măsură ce se adună și se încatenează în fraze poetice tot mai aluzive: „Scriu rânduri, beau vin, sunt viu/ Scriu alte rânduri, mai beau, sunt viu/ și-atunci acum de ce încă mai scriu?// Din coastele mele izvorăsc doar nepoate/ grăbite să iasă înainte de șapte/ să uite de slujbă, sătule de lapte/ Zic și eu lapte/ și șterg – că se poate// Viață de rând, viețuire de rânduri/ mi-e dor să mai cad o dată pe gânduri/ cum cade lumina de vară pe scânduri// și alte tâmpenii, prostii, prostioare/ că nu mai e mult, frățioare/ și-o să răsară un soare - // Soarele tău!// Cu totul alt soare...” (*Prostioare*).

Vorbirea în doi peri, sporind accentele oralității, e adesea despre evenimente biografice, care implică tot mai mulți membri ai familiei, dispăruți, și lărgeste astfel o stare de comuniune, profilată încă din titlul *Acasă* al poemului liminar. Dar și din textul propriu-zis: „Mi-aș dori doar atât: pe fumul vălurit deocheat/ Să pot, ca pe o ulti-

mă filă, cu cenușa-mi să scriu/ Că, de fapt, am ajuns, că sunt acasă, că-s viu”. Un număr tot mai mare de poeme, de la volum la volum, se intitulează *Dragă*, fapt în măsură să atragă atenția măcar prin prozaismul apelativului, oricărui cititor. Parcurgând mai multe astfel de poeme, noi credem că titlul este un vocativ epistolar, mai didactic spus, o formulă de adresare. Avem în vedere, desigur, și natura mesajelor centrate întotdeauna pe stări ale emițătorului liric. Ele pot fi impresii dintr-o călătorie, unde epistolierul se lasă furat de detalii care oricărui alt vilegiaturist i-ar scăpa: „Sunt iar în Luncă/ E răcoare spre frig/ Pun lemne peste lemne și lemne după lemne/ și e cald” sau: „Avem în față un lan de trifoi cu trei foi nu cu patru/ Izvorul Minunilor curge îmbelșugat”. Câteodată, banalitatea constatării e dezarmantă prin realismul ei crud: „Sunt aici la vecini într-o ogradă obscură/ înconjurat de câini care latră bezmetic/ și nu mai tac din gură”, sau: „sunt sănătos, tocmai îmi văd chipul în termopanul de la bucătărie”.

O altă serie de *Dragă* cuprinde meditații și întrebări retorice despre bătrânețe: „Am ajuns, m-am îmbăiat la râu am vorbit îndesul singur, acum beau/ vinul/ Aici bătrânețea nu e subiect, nici predicat, nici măcar/ parte secundară de propoziție/ Ce-o fi oare?”, sau îngrijorări privind starea de sănătate: „Nu mai există clondir/ Nu mai aud nici măcar cuvântul clondir/ Ce mi-a venit acum să le pomenesc/ să mă mir/ de tot ce m-am lăsat”. Desigur, autoironia, în ambele solilocvii, intră în compoziția unor pete de culoare aruncate nervos pe pânză. Coordonatele universului poetic n-ar fi complete

fără observația că această comunicare epistolară se adresează și unor figuri defuncte: „Știu că ești mort, că ești fratele meu, că ai fost”. La Ioan Moldovan, evocarea fratelui mort stă mereu sub semnul, și livresc și ludic, al eminescienei poeme *Copii eram noi amândoi...* Un astfel de *Dragă* e străbătut de sus până jos de ecoul și suplicațiile unei litanii: „Știu că ești mort/ Știu că ești fratele meu/ Că ai fost// Ziua de azi voi începe s-o port,/ Alexandre, ca pe amintirea/ cea mai fără de rost// Că te clatini/ că ești flămând/ că tot trupul tău ținându-l în brațe/ mă face să plâng/ e zădărnice a repeta// Stai liniștit, voi dormi aici/ în zăpadă/ și tot ce-a fost dat odată să ardă/ va arde// Să-mi rămână pe gene/ cenușa cenușa/ din nici o carte// Și amintirea ta/ și amintirea/ Ta”. Într-un loc, receptorul de epistole pare a fi o femeie, dinspre care adie o boare moralizatoare: „Spășit, spre ora cinei a dimineții mă-ntorc la tine – mă mai primești?” Această specie „sui-generis” dă cărții și o dimensiune de literatură a autenticității.

În opera unui poet se instalea-

ză, în timp, aspecte ale limbii care nu mai au doar o valoare afectivă, ci dobândesc și una de expresivitate estetică. Ele se pot întinde pe toată sfera limbajului, de la realități fonetice, la structuri sintactice. D. Caracostea le numește *esteme*. Cel mai cunoscut estem din poezia lui Ioan Moldovan era, până mai ieri, *mainimicul*. Acum apare și o siluetă simbolică, *Dânsa*, care se plimbă prin toată cartea, se oprește din loc în loc, lasă un nod pe firul câte unui poem, iar când ajungem în dreptul lui ne dăm seama că ține laolaltă o întreagă rețea de sensuri. O cunoaștem, în *Surpări și neglijențe*, într-un cortegi de doamne, pe timpul unui jumătate gest ecleziastic și jumătate oracular: „Estimp femeii vii umblă prin ploii calde și între ele/ numai una, Dânsa, prefiră printre degete niște mărgelă/ și-o văd: ca mâine, se va opri la una/ privind visătoare spre stele”. O întâlnim apoi făcând gesturi și mai persuasive și, în complicitate cu fratele dispărut, amestecată într-o bufonerie tragică: „Dânsa mă cuprinde tandru în brațe/ Căci iarăși e ziua Dânsei: mă scutură cu machina Dânsei/ de toată bogata ninsoare de noapte/ pe care tot Dânsa a poruncit-o// Abia mai apoi mă sună frate-meu/ că l-am uitat în târg și plânge și nu mai știu/ cine-i nătâng de nătâng// Nu mai știu. Mă eclipsez – o, nămol, nămol/ un flux fonic în loc de sens/ sub privirea cea mai blândă a Dânsei” (*Tedium vitae*). Se întetește exercițiul îmbrățișărilor sufocante, nu numai de către Dânsa, căci pe parcursul cărții își întregeste cohorta cu „vecinul generic”, cu Doamna Principală, ba și cu alți crainici și heralzi. Odată, pe când Dânsa încă nu era decisă, aflat într-un tren, poetul e cel care face primul pas, cel dintâi gest îmbietor. Și nu e întâmplător că evenimentul se petrece într-o călătorie, că la capătul drumului va urma o ceremonie. Și nici decorul voiajului, starea vremii, semnele de pe trupul călătorului, animalul cu profunde implicații alegorice

și teatrale în culturile arhaice: „În drum spre Bistrița în tren dincolo de Beclean/ nu mi se întâmplă nimic -/ dovadă că-s moldovan, nu Mureșan/ Doar plouă moale și cald/ Dacă mă uit bine afară, văd o capră bălțată/ culcată în iarbă, fericită de ploaie/ Mi-ar plăcea să am o capră numai a mea/ dar deodată realizez ce gaură am în cap/ Cam de trei milimetri/ Poate de la accident/ Râd, nu zic nimic, încălzesc telefonul/ O sun pe Dânsa/ Ce ușor trece timpul (*Spre festival*)”.

Și sub raport compozițional, *Viața fără lume* e de o mare diversitate. Alături de invocatele „epistole”, numite astfel după formula de adresare, în număr de 13, volumul mai cuprinde cam tot pe atâtea sonete, câteva poeme în proză și două pagini de poeme *La trei rânduri*, care trimit la structurile haijine. Dacă toate aceste forme poetice sunt construite după niște reguli stricte ale jocului, un triptic cu titlul generic *Escale* atinge o culme a ludicului ca exercițiu poetic. Cuvintele devin actori, poartă câte o splendidă mască și joacă un teatru cu intarsii absurde. Ele, odată intrate în text, nu mai sunt aceleași ca la-nceput: „Porcul nevârstnic ducând în bot/ încărcătorul de mitralieră/ sfios se-ntoarce-n coteț// Un coteț improvizat, desigur,/ de vântul coreean de nord/ anunțat doar de semne celeste// Avioane puse la punct – pe deasupra/ o minunată pădure de mesteceni// E slujba mea să sun din corn/ spre vechile vehicule// Zi-mi tu că nu// Eu o să zic că ai fost/ la Cina cea de Taină” (*Escale II*). Într-o *Scurtă proză*, dar și în celelalte poeme în proză, te izbește un miros de farsă tragică, cam ca în apropierea „textelor de neființă” ale lui Samuel Beckett: „Niște tineri întreprinzători au sosit în orașul nostru./ ... / Noii sosiți ne îmbie cu o instalație care conține câteva cuști cu pereți de sticlă aurie ...” Aceștia, sub privirile îngrijorate ale localnicilor, vor da o reprezentație de circ în cadrul căreia un mânz cade în hău. Căinii se neliniștesc, o ploaie tăcu-

tă se metamorfozează în furtună, în timp ce gospodarii se îndreaptă spre crâșme. Dispoziția sufletească, concentrată pe elementul biografic, mai capătă uneori și nuanțe de umor negru. O artă poetică mascată e *Ca la Posada*, pledând cauza unei poezii cu aer plebeu, în spiritul celor mai noi promoții lirice. Scenariul, în care vârstele se amestecă, e cel al unei zile petrecute într-o tabără de creație din anii juvenili ai poetului. În *După colț în trecutul imediat* ironia e bine dresată cu o aparență de fâstăceală, în timp ce eul poetizant emite, parcă, stingherit de ceva: „Azi-dimineață doamna vecină de jos m-a întrebat/ cum stăm cu marii gândaci negri/ Stăm bine, stăm cu grijă: există! pe unul l-am omorât/ celălalt s-a făcut alb și mic// Ca viața mea – slabă, subțirică, abstruză/ urmașă pe linie directă a gâzei de pe foaie/ pe care am strivit-o cu lene și nedumerire/ de-am rămas de tot nesigur pe conjugări”.

Finalurile unora dintre sonete sunt pastişe ale stilului aforistic: „Decât să stai în statul de rahat/ ăsta de-aici, de-acum, nebun,/ mai bine dormi forever dinadins”. (*La noi așa figurați*). Îndemnul la somn și la uitare de sine vine de la scârba de realitate. De fapt, somnul, visul e și materia în care se fac gesturi, mișcări, se trăiesc ori se rememorează momente esențiale în ultimele poeme din volum. De pe simboluri cade coaja, rămân simple semne ale sfârșitului: „fiecare gest ori mișcare/ e amintirea unei uitări/ tot ce fac repede sar/ și se scufundă sub mări// oricâtă cafea cu zahăr cu sare/ aş bea și oricât/ de harnic la ascultare/ dansul îmi iese urât/ mai bine întins să adorm/ să visez Gestul Enorm/ prin care să mântui// repetarea meree de mim/ chiar somnul pe care-l dormim/ legănându-ne în pământu-i” (*Fiecare gest ori mișcare*). Mai mult decât în toate celelalte, care o precedă, în această nouă carte de poeme, Ioan Moldovan este un poet care vede cu voluptate „deliciile pieirii”, cele invocate de Cioran.

Incursiune în discursul amoros

Imelda CHINTĂ

Scriitori, cărți, muze. Ipostaze ale discursului amoros în literatura română, purtând semnătura reputatului cercetător și critic literar Gheorghe Glodeanu, ediția a II-a, apărută la Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2022, este o carte eveniment, o cercetare acribioasă, structurată în XXII de capitole, însumând peste 700 de pagini și o listă bibliografică impresionantă. Cartea a fost publicată în condiții grafice de excepție, ceea ce îi accentuează distincția.

Arta, creația, inspirația au constituit o preocupare a ființei încă din antichitate, muzele fiind deseori invocate pentru a declanșa mecanismul uneori anevoios al scrisului. Despre muze există o literatură bogată. Dicționarele de mitologii, asupra cărora se oprește cercetătorul, abordează în manieră distinctă subiectul extrem de incitant al muzelor, punctul de pornire în studiul comparatist al lui Gheorghe Glodeanu. Muzele erau protectoarele artelor, invocate de artiști la începutul creației, aducând atât inspirația, cât și contribuind la crearea operei. Dacă artiștii din antichitate își găseau muzele în mitologie, scriitorii contemporani se inspiră din lumea reală. De-a lungul timpului, mitologia, literatura au consemnat impresionante povești de iubire, cupluri celebre rămânând în istoria genului. Orfeu și Euridice, Hamlet și Ofelia, Paris și Elena din Troia, Tristan și Isolda, Lancelot și Guinevere, Ulise și Penelopa sau Napoleon și Josefine sunt doar câteva din marile iubiri imprimate în memoria generațiilor, prin operele scriitorilor care le-au creat și le-au însușit. La temelia multor creații moderne au stat aceste mitologii, însuși Mircea Eliade accentuează *ideea orfică a salvării prin artă*.

Pornind de la aceste modele

mitologice, Gheorghe Glodeanu inventariază celebrele povești de dragoste din literatura română, versiunile actuale ale miturilor, la fel de dramatice sau pasionale. Cuplurile din cărți au un corespondent în lumea reală, demersul interpretativ oprindu-se asupra poveștilor tulburătoare care au constituit, unele, un fundament temeinic pentru operele artiștilor. Sunt invocate binecunoscutele cupluri: Eminescu și Veronica Micle, Mircea Eliade și Maitreyi Devi, Vasile Alecsandri și Elena Negri, Lucian Blaga și Cornelia Brediceanu, Nichita Stănescu și Gabriela Melinescu sau Emil Cioran și Friedgard Thoma.

Valoarea de document, atât pentru oamenii de litere, cât și pentru pasionații de biografii, rezidă în istoriile consemnate, iar lectorii pot fi acaparați uneori de dimensiunea romanescă a conținutului. Lecturarea plină de savoare a acestei cărți, în ciuda dimensiunii, ne permite pătrunderea în intimitatea unor cupluri, cititorul beneficiind de unele detalii care pun în lumină creația, așa cum spicuim din motivația scriitorului: „Pe parcursul investigației, ne-a interesat în ce măsură iubirea a marcat destinul unor mari creatori. Mai mult, am urmărit maniera în care iubirea se transformă (sau nu) în subiect literar, stimulând inspirația creatoare”. Gheorghe Glodeanu operează structurat; analizează în studii critice ample opera artistului, iar pătrunderea în universul intim al ființei vine ca o necesitate firească a înțelegerii și a justificării creației.

Volumul poate fi abordat din două perspective, pe de o parte ca studiu comparatist, un liant între realitate și ficțiune, pe de alta,

analiza coordonatei biografice, mai personală, în care regăsim detalii și portretizări stilizate. Pentru această a doua dimensiune, criticul se folosește de corespondența de dragoste, memorialistică sau interviuri: „În ciuda curiozității firești de a afla cât mai multe despre biografia autorilor investigați, nu ne-au interesat aspectele de suprafață, picanterile dezvăluite, ci maniera în care marile pasiuni au generat sau nu opera pe măsură”. Volumul este sistematizat, criticul optând pentru o viziune diacronică și compartimentând acribios conținutul. Astfel, demersul analitic debutează cu o celebră poveste de dragoste, finalizată tragic, dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle. Viziunea poetului asupra iubirii este recognoscibilă, atât la nivelul discursului liric, cât și la nivelul discursului epistolar în care se înfățișează diferitele ipostaze ale iubirii, de la iubirea incipientă până la pasiunea devoratoare care macină ființa, traversând deopotrivă și momentele de criză.

O altă poveste tulburătoare o constituie de data aceasta triumghiul erotic Natalia Negru, Șt. O. Iosif și Dimitrie Anghel. Ștefan Octavian Iosif se căsătorește cu Natalia Negru, tânără absolventă a Facultății de Litere, cu vădite veleități literare, însă o tânără bovarică, nefericită în căsnicie alături de poetul boem care nu îi poate asigura un confort material. Aceasta se apropie de prietenul familiei, Dimitrie Anghel, care va dezvolta o pasiune pentru soția amicului său. În urma divorțului, Șt. O. Iosif moare fulgerător, iar Natalia Negru se căsătorește cu Dimitrie Anghel. Cuprins de gelozie, dragostea devine în curând una toxică, el îi va provoca o rană superficială prin împușcare, însă văzând-o sângerând, încearcă să se sinucidă cu propriul pistol, sfârșind la scurt timp, răpus de septicemia provocată de infectarea rănii. Destinul tulburător este relatat în romanul autobiografic *Helianta*.

Se poate remarca în demersul is-

toriografic al lui Gheorghe Glodeanu o abordare distanțată, însă bine aspectată într-un discurs elevat și o perspectivă obiectivă pe care și-o asumă. Criticul emite judecăți de valoare pertinente, însă nu subiective, optând pentru o recompunere a anatomiei poveștii de iubire pe care, acolo unde este posibil, o identifică în lumea ficțională a artistului. Friedgard Thoma va dezvălui viața contradictorie a lui Emil Cioran care, în ciuda ideologiilor pesimiste și a unei existențe singuratic, trăiește în compania devotatei tovarăse de viață Simone Boué. Volumul de corespondență, *Pentru nimic în lume. O iubire a lui Cioran*, Friedgard Thoma, se transformă într-un roman epistolar de dragoste, traversând etape distincte, de la o corespondență cu discrete note de tachinare, detașată la început, apropiată ulterior chiar prin formula de adresare până la întâlnirile controversate. Femeia îl manipulează prin cuvinte, seducându-l pe gânditorul mult mai în

vârstă decât ea. Petrec clipe de intimitate, iar el, iremediabil îndrăgostit, reiterează „povestea cuplului originar, recunoaște că ar dori să evadeze în compania ei pe o insulă pustie și să plângă toată ziua”. Cioran traversează stări diferite, de la atracție până la suferință patetică și o percepe pe Friedgard contrastant, înger și demon, binecuvântare și blestem.

Gheorghe Glodeanu observă detalii, consemnează, menținând contactul permanent cu textul. Perspectiva este atât a istoricului literar, cât și a criticului, nefiind neglijat stilisticianul care își stilizează discursul. Ca apartenență ideologică, Gheorghe Glodeanu este un veritabil istoric liberal, care mai cochetează și cu un conservatorism bine temperat. Este de apreciat obiectivitatea critică, drapată totuși cu prețioase elemente intimiste, dar menținute în zona de confort. Cartea este o delectare intelectuală, o incursiune elevată în discursul amoros al timpurilor.

Desant sălăjean la Cluj

Corina ȘTIRB COOPER

Membrii Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj au participat vineri, 24 iunie 2022, la un *Desant sălăjean la Cluj*, la sediul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Cluj.

În deschiderea evenimentului, Ion Taloș a susținut o conferință cu titlul „Împăratul Traian și conștiința romanității românilor”, ocazie cu care și-a prezentat volumul cu același nume apărut la Editura Școala Ardeleană, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

În continuare, scriitorii sălăjeni și-au lansat/prezentat cele mai recente volume, iar la final fiecare a recitat din creația proprie. Participanții sălăjeni au fost Ion

Foto Andrei Gazsi

Pițoiu-Dragomir, Marcel Lucaciu, Alice Valeria Micu, Viorel Tăutan, Doina Ira-Tăutan, Simone Györfi, Györfi-Deák György, Florin Horvath, Dina Horvath, Silvia Bodea Sălăjan, Teodor Sărăcuț-Coșmănescu și Viorica Mureșan.

Organizatorii evenimentului au fost Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Cluj, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj, cu sprijinul Asociației culturale „Creart”.

Inefabilul dor*

Marcel LUCACIU

Vremea neconținut vremuiește, iar amintirea figurilor ilustre este pe cale să se rătăcească în haosul programat al lumii contemporane; o lume mult prea grăbită și mult prea tehnicizată. Nu mai avem timp pentru visuri, nu mai avem timp pentru sentimente, nu mai avem timp să ne fie dor...

Au trecut zece ani de când Iuliu Suciu, profesorul de limba și literatura română și mentorul Cenuclului literar „Silvania”, a plecat dintre noi, cei puțini și fideli, cei care încă mai *credem în cultură*, în artă, în nepieritoarele Muze. Farmecul intrinsec al serilor de cenaclu, presărate cu joviale polemici, și recunoștința generațiilor de elevi de la Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” Zalău au fost complinite, peste ani, de cărțile pe care ni le-a dăruit: *Limba română. Culegere de teste și exerciții*, Editura Silvania, Zalău, 2005, vol. 1-2; antologia *Poeți sălăjeni*, Editura Silvania, Zalău, 2007; *Aforisme, cugetări, maxime*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2012.

O carte postumă, ce poartă marca Iuliu Suciu, e pregătită să cutreiere planeta de hârtie: *Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2022. Noua apariție editorială continuă seria culegerilor de folclor sălăjean, serie inaugurată, în 1971, de Ștefan Goanță, Ion Pițoiu și Ioan Mureșan care publicau, la Zalău, florilegiul *De dor și de omenie*, urmat, în 1972, de antologia *Du-te, dor, și vino, dor*, realizată de aceiași tineri profesori, pe atunci, Ștefan Goanță și Ion Pițoiu. Trebuie să menționăm, aici, și alte culegeri similare, aparținând lui Leontin Ghergariu (*Folclor literar din Sălaj*, 1973), Augustin Mocanu (*Pe cel deal cu dorurile – folclor poetic din județele Maramureș și Sălaj*, 2001; *Folclor din Țara Silvaniei*, 2004), Grigore Croitoru (*Pe unde umblă dorul. Folclor literar din satul Aluniș*, 2004) ș.a.

Depart de a fi exhaustivă (aceasta și pentru că „timpul nu a mai avut răbdare...”), culegerea *Dorul nu are hotare* cuprinde, totuși, un număr impresionant de colinde, mulțumituri, plugușoare, orații de nuntă, bocete, doine, balade, strigături, cântece satirice, reprezentative toate pentru zona folclorică a Sălajului.

Am remarcat prezența unor variante ale baladei *Miorița* care circulă, în Sălaj, sub forma colindului *Trei păcurări*. Lipsește, din aceste variante, motivul măicuței bătrâne, iar conflictul dintre păcurari este generat nu de avuție, ci de frumusețea unui personaj enigmatic: o fată de maior „cu păr gal-

bior” sau „cu galbăn baior” (*baior* sau *baier* având înțelesul de *brâu*, *cingătoare*). În opinia lui Augustin Mocanu, „sintagma cu *păr gălbior* o așază pe fata noastră în preajma celor cu păr de aur: zâne, fete de împărat, feți-frumoși etc. de care e plină lumea basmelor populare românești”, iar „brăul galben-auriu poate simboliza legătura fetei cu soarele și cu cerul, însă nu este exclus ca acest brâu să aibă rol de amuletă” (*Colinda „Fata de maior”*, Ediția a II-a, Slobozia, 2007, p. 43).

De asemenea, am reîntâlnit variante ale colindei *Mă luai, luai*, răspândită și ea, pe teritoriul sălăjean. Țărăncuța îndrăgostită de „păcurarul dă munte” ne-a amintit de sprintena și „juna Rodică” a lui Vasile Alecsandri (cel care publica, în 1852, prima antologie de *Poezii populare*): „Mă luai, luai/ Pă din jos dă rai/ Cu secere-n brâu/ La holda dă grâu/ M-aplecăi, plecai/ Mănunche și tai/ Ș-o floare aflai/ De colb o suflai/ Și-n sân o băgai/ Păcurar dă munte/ Vrea să mă sărute:/ - Nu mă săruta/ C-o veni maica/ Și m-o întreba/ Gătat-ai holda?” (Pop Floare, Bădăcin, 44 ani, 1974).

Vastul material, cules din zeci de sate și cătune, de la informatori de vârste diferite, beneficiază de o riguroasă structurare, ce respectă obișnuita clasificare a literaturii folclorice. Astfel, poezia obiceiurilor de Crăciun și de Anul Nou este reprezentată, mai ales, de colinde religioase, de mulțumituri, de variante ale Plugușorului și ale Cântecului Caprei. Poezia ceremonialurilor de trecere, care vizează evenimente cruciale, precum nunta și moartea, grupează variante ale Chemării la nuntă, ale Cântecului miresei, ale Cântecului găinii, strigături (sau

chiuituri), respectiv variantele unor bocete. Ultima categorie (poate, cea mai sugestivă) organizează creațiile literare fără funcție rituală sau ceremonială și conține balade (familiale, vitejești, haiducești, pastorale), cântece propriu-zise (cu temă socială, de muncă, satirice), doine (de jale, de dor, de cătănie, de înstrăinare).

Pare neverosimil, dar, în esență, majoritatea doinelor sunt parcă menite să illustreze cuvintele lui Constantin Noica, filozoful de la Păltiniș: „Prin formația sa, *dor* are în el ceva de prototip: este o alcătuire nealcătuită, un întreg fără părți, ca multe alte cuvinte românești cu înțeles adânc și specific. Reprezintă o contopire și nu o compunere. S-a contopit în el durerea, de unde și vine cuvântul, cu plăcerea, crescută din durere, nici nu pricepi bine cum” (*Cuvînt împreună despre rostirea românească*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 247).

Prin simplitatea și naturalețea lor tulburătoare, prin focul lor lăuntric, de nestins, ne-au atras atenția, în mod special, doinele de dor. Iată și o mostră: „Unde dorul se lasă/ Nu-i nici gard și nu-i nici casă/ Nu-i nici pod și nu-i nici masă/ Numa jalea mé cé deasă.// Dorule, durere grea/ Nu-mi mai rupe inima/ Du-te și la bade-al meu/ Spune-i că-l aștept mereu/ Îl aștept cu cina pusă/ Și cu inima răpusă// Du-te dor de la inimă/ Du-te dor și te ali-

nă/ Du-te la cine mi-i drag/ Și te așază în prag/ Și să nu mai ieși în lume/ Fără mine, fără tine// Doru nu are hotară/ Numa-un loc la inimioară/ Când pleacă, când vine iară/ Și-mi face viața amară” (Torje Anica, Stărciu, 33 ani, 1962).

A culege folclor înseamnă să pătrunzi în memoria unor timpuri și locuri, cu dorința de a regăsi comoara pierdută a vechilor credințe, tradiții și obiceiuri din universul rural. A culege folclor înseamnă să-ți fie dor de moși și strămoși, de părinți, de bunici și străbunici. Nu în ultimul rând, a culege folclor înseamnă să arhivezi trecutul și creațiile lui populare, transmise din generație în generație, prin viu grai, cu scopul de a le oferi celor care, astăzi, mai sunt și celor care, mâine, vor fi pe meleagurile noastre.

Maestrul Iuliu Suci, cu bonomia lui inconfundabilă, cu altruismul său rar, a îndeplinit aceste deziderate, împărtășindu-ne, totodată, limpezimea, profunzimea și frumusețea expresivă a folclorului literar sălăjean.

Drumul culegătorului de valori artistice, morale și spirituale continuă, în cer, dar raza stelei, în care s-a mutat, dăinuie. S-o prețuim, cum se cuvine!

*Prefață la volumul *Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj*, în curs de apariție la Editura Caiete Silvane, Zalău, 2022.

Un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”: In memoriam Iuliu Suci

A apărut un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”: In memoriam Iuliu Suci. Suplimentul poate fi citit online la adresa: <https://caietesilvane.ro/revista-online/suplimente/>.

Repere biografice. Iuliu Suci s-a născut la 30 august 1938, în orașul Cluj și a decedat în 12 iunie 2012. Tatăl Ambroziu Suci a fost preot, iar mama, Ștefania Suci, funcționar. A urmat cursurile școlii primare la Stana, județul Cluj, cele elementare în orașul Gherla, iar cursurile liceale la Școala Normală Gherla (1951-1955). Absolvent al Facultății de Filologie – Istorie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1962), Iuliu Suci își dedică întreaga viață lecturii, carierei didactice și vieții literare din județul Sălaj. În anul 1969 a primit

distincția „Profesor evidențiat” prin Ordinul M.E.I. 394/1969; a obținut toate gradele didactice (gradul I, în 1977). A activat ca profesor la școlile generale din localitățile Stărciu și Horoatu Crasnei, județul Sălaj, apoi la Școala Medie din Jibou (1962-1968). La înființarea județului Sălaj a fost promovat inspector de specialitate în cadrul Inspectoratului Școlar Județean. În anul 1970 a ocupat prin concurs un post de profesor de limba și literatura română la Liceul Pedagogic Zalău, pe care a fost titular până la pensionare (2000).

A condus, în calitate de președinte, activitatea Cenaclului literar județean „Silvania”, ce funcționa pe lângă Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău (1978-1991; 1997 – și în prezent).

Profesorul Iuliu Suci a fost primul primar al Municipiului Zalău de după Revoluția din Decembrie 1989 (6 ianuarie 1990 – 6 iunie 1991).

In memoriam Iuliu Suci

Supliment al revistei

Caiete Silvane

La realizarea suplimentului și-au adus contribuția: Cătălin Suci, Carmen Ardelean, Dina Horvath, Marcel Lucaciu, Viorel Mureșan, Ileana Petrean-Păușan, Ion Pițoiu-Dragomir, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Corina Știrb Cooper, Viorel Tăutan, Violeta Vișen.

Noi monografii jibouane

GYÖRFI-DEÁK György

În primăvara acestui an, bibliografia locală din biblioteca noastră s-a îmbogățit cu două monografii dedicate orașului Jibou, ambele primite ca donație din partea autorilor: „Zsibói turkáló” (Scotocind prin Jibou; pe copertă: „Bivalyosok Faluja”, satul bivolarilor) a jurnalistului Papp Lajos și „Jibou – Arc peste timp” a profesorilor de geografie Mihai-Iosif Daróczi și Iosif Daróczi. Dărnicia a reprezentat un semn de recunoștință și de recunoaștere a importanței unei instituții de interes general, pe care încercăm s-o transformăm într-o adevărată „memorie a comunității”, cu ajutorul tuturor membrilor ei și a non-jibouanilor interesați. Prima filă din fiecare carte cuprinde dedicații adresate cititorilor care frecventează sala de lectură sau secția de împrumut acasă. Ambele apariții aduc date noi, lămuresc aspecte puțin cunoscute sau chiar uitate din trecutul localității.

Cu mult înainte de izolarea care a limitat răspândirea coronavirusului, Papp Lajos a demarat un proiect important, de prezentare a județului și a principalelor orașe din Sălaj, printr-o serie apărută la Editura Asante din Zalău. În 2016, a publicat cele două volume intitulate „Megyejáró: Szilágy megye települései” (Străbătând județul: localitățile din Sălaj). A urmat mo-

nografia în două volume, dedicată orașului natal: „A Bátoriak fészke” (Cuibul neamului Báthory, despre Șimleu Silvaniei, 2019-2020). Carantina a creat anumite probleme de deplasare și de documentare, dar autorul a depășit greutățile și a definitivat dubletul „Szilágycseh: a szamarasok faluja” (Cehu Silvaniei: satul căraușilor care folosesc măgăruși, 2021). În paralel, în fiecare an, a redactat și a tipărit almanahul „Szilágysági Évkönyv” (Anuarul sălăjean).

Volumul dedicat Jiboului cuprinde informații generale și date particulare. „De multe ori, chiar și pietrele funerare se sfărâmă,

se distrug, dispar, dar cartea păstrează mărturiile despre strămoșii noștri.” Autorul ne avertizează că ea nu este organizată potrivit canoanelor academice, ci este o compilație, o sumă a tuturor informațiilor de care a dispus, la un moment dat, înainte de definitivarea lucrării. Ne-am bucurat să vedem amintite obiectivele turistice din oraș: cele două castele, Wesselényi și Béldy; grădina botanică; băile de pe drumul către Zalău (Pensiunea „Eden”), Dealul lui Rákóczi (Piscuiul Ronei). În oraș există o casă de cultură a comunității maghiare, s-au organizat 25 de ediții ale concursului de recitări „Vörösmarthy Mihály”, iar din 2016, în fiecare toamnă, „Zilele maghiare din Jibou”, cu sprijinul bisericii reformate și al Societății Wesselényi. Până să ajungă cartea la bibliotecă, localnicii au căutat-o și au dorit să vadă „Lista celor care s-au născut, au trăit sau au murit aici”, un adevărat „Who’s Who” jibouan.

Cei doi Daróczi sunt tată (inspector școlar, director de școală) și fiu (doctor în științe geografice). Volumul „Jibou – Arc peste timp” debutează cu un „Mesaj pentru locuitorii orașului Jibou”, redactat de Dan Ghiurco, primarul localității: „Consider că această lucrare va fi un real prilej de bucurie pentru toți acei care sunt legați,

într-un fel sau altul, de orașul Jibou, deoarece oricine, din orice vreme, a simțit și simte nostalgia locului natal, amintirile din anii copilăriei, ai adolescenței, locul unde a văzut pentru prima dată lumina zilei, mândria și bucuria de a fi fiu al acelei localități.” Lucrarea este ilustrată color cu fotografiile realizate de Marin Grec.

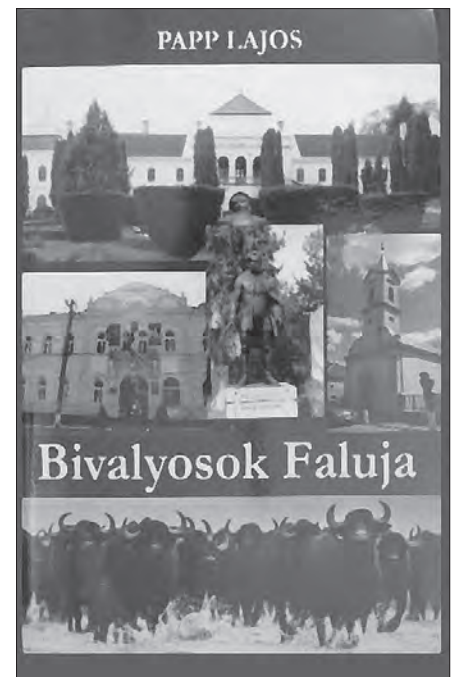
Ca și la precedentele lucrări, precum „Monografia satului Var” (Editura Școala Noastră, 2014) și „Monografia satului Prodănești” (Editura Școala Noastră, 2018, lansată chiar la Centenarul Unirii), la alcătuirea elementelor grafice sau tabelelor din volum au participat și ceilalți fii (Cristian-Gabriel și Andrei), precum și nurorile. Coperta a fost realizată de artista plastică Adela-Elena Daróczi, născută Crișan.

Cartea prezintă cadrul natural al așezării, sintetizează succint o serie de „Considerații de ordin

istoric”, oferă diferite informații despre populație, viața economică, zona de influență a orașului, proiectele de dezvoltare.

Ne-a atras atenția secțiunea 8, „Propuneri pentru viitor”, care diferențiază lucrarea de altele similare. Ea pornește de la un succes: heliportul care deservește întreaga zonă de Nord-Vest, în cadrul SMURD, inaugurat la 10 septembrie 2019. Au mai rămas de făcut: magistrala feroviară de mare viteză, care să scurteze semnificativ durata călătoriilor; râul Someș să devină iarăși un curs navigabil (transportul pe apă e foarte puțin poluant); să se construiască o centrală nucleară de generația a treia, capabilă să producă 2000-2400 megawați; exploatarea izvorului de ape minerale de la Cuceu.

Cartea lui Papp Lajos poate fi achiziționată de la Librăria „Tulipán” din Zalău sau în Jibou, iar monografia în limba română se

găsește la Editura „Caiete Silvane” (în librăria online) și la autori.

Felicitări tuturor cărturarilor care trudes întru folosul sălăjenilor!

O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: Silvia Bodea Sălăjan – „Cui îi pasă?”

În colecția „Scriitori sălăjeni” a Editurii „Caiete Silvane” a apărut, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cartea „Cui îi pasă?” semnată de Silvia Bodea Sălăjan. Volumul conține eseuri și proză scurtă.

Silvia Bodea Sălăjan s-a născut în localitatea Răstolțu Deșert, comuna Agrij, județul Sălaj. Este autoarea volumelor de versuri: „În căutarea Gralului” (Ed. Silvania, Zalău, 2002); „Talanți risipiți” (Ed. Silvania, Zalău, 2006); „Chivot jefuit” (Ed. Silvania, Zalău, 2008); „Suburbiile șarpei” (Ed. Palimpsest, București, 2011); „Primejdia tăcerii” (Ed. Palimpsest, București, 2013);

„Pelerin la poarta cerului” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014); „Limita umbrei” (Ed. Palimpsest, București, 2016); „Serbările luminii” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2018); „Colecționarul de oglinzi” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2020); alte volume publicate: „Povești din lumea lui Tudor” (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009); „Satul Răstolțu-Deșert – metafora unei iubiri. Monografie” (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009); „Tudor și Tania în lumea poveștilor” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2016); „Sechestrați de Corona”, proză scurtă (Ed. Limes, 2020); „Singurătatea celor învinși”, roman (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2021), „Libertatea din colivie” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2021). Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, al Uniunii Scriitorilor de Limba Română – Chișinău, al Asociației „Cartea – izvor de

cultură” și colaborator al revistei asociației; colaborator al revistei „Almăjul” (Bozovici, Caraș-Severin); colaborator al revistei „Logos și Agape” (Chișinău); cetățean de onoare al comunei Agrij.

Poezie și război

Menuț MAXIMINIAN

În vremurile acestea pe care nu ne gândeam că le vom trăi, dar care au năpustit asupra noastră, pacea fiindu-ne zdruncinată de războiul din vecini, cartea „A cui e casa asta”, apărută la Editura Charmides, sub semnătura lui Alexandru Vakulovski, este una în care regăsim, în structurile versurilor, poveștile de viață și de moarte. Însăși coperta lui Leon Cruceru, care înfățișează un tanc, ne duce cu gândul la vremurile acestea în care oamenii au fugit de focul armelor și de bombele ce au distrus orașe și sate, numărătoarea morților de mult fiind inexactă.

„Istoria contemporană, minciuna politică, crima în desfășurare, acestea sunt corelativele obiective ale poeziei lui Alexandru Vakulovski. Ele hrănesc tumultul abia stăpânit din subtext, dar se și hrănesc din acesta, într-o simbioză organică ce-și găsește echilibrul în ton. Poetul care scrie lumea aceasta – Odesa lui, Ucraina lui, Rusia lui și, în final, Moldova lui – este și judecătorul ororilor pe care le descrie, rolul lui reieșind, așadar, din amestecul impur dintre hierofant și menestrel”, spune Bogdan Alexandru Stănescu pe coperta cărții. Poate că doar un trăitor din provinciile românești, aflate acum în afara granițelor țării mamă, poate scrie o poezie atât de gravă.

Alexandru Vakulovski s-a născut în Republica Moldova, fiind un poet, prozator, dramaturg, traducător, publicist și scenarist apreciat al generației sale. A absolvit Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj și conduce, împreună cu Moni Stănilă, Căminul „Republica” al Bibliotecii Municipale din Chișinău. A publicat trilogia *Letopizdeț* (2002-2007) și romanul *157 de trepte spre iad*

sau *Salvați-mă la Roșia Montană* (2010), iar din cărțile de poezie amintim: *ecstasy* (2005), *Dați foc la cărți* (2012), *Privești* (2017), *A cui e casa asta* (2020). A publicat și un volum de interviuri, *Afganii* (2016), și o carte pentru copii, *Ivan Turbincă 2.0*. Poveștile despre Țara Mamă și România Mare le știe de la bunica Cristina, născută în 1919, în vremea când toți românii erau sub același steag, dar și de la bunica Maria, născută în Ucraina ce era sub ocupația sovietică. Poemele sunt adevărate relatări, pe alocuri observându-se, pe lângă metaforele poetului, și relatările jurnalistice: „autobuzele trimise la Kiev cu susținătorii/ Maidanului ard/ ard și cele anti-maidan/ ard sediile partidelor din Odesa/ Ismail și din împrejurimi/ bâtele nu ard/ în aer e mirosul costumelor sport și al/ hainelor de camuflaj// țiganii din Arciz/ îl păzesc pe Lenin/ în piața Kulikov tot mai des/ se aude despre Novorossia/ cineva a făcut un site cu/ Republica Populară Odesa”.

Vorbim despre casa proprie, despre pământul ce nu se vrea a fi înstrăinat, dar și despre o locuință ce-o iei cu tine în suflet atunci când suntem conștienți că: „suntem prea mici/ nu contăm și oricum/ din noi se va alege/ praful”. Poezia ne duce pe tărâmurile la care cu toții visăm, peste Ocean, în America, dar ne reîntoarce la tragediile provocate de Rusia, mergem pe firul istoriei însoțiți de ape, granițe, precum Nistru sau Prut, ajungem la Kosovo, Tiraspol, Kiev, ne întâlnim cu Trump („cam ocupat și n-are timp de prostii ca/ încălzirea globală”), Macron („vrea să ajute”), Merkel („tremură, cade și renunță”), iar Putin, „se joacă la butoane”, ca și acum!

Alexandru Vakulovski
a cui e casa asta

Sugestiv pentru tulburarea liniștii și zdruncinarea păcii sufletești este poemul „câmpul de grâu și de/ floarea soarelui/ s-a umplut de cadavre/ în grădini/ printre roșii/ porumb/ pe acoperișuri/ pe asfalt/ cadavre/ bucăți de cadavre”.

Poezia aceasta este una care vorbește despre limba română, de dinainte și de după ocupație, de suferință, de modul în care reajungem, ca într-un cerc vicios, la aceeași problemă a ocupării de către mai marii lumii. În aceste vremuri în care, spre exemplu, Odesa nu mai are cărți de învățătură românească, odesiștii ajung să-și acopere ferestrele „cu scânduri bătute în cuie iar/ instituțiile sunt îngrădite cu/ sârmă ghimpată”.

Primele poeme au fost scrise în momentul în care Ucraina a început euro-maidanul, odată cu acesta fiind declanșat și războiul, prin ocuparea Crimeei de către Federația Rusă. „Nu m-am gândit atunci la o carte. Erau niște poeme dictate de tragediile din țara vecină, ale oamenilor de lângă noi. M-am născut aproape de granița cu Ucraina, la vreo 80 de km de Marea Neagră și de Odesa, ceea ce se întâmplă

atunci, ceea ce se întâmplă și acum – nu mă lasă rece, e prea aproape de noi. Ca să vă fie clar, pe vremuri, oamenii din Antonești mergeau mai des la piețele agricole din Odesa, decât la cele din Chișinău. Înainte de-a merge în Kosovo, aveam scrise două poeme mai mari: *încă un jurnalist a fost omorât și un avion cu cadavre*, care în prima sa variantă se numea *Terrorussia*. Poemele astea, puse atunci pe blog, au avut un impact mare, ceea ce înseamnă că tema nu mă interesa doar pe mine... Chiar înainte de rezidența din Priștina, la cenaclul nostru din Chișinău, Republica, am avut un maraton poetic despre păduri. Atunci m-am gândit la poemul *praful*, dar n-am apucat să-l scriu acasă. Deși am primit rezidența pentru scrierea unui roman (la care încă... lucrez și acum), în Kosovo mi-a venit ideea publicării acestui volum, tot acolo am și scris o bună parte, restul din *mare, soare, titușki, omuleți verzi* și o bucată din partea a doua din carte, *apă-n Kosovo*, afirmă poetul într-un interviu acordat Danei Pătrănoiu.

Tot el recunoaște lucrul ce se vede și în carte: „Scrierea acestor poeme m-au usturat: totul a fost prea proaspăt, mult prea aproape, ca bunica mea născută în Martanoșa, Ucraina, din cauza asta am și dedicat volumul bunicii mele, mult prea chinuite de evenimentele istorice”. Trăim vremurile în care „moartea în Ucraina nu mai e/ o știre/ doar o statistică plictisită/ cu zeci de mii de morți”. Granița dintre conflict și pace, între frăție și „niciodată nu vom fi frați”, cum spune un cântec ucrainean, este subțire ca firul de ață și poate fi oricând ruptă. „Încă mai sunt răpiți civili și polițiști din Moldova și duși la Tiraspol”, spune Vakulovski. Conflictele, de multe ori pornite din ambițiile unui conducător, dar și din rănilor ce nu se vindecă niciodată, dar și partea de religie ce poate influența anumite decizii, sunt atât de bine oglindite în poezia *Încă un jurnalist a fost omorât*: „moartea nu a mai

fost atât de aproape/ o urmărim în direct de la Kiev/ uite oamenii/ uite coasa/ uite automatele kalașnikov/ uite nu mai sunt oamenii/ uite cum moartea se întinde pe jos/ într-o baltă/ vie/ cu sufletul la gură/ oamenii înconjurați de baricade/ cântă/ poze/ filme/ oameni vii/ oameni plini de sânge/ aceiași oameni/ deja cadavre/.../ bisericile s-au umplut de cadavre/ și de răniți/ e ceva greu și pentru Dumnezeu”.

Din experiența poetului din Kosovo, prelungită în poezie, amintim poemul *Femeile kosovare*: „dacă vrei să faci o fotografie/ panoramă în Priștina vei prinde/ în cadru câteva femei spălând geamurile/ femeile kosovare sunt alpiniste/ nu știu dacă au școală pentru așa ceva/ dacă învață de la mame sau exersează în Rugova/ un lucru e clar/ de la o vârstă nu mai speli geamurile/ nu instalezi rulouri o fac doar fetele și mămicile tinere/ apoi/ gata cu/ alpinismul urban/ e rândul fiicelor și nepoatelor/ femeile kosovare sunt pregătite/ geamurile sunt curate/ rulourile au fost instalate/ ziua dacă vrei/ soarele nu te mai bate în ochi/ dar mai ales noaptea/ prin geamurile curate nu va pătrunde bezna”.

Poezia oglindește atmosfera de pe frontul de luptă, văzându-se întocmai că poetul cunoaște războiul în profunzime, prin participarea la el, elocvent fiind poemul *Un avion cu cadavre*: „Războiul a început de mult/ aviatorii morți zilele astea/ nu mai pot confirma/ cum nu pot confirma nici/ morții ruși/ morții ucraineni/ morții de pe o parte sau alta/ nu pot confirma războiul nici bătrânii/ femeile, copiii/ morți”. În timp ce unii fug părăsindu-și casele, pentru alții e prea târziu pentru că „visele lor s-au amestecat/ cu resturile avionului doborât/ de un BUK”. „Nimeni n-a făcut legătura între/ bomba atomică dată de Rusia în Rusia/ și incendiul din Siberia”, spune poemul din care aflăm că „noi suntem pe acolo/ prea mici/ miliarde de pungi luate de vânt”.

Vakulovski are curajul de a spune lucrurilor pe nume, chiar dacă poezia se spune că este ficțiune, ea aducându-ne în față atâtea adevăruri: „La Chișinău am cunoscut/ artiști ucraineni care nu știau cum/ să fugă de armată/ români din Bucovina/ din Bugeac-Herța/ erau și sunt încă luați/ la război și se întorc acasă/ înveliți în plumb/.../ înainte/ mulți moldoveni mergeau la lucru în Ucraina/ jumătate din antoneni erau la Odesa/ mama îmi spunea că la/ orele de rusă copiii/ vorbeau rusă amestecată cu ucraineană/ acum s-a terminat cu lucrul în Odesa/ Nu mai rentează/ până să fugă în Europa/ încearcă și în Rusia/ de unde se întorc spălați pe creier/.../ pe vremuri bârfeam/ destul de urât ucrainenii/ nici ei nu se lăsau/ avem destule bancuri unii cu alții/.../ vameșii moldoveni luau mită și/ țineau mult la vamă pe ucraineni iar/ ucrainenii făceau același lucru cu noi”.

Se pare că nici scrisul, fie că vorbim de cărți sau de ziare, nu are mare succes dacă este în limba română în Ucraina, amintindu-mi și eu de deplasările noastre culturale ce erau privite din umbră de câte o mașină suspectă. Apoi, imediat după ce am plecat am aflat că toate cărțile noastre au fost aruncate de către instituțiile statului, tocmai de aceea mă regăsesc în versurile: „scriitorii din Cernăuți/ povestesc la Uniunea Scriitorilor/ că li se închid școlile/ de limba română din Ucraina/ că e tot mai greu/ mai greu decât cu rușii/ au șters și inscripția românească de pe Catedrală/ de parcă Dumnezeu ar vorbi/ doar în ucraineană.../ jurnaliștilor li se pun interdicții de a intra/ în țară dacă prea mult sapă prin istorie/ dacă au la ei câte un tricolor sau vreo carte”. Aceeași poveste este și în cimitirul din Cernăuți pe care l-am vizitat, unde-și duc somnul de veci Aron Pumnul și alți mari înaintași din neamul nostru și unde, noaptea, se dă cu soluții pentru a fi șterse numele românești de pe cruci.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Hagialâcurile lui Vasile Lovinescu

Gheorghe GLODEANU

Vorbind despre *Generația ezoterică în Istoria secretă a literaturii române*, Cornel Ungureanu atrage atenția asupra locului special ocupat de Vasile Lovinescu (1905-1984) în dinastia Lovineștilor. Spre deosebire de E. Lovinescu, Monica Lovinescu, Anton Holban și Horia Lovinescu, autorul *Daciei Hiperboreene* nu militează pentru sincronizarea literaturii române cu literatura universală. Asemenea unor confrăți precum Marc-Mihail Avramescu și Mihai Vâlsan, el face parte din grupul scriitorilor formați sub tutela spirituală a lui René Guénon și a științelor tradiționale. Reputatul simbolog s-a născut în anul 1905 la Fălticeni și s-a stins din viață în orașul său natal în 1984. A fost nepotul criticului E. Lovinescu și fratele dramaturgului Horia Lovinescu. A făcut studii de drept la București, dar a fost pasionat îndeosebi de spiritualitate. În acest sens, în anii '30, a publicat o serie de articole în *Viața Literară*, *Viața Românească*, *Adevărul Literar și Artistic*, *Familia*, *Azi*, *Vremea* etc. La începutul carierei sale a fost influențat de misticul Bô Yin Râ, pe numele său adevărat Joseph Anton Schneiderfranken (1876-1943). Prin intermediul cărților acestuia, Vasile Lovinescu îl descoperă pe René Guénon, care va deveni mentorul său spiritual. În 1934 începe să corespundă cu celebrul gânditor francez retras la Cairo, iar schimbul epistolar ține până în 1940. Spre sfârșitul vieții, simbologul s-a retras la Fălticeni, unde a murit în 1984. Preocupat de realizarea sa spirituală, între 1936 și 1937, sub pseudonimul Geticus, a publicat în revista *Études Traditionnelles* lucrarea intitulată *La Dacie Hyperboréenne*. Între 1964 și 1972 a elaborat două din lucrările sale de referință, *Al patrulea hagialâc* și *Creangă și Creanga de aur*. Din păcate, ele nu au văzut lumina tiparului decât mai târziu, în 1981, respectiv în 1989. Sunt lucrări care au fost foarte bine primite de critica literară a timpului. În mod treptat, adeptul științelor tradiționale conștientizează faptul că simpla transmitere orală a adevărilor tradiționale este insuficientă, riscând să se piardă într-o societate puternic desacralizată. Drept consecință, autorul reîncepe să scrie, chiar dacă multe din cărțile sale nu au putut să apară în anii totalitarismului. Adevărata recunoaștere a scriitorului vine abia după 1989, când îi sunt publicate și celelalte lucrări: *Monarhul ascuns* (1992), *Incantația sângelui* (1993), *Mitul sfâșiat* (1993), *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești* (1993), *Jurnal alchimic* (1994), *Steaua fără nume* (1994), *Dacia hiperboreană* (1994), *Scrisori crepusculare* (1995), *O icoană creștină pe Columna lui Traian* (1996), *Însemnări*

inițiatice (1997), *Meditații, simboluri, rituri* (1997).

Prin *Al patrulea hagialâc. Exegeză nocturnă a Crailor de Curtea Veche* (1981, ediția a II-a, 1996), simbologul Vasile Lovinescu ne propune una din cele mai incitante lecturi ale romanului lui Mateiu I. Caragiale. Adept al lui René Guénon și al lui Julius Evola, criticul este fascinat de lumea doctrinelor esoterice și de mistere. De altfel, pasiunea egală pentru mister și luciditate reprezintă trăsătura care îl apropie pe Vasile Lovinescu de straniul roman al lui Mateiu I. Caragiale. Cartea e considerată un basm și valoarea ei simbolică e aceea pe care o acordă cititorul unei asemenea ficțiuni. Exegețul numește *Craii de Curtea-Veche* un poem în proză, dar și un exemplu de simbologie tradițională exprimat prin intermediul literaturii. În ceea ce privește condiția personajelor, autorul este de părere că Pirgu, Pașadia și Pantazi au coabitat efectiv, visceral în Mateiu Caragiale. Eroii acestui „opus heraldicum” nu sunt niște creații epice, ci veritabile proiecții lirice. Fiind mai mult descriși decât creați, ei simbolizează anumite lucruri. Lipsa dimensiunii epice nu este considerată un handicap într-o carte ce „e o halucinație în care elementul cel mai zăpăcit e timpul și spațiul nostru”. Romanul conține o pluralitate de durate învălmășite, care nu sunt prezentate nici măcar în succesiunea lor. Amintirile „dezghioacă” alte amintiri, joc de umbre ce creează o subtilă proiecție în abis. La fel ca în teatrul clasic francez, personajele pot fi reductibile la o singură trăsătură dominantă de caracter. Heraldistul este de părere că trăsătura definitorie a lui Pașadia e pasionalitatea, în timp ce Pantazi rămâne un contemplativ. Pelerinajele imaginare nu reprezintă o născocire a lui Mateiu Caragiale, atrage atenția Vasile Lovinescu. Ele se întâlnesc în literatura romantică, scriitorul român dându-le o perfecțiune neegalată nici înainte și nici după el. Dintre filiațiile posibile, exegetul se oprește la Henri de Régner și la Villiers de l'Isle Adam. Simbologul identifică în litera „P” atât forma schematică a unei chei, cât și aceea a unei săbii (paloș). În cazul celor patru Crai, cei patru „P” sunt cheile ce pot deschide numai împreună ușa „tezaurului”. Pe de altă parte, cei patru „P” pot fi și cele patru săbii întinse în unghi drept pentru un jurământ sau o conjurație. Literale formează – menționează Vasile Lovinescu – „figura numită *swastika clavigeră*, formată din chei”. Pornind de la sintagma „cei trei crai, mari egumeni”, hermeneutul relevă faptul că personajele cumulează sintetic „puterea regală” (calitatea de „Crai”) și „puterea sacerdotală” (mari egumeni).

continuare pe www.caietesilvane.ro

Despre cuvinte uitate

Gheorghe MOGA

Invitați de Cristian Pătrășconiu să vorbească „despre acele cuvinte vechi, la care țineți pentru frumusețea lor, pentru bogăția lor de înțeles și care, prin nefolosire ori din alte motive, sunt pe cale să cadă în uitare (sau au și căzut!), ceea ce, desigur, înseamnă o sărăcire a limbii, o întristătoare pierdere”, douăzeci și cinci de scriitori (poeti, prozatori, istorici și critici literari) acoperă câteva pagini din numărul dublu 25-26 al revistei *România literară*. Răspunsurile sunt „prefațate”, în pagina a treia, de Nicolae Manolescu în editorialul „Limba veche și-nțeleaptă” și de Gabriel Chifu în puzzle-ul „ființa cuvintelor”.

În prefața (*altminteri* necesară) a lui Nicolae Manolescu recunoaștem păreri ale acestuia despre „limba stricată pe care o vorbim astăzi”, despre starea învățământului/școlii, despre dascălii care îl „evită” pe Sadoveanu, despre „lipsa oricărui considerent de ordin istoric sau cultural al multora din vorbitorii de azi, în fond, de lipsa lor de respect față de cel mai mare bun național care este limba”. „Readucerea la viață” a cuvintelor, expresiilor și *zicerilor* (ș.a.) este necesară fiindcă: „Trecutul unei limbi ne călăuzește imediat spiritul către viitorul ei” (ne amintește directorul publicației cuvintele marelui lexicograf francez Littré) și ar trebui să țină cumpănă preocupărilor îndreptățite ale lingviștilor pentru starea actuală a limbii. Ancheta se dorește a fi un semnal de alarmă din credința că „nici un rău oricât de mic nu poate fi îndreptat dacă este ignorat”. (Ideea că o limbă vorbită prost „își periclitează identitatea care stă în rădăcinile ei” va fi dezvoltată în răspunsurile lor de Adrian Alui Gheorghe și Ioan Moldovan). Sunt invitați să răspundă condeieri, și nu lingviști, deoarece „nostalgie după trecutul limbii române manifestă de obicei scriitorii, de la Eminescu citire, care idealiza memorabil «limba veche și-nțeleaptă»”.

Afirmațiile lui Gabriel Chifu din primele rânduri („Cuvintele au ființă, au, negreșit, o viață a lor. Iar în cazul celor mai multe, durata existenței este una vremelnică, mai lungă sau mai scurtă. Ele intră în vorbire, cresc și apoi descresc, înfloresc și apoi se veștejesc, se nasc și apoi se sting, pier”) sunt bogat exemplificate, cu stăruință asupra unor cuvinte polisemantice (*țâțână, a târnosi, lamură, a împărtăși*), dar rar folosite astăzi („Din ce motive?” Nu mai sunt considerate *cool*, în trend!...). Numai printr-o „arheologie lingvistică”, ne reamintește G. Chifu, se poate ajunge la „adevărată încărcătură de înțeles a unui cuvânt”, așa cum au demonstrat-o Constantin Noica, Anton Dumitriu și, am

adăuga noi, G.I. Tohăneanu.

Deși diferite ca dimensiune și viziune asupra fenomenului în discuție, se citește printre rândurile fiecăruia plăcerea redactării răspunsurilor și încrederea în capacitatea vorbitorilor de a alege cuvântul ce exprimă sugestiv adevărul gândului. Ideea că aceste cuvinte vechi sunt salvate de la uitare de scriitori în momentul în care sunt alese nu doar pentru culoarea locală sau pentru datarea acțiunii, „ci și pentru felul în care sună, pentru gustul lor” se regăsește în multe răspunsuri. Afirmând că „în fapt, literatura este locul în care aceste cuvinte se refugiază, în care ele mai viază”, Angelo Mitchievici aduce drept dovadă creația lui Mateiu Caragiale, „un colecționar de vechituri lingvistice”. Cuvinte precum *suliman/sulimeneală, ferchezuire, scliviseala, sastisire* „rodesc imaginația” prin rezonanța lor tulbure, prin plasticitatea expresiilor în care intră (*ferchezuit la deznădejde*), prin nuanțele surprinzătoare. Pentru Nichita Danilov, „cuvintele vechi reprezintă o comoară vie pentru colecționari, dar și pentru degustătorii de esențe, care le pot savura gustul și mirosul, refăcând în memoria lor afectivă imagini și întâmplări petrecute în alte veacuri”. Astfel de „degustători” au fost Arghezi, Ion Barbu, Nichita Stănescu. La rândul ei, Irina Petraș, după ce disociază între cuvinte uitate, învechite, livrești/rare, inventate, adaugă: „de vreme ce scriitori pot oricând resuscita cuvinte care le par încă doldora de sens și arome, nici un cuvânt nu e *pe nedrept uitat*. Ațipit în amintire, în texte vechi ori în dicționare, ar putea fi scos la suprafață și nu doar ca ciudățenie. S-ar putea pune la cale un *Târg de cuvinte rare de antichități literare valoroase*”. Numai în beletristică „cuvântul are valoare în sine, tinde să devină valoare independentă”, ne atrage atenția Mihai Zamfir și adaugă: „Cuvântul rar este în primul rând *rar* din punct de vedere fonetic și el trebuie să fie prins în plasa unor cuvinte obișnuite. Ele, aceste cuvinte obișnuite pun în evidență cuvintele rare”. Vasile Dan afirmă că: „Poeții scriu, în fond, într-o limbă uitată, pe care brusc cititorul și-o reamintește iluminat la lectură. Ei *primenesc* limba, nu fac altceva. O readuc la viață, o frăgezesc”. Versurile lui Mircea Cărtărescu din *Levantul* pot fi o confirmare a celor spuse mai sus. Aprecierile lui Toma Pavel („*Levantul*, un adevărat miracol își plimbă curtenitor cititorii prin Poarta otomană de acum mai bine de două veacuri rostind neîncetat cuvinte uitate. Strania lor prezență reînnoită vers după vers, pagină după pagină, subliniată

de accentul valah al vorbirii, pune simțămintele fur-tunoase ale eroilor într-o lumină neașteptat de seducătoare”) și Ovidiu Pecican („în *Levant* se amestecă și se întâlnesc, se știe, multe registre ale românei, de la Eminescu la Nichita Stănescu, aidoma scărilor lui Escher...”) întăresc spusele poetului din Arad.

Echivalarea vechilor cuvinte cu neologisme se dovedește, uneori, a fi aproximativă sau parțială și trezește în cunoșcătorii limbii „nemulțumiri” și re-grete. Răzvan Voncu: „vocabula *dregător* (derivat al verbului *a drege, ere*, care provine din latinescul *di-rigo, ere*) conține în însăși rădăcina sa ideea că omul pus, vorba lui Marin Sorescu, «în capul trebii» mu-sai să participe, prin efortul personal, la facerea de bine. Să repare ceva, să facă, generic vorbind, binele. [...] Înlocuitorii contemporani ai cuvântului *dregă-tor* – *președinte, ministru, deputat, senator, primar* – nu mai conțin nimic din acest imperativ. Sunt vo-cabule neutre și nu conțin, între sensurile lor, nicio obligație subliminală de servire a binelui public, de «reparare» a societății și a lumii.” Dan Stanca afirmă că doar „scriitorii și oamenii cu sentimente desuete” mai încearcă să recupereze ceea ce altfel ar fi defi-nitiv pierdut. *Ibovnică*, „cuvântul la care țin cel mai mult fiindcă e ca și dispărut în limba română”, deși a pierdut concurența cu amantă, merită a fi recuperat

fiindcă are parfumul lingvistic al acelor cuvinte „care au fost coapte în bălegarul răsăritean”.

Nostalgia pentru limba copilăriei îi determină pe unii dintre cei care răspund să alcătuiască liste cu re-gionalisme, cu variante lexicale cu circulație redusă, cu „vorbe de care mi-e dor” (Vasile Igna); din „cufere-le patinate ale literaturii” alege Gabriela Gheorghis-or cuvinte cu o expresivitate fermecătoare, zăbovind asupra unui cuvânt din vocabularul dragostei, *dez-mierdare*, iar Horia Gârbea, după ce se oprește asupra unor cuvinte și expresii din graiul bunicii cu origini gorjene, încheie: „Din fericire eu nu mă satur niciodată de cuvinte și expresii inedite, mai ales arome de parfumul trecutului”.

Urmând îndemnul lui Cornel Ungureanu „să citim, să recitim, să ne apropiem cuviincios de cuvintele lim-bii române”, multe dintre cuvintele *uite* pot deveni *cuvinte de neuitat*. Putem începe lectura chiar cu răs-punsul la anchetă al Monicăi Pillat intitulat „Un vis”. În replicile dojenitoare ale unor personaje din „azilul cuvintelor uitate” („- Dar rolul nostru e să le slujim, nu să le fim stăpâni”, „- Aici greșești, îmi spuse înțeleptul. Nu noi vorbim, ci limba ne vorbește...”) ni se pare a regăsi, reînsuflețite, afirmațiile unor mari scriitori, la care se fac dese referiri și în cuprinsul răspunsurilor la anchetă.

Comunicat de presă

Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj anunță începerea proiectului cultural „**Danșuri de-nvățat**”, care se derulează între iunie și noiembrie 2022, în parteneriat cu Asociația Atelierul de Joc Popular și Asociația Sinaptica.

Prin acest *Proiect cultural cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național* se va crea o platformă de comunicare mobilă și web dedicată dansurilor tradiționale din județul Sălaj.

Obiectivul general al proiectului îl reprezintă o mai bună cunoaștere a dansurilor tradiționale din Sălaj în rândul publicului larg. Proiectul propune o modalitate specială de cunoaștere și promovare a folclorului coregrafic din județul Sălaj, prin realiza-re a unei hărți digitale, care va cuprinde secvențe re-prezentative din diferitele dansuri tradiționale spe-cifice pentru microzonele etnografice ale Sălajului.

Harta digitală va cuprinde informații descriptive despre dansurile tradiționale sălăjene: înregistrări

video ale unor dansuri, descrierea pașilor și succe-siunea acestora, minime informații de natură etno-grafică.

Prin intermediul unei aplicații mobile și al unei pagini web, utilizatorii vor putea selecta o localitate și vor avea acces la dansurile tradiționale ale micro-zonei.

Colecția de dansuri, în format digital, se adau-gă inițiativelor anterioare ale Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, respectiv, digitalizarea decorațiunilor arhitecturale, a caselor tradiționale și a muzicii folclorice, Sălajul fiind, în acest fel, primul județ al României care reușește o astfel de performanță.

Informații suplimentare despre implementarea proiectului vor fi disponibile pe pagina web a Cen-trului de Cultură și Artă al Județului Sălaj (www.culturasalaj.ro).

Daniel Săuca,
Manager

Doină de iulie

Alice Valeria MICU

Pentru tata, Titus Micu pe numele lui, viața se împletea constant cu pasiunile lui, pescuitul și goblenul, încât au devenit principalele referințe în ceea ce-l privește. Pescuia de când avea câțiva anișori, mai ales la răpitori, și permisul e de vreo 60 de ani, dar în ultimii ani a rărit ieșirile în natură. În schimb, aproape zilnic putea fi zărit la fereastra casei sale din Tășnad. Dacă nu știai ce face, părea un curios care supraveghează, în lipsă de ocupație, strada. Cum să bănuiești că îndărătul ferestrei, bunicul cu părul rar și ochelari stătea aplecat asupra unei pânze la care cosea pasionat și preocupat să pună un verde cât mai natural frunzelor din ramă. A adunat peste 300 de piese cusute. Acum, din tata a mai rămas o scânteie între oasele ce strigă de sub piele după carnea plecată în grabă. Îmi povestește despre primul lui concurs de schi, câștigat în anii de liceu, despre ultima ieșire la pescuit de păstrăvi, la Plopiș, când a găsit și bureți domnești. Născut la Șimleu, sălăjean dintr-o familie ce a întâmpinat și găzduit în 1919 un ofițer din armatele române venit, alături de un grup semnificativ să ducă la îndeplinire voința poporului exprimată la 1 Decembrie 1918, tata a fost toată viața lui impiecat de mișcare la Căile Ferate Române.

Să vezi ineditul, extraordinarul poate fi uneori dificil, nu pentru că ai fi bombardat zilnic cu banalități supraevaluate, ci pentru că atunci când faptul care ar trebui să te impresioneze ți se arată adesea ori se petrece foarte aproape de tine, intră într-o oarecare normalitate. Când e vorba de amănunte de familie, totul devine mult mai complicat, ca și cum ți-ai asuma un oarece credit pentru performanța celui de lângă tine. Așa se face că abia de puțin timp am postat pe o rețea de socializare o filmare de câteva minute ale cărei reacții din partea cunoscuților, deși măgulitoare, mi-au părut surprinzătoare, într-un anumit fel. Sunt mulți cei ce îi știu pasiunea și au vizitat casa părinților mei, au văzut pereții plini de goblenurile înrămate, dar mult mai puțini l-au văzut lucrând. Așa că, la o vizită acasă, l-am filmat pe tata în timp ce completa, fir cu fir, pașii punctului de tapiserie franțuzească, înclinați spre dreapta, cu care încheia o icoană. „Fascinant!... M-am lăsat absorbită de farmecul mâinilor acelea care făceau ca ochii Mântuitorului să pară vii. Cât a durat filmulețul m-a captivat total, am tresărit de-a dreptul la final. Felicitări și multă sănătate!” a comentat o prietenă dragă. Și chiar așa era. În mâinile de acum îmbătrânite ale tatei acul cel scurtat și cu vârful bont executa mișcările precise, străpungând vertical pânza. Întâi un pocnet scurt, când acul intra cu vârful în jos

Titus Micu la 80 ani, cu icoane

spre degetele mâinii stângi, care așteptau dedesubt, apoi imediat, cu o precizie exersată în peste cincizeci de ani, firul sfârâia ușor în urma acului ridicat cu urechile în sus de mâna dreaptă pentru ca imediat să reîntre la locul potrivit și să umple încă un ochi și încă unul și încă unul.

Un volum de Jules Verne ținea ghergheful nemîșcat pe masă și îl conducea pe tata de mulți ani în aventura cu puțină adrenalină, dar plină de calm, serenitate și bucurie. Radio-ul îngâna din colțul camerei o melodie, iar icoana se apropia de încheiere. Niciun nod pe dosul pânzei, totul era lucrat exact, curat, fără treceri mari ale firului pe dos dintr-un loc în altul, încât aproape că ai putea înrăma lucrarea așa, ascunzând partea cu adevărat frumoasă de ochii indiscreților, și să păstrezi pentru tine un peisaj, un buchet de flori, un portret, o natură statică. De fapt, nu, pentru că goblenul este o artă a bucuriei împărtășite pe cât e a răbdării. Când pictura nu îl mulțumea, tata combina două nuanțe apropiate, încât la peisaje mai ales, trecerile lui între două elemente sunt lente.

Îmi plăcea să-l văd pe tata la măsuța lui de lucru, la fereastră. „Mi-am amintit cumva de Astronomul lui Vermeer”, a spus o tânără poetă și avea dreptate, atitudinea era aceeași, chiar dacă universul cercetat de tata cu acul era al frumuseții din imediata apropiere. Din când în când își ridica privirea spre strada unde aștepta din nou înflorirea magnoliilor. Acolo, în lumină, aplecat asupra lucrării, decupa secvențe de viață, imortaliza un zâmbet vremelnic, oprea oflirea florilor și căderea frunzelor sau, eterniza secvențe biblice ori venirea carului cu boi, prelungea torsul unui caier de lână, puneza culoare într-o toamnă nesfârșită.

Tata a învățat să coase goblen de la bunica, iar ea învățase de la bunica ei. Avem și acum două goblenuri cusute de stră-străbunica mea Floare, păstrate cu reverență, precum multe alte mărturii ale vieții de familie din Șimleul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Pentru unii e o artă exclusiv feminină, deși la un moment dat, în Șimleu Silvaniei, orașul în care tata s-a născut și și-a petrecut cea mai mare parte a vieții, erau patru bărbați care coseau goblen pe pânzele pictate de bunica Hortensia. Un timbru, o ceșcuță, o ilustrată deveneau, prin mâinile ei talentate, pânze de goblen. Ce bucurie imensă a fost atunci când a primit o revistă din Italia, *Modafil, guida ricamo*, cu câteva zeci de imagini pentru goblenuri! Am făcut un inventar aproximativ. Dacă pe pereți sunt 132 de piese și alte 20-30 cusute dar neînramate, aproape 200 au ajuns la prieteni, rude, cunoștințe, cadouri și amintiri cu care talentul tatei a ajuns nu doar în țară, ci și în Europa, America și Australia. Nu au fost consemnate exact cele date decât din anul 2000, așadar putem doar estima numărul lor. De-a lungul anilor, patru expoziții organizate la Șimleu, la Zalău și la Tășnad i-au adus tatei satisfacția ieșirii în public.

L-am întrebat care sunt preferatele lui, căci plăcea cu care cosea el fiecare pânză nu mă lăsase să ghicesc una anume. Deși știu acum răspunsul, derulez înregistrarea făcută pe furiș. „Macii, *Hora de la Aninoasa*, *Cina cea de taină*, *Țărâncuța torcând*, pe care am dat-o. Trebuie să o fac din nou. Cel mai mult îmi plac reproducerile după pictorii clasici români, mai ales Grigorescu”, îmi spusese tata, după care, fără pauză, reluă o poveste de pescuit din adolescență, de când râul era

aproape înghețat. „Dar îmi plac toate, iar acum îmi lipsește, că n-a venit comanda și uite că am terminat icoanele și n-am pus nimic pe ramă. Mă simt descope-rit. Chiar dacă e duminică azi și n-aș fi cusut, o știu pe ramă”. Insist și îl întreb de care dintre goblenuri nu s-ar despărți. „Din cele neînramate sunt câteva pe care nu le-aș da, așa că nu le mai arăt musafirilor, dar nici din cele înramate, chiar de mi-ar pune banii în mână. Poate dacă aș primi un apartament în Cluj pentru toate, chiar dacă m-ar îngrozi să rămân cu pereții goi și cuiele fără goblenuri”.

Iulie 2022

Cât a fost iarna de lungă, tata presăra miez de nucă într-o căsuță de păsărele pentru pițigoi și de la căldura camerei le urmărea traseul grăbit, apoi revenea la goblen. Acum a rămas cu amintirile pe care le deșiră aleator, sperând să mai trăiască să-și vadă nepoata absolventă de facultate. Mai are puțin de așteptat, iar lacrimile din colțul ochilor noștri le ascundem de el. *Țărâncuța torcând* a rămas pe jumătate cusută, căci din februarie până în aprilie n-a apucat să o termine.

Pentru mine acasă înseamnă tata la gherghet sau la pescuit, mama cu cărțile vechi și noi, cu kelimul și cruciulițele sau aducând o tocăniță cu mămăligă pe terasa cu ștergare, farfurii, icoane, câni și catrințele străbunicii Eudochia, unde Lulu, motanul, e stăpânul. Pun semnul de carte cusut de mama și închid volumul, cuprinzând cu privirea camera, părinții, pereții plini de goblenuri. Iubirea noastră e prinsă fir cu fir în inimi și mărturisită cu acul și ața și cuvântul lumii întregi. Caut încă în dicționarul afectiv cuvintele potrivite.

„Aș opta tot pentru profesia de dascăl”

Scriitorul, poetul și profesorul **Viorel Tăutan** a fost protagonistul celui de-al șaselea episod din *Dialogurile Caiete Silvane online*, proiectul media moderat de **Daniel Săuca**, redactorul-șef al revistei de cultură „Caiete Silvane”. Viorel Tăutan a povestit despre provocările din viața unui scriitor și ale unui cadru didactic și a vorbit despre condiția învățământului, culturii și criticii literare din zilele noastre. „Dacă aș lua-o de la capăt, aș opta tot pentru profesia de dascăl. Am fost pentru mulți dintre elevii mei un profesor agreeat, așa cum reiese din toate semnalele pe care le-am primit de la absolvenți. Jucam teatru la ore și asta le plăcea foarte mult. Adică eu nu citeam în timp ce conversam cu ei. A dicta comentarii gata făcute era pentru mine o interdicție. Eu am conversat, am dialogat la clasă pe tema lecției de zi și alte teme, mai divagam.

Când aveam de citit un fragment dintr-o operă, pe care o dezbăteam, elevilor le plăcea că interpretam toate rolurile”, a spus scriitorul stabilit în Jibou. De asemenea, a recitat poeme dintr-o viitoare carte și a amintit următoarele sale proiecte scriitoricești. Întreg interviul poate fi urmărit pe conturile de facebook și youtube ale Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și ale revistei *Caiete Silvane*.

(A.-B.K.)

Zalăul cultural, literar, artistic astăzi

În acest an, „Caiete Silvane” nu a realizat un întreg număr tematic dedicat Zalăului, urmând să facem acest lucru în 2023 când se vor împlini 550 de ani de la declararea actualului municipiu ca oraș-târg. Pentru numărul de față, am propus, totuși să avem o secțiune dedicată orașului nostru drag, sub forma unei anchete. Așadar, am întrebat:

1. Cum apreciați Zalăul cultural, literar, artistic astăzi? (față, de exemplu, în urmă cu 30 de ani sau

înainte de Revoluție)

2. Care credeți că sunt „punctele tari” și care sunt „punctele slabe” ale Zalăului din perspectivă culturală, literară, artistică?

3. Pot cultura, arta, literatura să contribuie la dezvoltarea municipiului Zalău?

Iată răspunsurile primite. Răspunsuri care, poate, vor stârni reacții.

D. SĂUCA

„Depinde numai de iscusința celor care-l conduc”

Viorel MUREȘAN

1. Eu sunt aici, într-un fel, alogen și acest lucru îmi dă libertatea să privesc și să exprim desfășurarea evenimentelor mai deschis. Am devenit sălăjean prin înscrierea la liceu, în exact anul reînființării județului, 1968. După aceea am trepădat prin unități militare și facultate, iar la încheierea studiilor, m-am întors din nou și m-am așezat în acest loc definitiv. Trăind mult timp alături de sălăjeni, am observat că sunt foarte conservatori și, câteodată, exclusiviști. Mi se par chiar geloși pe valorile lor spirituale. Și au dat mult în plan istoric, etnografic, folcloric (atât literar, cât și muzical ori coregrafic). Însă cultura scrisă, aici, e de dată mai recentă, iar istoria presei sălăjene e una subțire. Încercărilor juvenile în ale poeziei din anii mei liceali li s-ar putea găsi urma în colecția ziarului județean „Năzuința” și am convingerea că nu mi-ar face cinste. Cei care m-au încurajat atunci și care scriau la gazetă nu cred că depășeau nivelul brigăzilor artistice de amatori din cadrul festivalului propagandistic permanent „Cântarea României”. Antologiile de creație din acei ani mi se par astăzi desuete și de tot modeste. Poate, culegerile de folclor să fi fost ceva mai răsărite. Dimensiunea muzeală, și doar ea, s-a situat – consider – tot timpul la cote ridicate. În deceniul 1980-1990, când am frecventat eu cenaclul „Silvania”, în afara unei atmosfere cât de cât respirabile, după care tânjeam, exigența critică, la fel ca și nivelul creațiilor, erau modice, venind dinspre oameni cu profesii, vârste și năravuri dintre cele mai pestrițe. Eu însă, nu mă mai aflam în febra descope-

ririi propriei personalități. Aveam în spate cenaclul și revista „Echinox”, o carte publicată prin concurs național de debut, care adunase 15-20 de cronici favorabile în cele mai importante publicații. Eram un scriitor. În planul mișcării literare extinse, sincronizarea cu valorile naționale începe și se produce lent și nu fără poticniri, abia odată cu maturizarea „Caietelor Silvane”, cuprinzând revistă, editură și manifestări literare anuale, de notorietate națională crescândă... Și, desigur, seria de conferințe, atunci când au avut loc.

2. Principalul „punct slab” este așezarea pe hartă. Fiind un oraș izolat, orice „voce” culturală de aici se aude mai stins la „centru” sau în restul țării. În literatură intervin și factori specifici. Lipsa unor reviste și cercuri de mare tradiție, cu reputație consolidată, se simte și la nivelul receptării individuale. Se știe că nu există literatură în afara unui context literar. Ori, tocmai această înscriere a celor trăitori aici într-un astfel de cadru se produce greu, atunci când se produce. N-aș trece nici peste curențe individuale care se resimt în unele dintre paginile revistei, ca, de altfel, în mare parte din presa noastră. În primul rând, necunoașterea temeinică a culturii române îl conduce întotdeauna spre o fundătură sau spre afirmații prăpăstioase pe cel care ține în mână pana cronicarului literar, a eseistului, a diaristului, a memorialistului sau a respondentului la o anchetă. Apoi, absența unor criterii axiologice se vede clar în fiecare gest al celui care scrie. Iar un enunț prost construit poate compromite chiar oameni de talent. Pe de altă parte – și lucrurile stau întocmai așa! – ecourile în presa din țară a unor pagini sau chiar numere din „Caiete Silvane” arată o receptare pozitivă a revistei zălăuane.

3. La „dezvoltarea” propriu-zisă, nu cred, dar la primenirea imaginii orașului cu vestigii neolitice, se poate. Depinde numai de iscusința celor care-l conduc.

„Cultura și arta în general, pot și trebuie să fie catalizatoare eficiente și salutare la dezvoltarea municipiului Zalău, însă doar în tandem cu administrația de stat”

Viorel Gh. TĂUTAN

1 – 3: În urmă cu douăzeci de ani răspundeam la o anchetă asemănătoare lansată de redacția revistei *ORIGINI/Caiete Silvane*. Remarcam atunci cum centrul de interes cultural migrează, secvențial, de la un oraș la altul, fiind considerat uneori „capitală culturală”, de la București la Cluj-Napoca, la Oradea, Iași, Satu Mare, Timișoara, Brăila ș.a., pentru că în aceste locuri Dumnezeu a vrut să îngăduie apariția unor personalități care să le sfințească și să polarizeze atenția și interesul celorlalți. Prin urmare, centrul poate fi imaginat ca o alcătuire sferoidă rotindu-se în jurul unei axe – personalitatea culturală respectivă.

Zalăul a fost un „malaxor” administrativ și cultural, asemănător altor municipii reședințe de județe modeste, adică implicat în polarizarea de activități/acțiuni cultural-artistice și/sau științifice datorate mobilizării unor personalități locale, dar și „externi” de origine sălăjeană, punând în operă inițiative nu de puține ori remarcabile. Nu s-a vorbit/scriș, după câte știu, despre Zalău cum despre Păltiniș, Rohia, Hobița, Ipotești etc., sfere rotindu-se în jurul unor axe puternice, cu viteză lentă și constantă. Reședința județului nostru a fost, se pare, una care s-a rotit prea rapid, pentru a mă situa în zona ludic absurdă, ceea ce a născut forța centrifugă determinând ejectarea personalităților culturale spre alte destinații. S-a întâmplat înainte de 1989. Orice inițiativă agreată de liderii politici era „confiscată”, pe urmă, „cosmetizată” doctrinar și asumată de către aceștia, valorificând în cele mai multe cazuri ideile și soluțiile de aplicare generate de către autori, pe care îi „proteja” fals-amical, ținându-i de fapt cu discreție în anonimat. Este un fenomen comun oricăror forme de Dictatură, caracteristic (nu doar) românilor, remarcat în ultimii două sute de ani de către importanți filosofi și oameni de cultură. Era agreată, la nivel doctrinar, colectivitatea, sau colectivismul, în detrimentul individualizării menite să proiecteze personalități. Dar nu trebuie să uităm bogata paletă a formelor de exprimare artistică mobilizând numeroși artiști „amatori” și profesioniști, care animau viața caselor de cultură urbane și a căminelor culturale sătești. Zalăul nu făcea excepție. Casa de Cultură a Sindicatelor, Casa Municipală de Cultură, Clubul Tineretului, Centrul Județean de Conservare și Valorificare a Creației Populare, toate în relații de parteneriat cu Inspectoratul pentru Cultură și Patrimoniu Național, erau „asaltate” de tineri

și mai vârstnici care simțeau dorința de a-și valorifica plenar vocația și talentul. Nu uit că existau trei sau patru ansambluri folclorice, un teatru popular, două cinematografe, formații de muzică ușoară.

Creația literară gravita în jurul Cenaclului literar **Silvania**, unde se generau inițiative menite să-i plaseze pe membrii acestuia în panopia vieții literare regionale și naționale. Întâlniri cu scriitori cunoscuți, invitați din marile centre culturale (Cluj, București, Timișoara, Iași), interviuri pentru postul de Radio România Cultural, parteneriat cu redacția revistei **Tribuna** din Cluj-Napoca, care publica periodic în structura ei un Supliment „*Tribuna în Sălaj*” (sau în *Zalău*, în *Jibou*, în *Șimleu Silvaniei* ș.a.). Există și o revistă de cultură girată de Inspectoratul mai sus pomenit, **Silvania**, în paginile căreia erau publicate creațiile literare ale condeierilor sălăjeni. Putem afirma că lucrurile erau în acest fel aranjate.

Decembrie 1989 și întregul an 1990 tulburaseră apele sub aspect politic în așa manieră încât, este binecunoscut, nu mai vedeam perspectiva schimbărilor eficiente. A trebuit să apară o nouă generație de intelectuali, care nu apucaseră să fie îndoctrinați politic, dar erau inițiați în marile centre universitare și decisi să schimbe ritmul, să destrame vâlul amorfismului conformist și să insuflă vigoare cvasi-epicureică vieții literare, actelor inovative de creație literară. Mai dificil decât se credea, Zalăul a ajuns să fie considerat și apreciat drept efervescent propagator cultural, cunoscut și pentru creația literară. De bun augur s-a dovedit înființarea Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj (subordonându-și Școala Populară de Arte și Meserii, Centrul de Conservare și Valorificare a Creației Populare, noua revistă de cultură **Caiete Silvane**, dublată de editura cu aceeași denumire), precum și Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj, Cenaclul literar Județean „*Silvania*” etc.

În prezent, un segment cultural viguros care a debutat înainte de 1989 cu propulsarea Zalăului în mediul cultural european: Istoria antică și medievală, fiind vorba despre Muzeul de Istorie, implicând departamentul, ori secția, de Artă Plastică, se află cooptat printre partenerii eficienți ai Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Puncte slabe? De pildă, anemierea „ieșirilor” cu membri ai AS-SJ în centrele de comună din județ.

Puncte tari? *Zilele „Caiete Silvane”*; *Festivalul internațional „Primăvara Poeziei/ A Költészet Tavasza”*, cu desanturi în Licee; *Editura Caiete Silvane*, în parteneriat cu *Editura Școala Ardeleană*; Cenaclul literar **Silvania** își continuă salutar activitatea; Creșterea numărului de scriitori sălăjeni deveniți membri titulari ai Uniunii Scriitorilor din România.

Afirmam cu două paragrafe mai sus despre rolul personalității-axă în proiectarea culturii și artei, sub formele sale literare, plastice, coregrafice, muzicale, și aș dori să nu fiu interpretat eronat, însă acesta e necesar să fie girat administrativ în scopul reușitei,

care să-și asume succesele și inexorabilele eșecuri, suficient de generos, încât să fie imparțial și recunoscător în acceptarea individualității și a personalității celor pe care îi solicită, tenace și neobosit. Municipiul Zalău, județul Sălaj, a generat un astfel de... lider, în persoana celui care este jurnalist, poet, eseist, manager al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Președinte al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, Redactor-șef al revistei „Caiete Silvane”.

Și, da, cultura și arta în general, recte literatura, pot și trebuie să fie catalizatoare eficiente și salutare la dezvoltarea municipiului Zalău, însă doar în tandem cu administrația de stat, cu latura economico-socială a programelor de guvernare.

„Cultura, arta, literatura sunt cele mai solide și fermecătoare căi de evoluție în bine a lumii în care trăim”

Voichița LUNG

1. Cunosco Zalăul din anii de liceu (1975-1979). Și în trecut se organizau evenimente culturale, artistice, literare, dar aveau un alt context și conotații propagandistice în mare măsură. În prezent, aceste evenimente sunt gândite și desfășurate într-o altă manieră și, în opinia mea, nu numai că s-au diversificat, dar au și o calitate net superioară, ceea ce dovedește pe de o parte, implicarea profesionistă a celor care oferă și invită la evenimente, iar pe de altă parte, generează o afinență de public spectator din ce în ce mai entuziast, dar și mai exigent.

2. Zalăul dispune de o zestre destul de bogată la nivel cultural-artistic și literar, care poate și este pusă în valoare prin contribuția unor oameni cu idei remarcabile, din instituțiile culturale ale municipiului și județului nostru. Apreciez activitățile organizate sub egida Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Muzeului de Istorie și Artă Zalău, Caselor de Cultură și Bibliotecii Județene „Ioniță Scipione Bădescu”. De remarcat este faptul că activitățile și manifestările culturale-artistice au în zilele noastre o adresabilitate nuanțată, atât ca vârstă, cât și ca gusturi, nivel de pregătire, satisfăcând astfel orizontul de așteptare al publicului spectator.

Carențele sunt legate de lipsa unor spații dedicate activităților frecventate în trecut de mulți dintre noi, cum ar fi de exemplu cinematograful, dar sperăm că acesta își va relua în cel mai scurt timp locul în viața urbei.

3. În această perioadă de calmare a pandemiei, dar de intensificare a grijilor legate de factori economici și politici, căutăm cu interes posibilități de rela-

xare, dar și de conectare cu semenii noștri, în cadrul unor manifestări care ne fac plăcere: de la călătorii și plimbări, la evenimente culturale diverse, întâlniri cu oameni de seamă din sfera științei și artei. Setea de evenimente memorabile, trăite cu empatie și sinceritate, pe care o resimțim, e ca o renaștere, ca o nouă șansă de restabilire a legăturilor autentice între locuitorii cetății.

Mai multe cărți tipărite, reuniunile Cenaclului literar, revista de prestigiu, „Caiete Silvane”, concursuri de creație, festivaluri, spectacole de folclor, concerte, expoziții, colocvii, emisiuni radio-tv etc. sunt tot atâtea căi de a educa, de a perpetua adevărul, binele, frumosul și de a da șanse noi de promovare a specificului local, peste zări și peste timp.

Da, un foarte hotărât „Da”! Cultura, arta, literatura sunt cele mai solide și fermecătoare căi de evoluție în bine a lumii în care trăim.

„Fără valori, o comunitate nu poate supraviețui”

Ancuța MĂRIEȘ

1. Zalăul cultural este pentru mine o zonă dinamică, în care îmi găsesc un loc de manifestare artistică. Am participat cu plăcere la evenimentele organizate de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, care mi-au evocat anii studenției. Am întâlnit oameni cu care am aceleași preocupări și am avut discuții pline de sens.

2. Puncte tari: Daniel Săuca ne unește, organizează evenimente, îi pasă de mișcarea literară, ne promovează. Mi-am format o echipă aici și nu aș schimba-o. A fost un proces îndelungat. Simt că avem potențial pentru alte producții artistice. Sunt oameni care vor să ni se alăture și sunt tineri.

Puncte slabe: Daniel Săuca este cam singur, are nevoie de mai mulți oameni implicați, care să pună umărul în timp real. În Zalău nu este un teatru, deși se poate deschide oricând (știu trei actori profesioniști care locuiesc în Zalău și ar putea lucra cu state de plată la Consiliul Județean).

3. Da, arta și cultura contribuie la dezvoltarea unei zone. Creează sens și motivație, creează viziune și proiecte pe termen lung, educă viitorii lideri ai comunității, cultivă valori. Fără valori, o comunitate nu poate supraviețui.

Concret: Festivalul de la Porolissum creează turism cultural. Un teatru ar atrage public și i-ar crește nivelul de educație. S-ar crea locuri de muncă pentru persoane deja profesioniste în domenii artistice.

„Punctele tari nu știu care ar putea să fie”

LÁSZLÓ László

1. Din punct de vedere cultural, literar, artistic există o anumită evoluție fluctuantă, cu unele perioade de vârf, urmate de căderi iminente. Dacă luăm din punct de vedere cantitativ, poate că „producția culturală” a crescut în ultimele decenii, au apărut mai multe cărți (titluri, că despre tiraje nu prea avem informații) de la mai mulți autori. Sunt printre ei autori consacrați, dar și autori noi, chiar foarte tineri. Dar nu știu, în ce măsură sunt și citite aceste cărți și opere literare. (Și un semn îngrijorător: scade numărul de librării!) Se mai publică literatură și în reviste culturale, reviste/publicații ocazionale, reviste școlare, dar impactul acestor publicații nu știu dacă poate fi simțit.

Celelalte specii și domenii artistice, de exemplu vizuale (pictură, sculptură, artă plastică, film, video etc.) sunt prezente, în special sub forma expozițiilor, taberelor de creații (unele devenite aproape tradiții), dar pandemia a frânt acest elan și revenirea este foarte lentă... O parte apare în mediul virtual, care a devenit mai atractiv.

2. Punctele tari nu știu care ar putea să fie (mai sus am enumerat unele aspecte pozitive), dar ca un punct slab aș putea numi modalitatea incertă/nesigură prin care „produsul cultural” ajunge la destinatar, la public. Și astfel creatorul nu prea primește un feedback în timp real sau uneori niciodată. Apoi mai este un anumit aspect de luat în seamă: provincialismul. (Unii consideră Zalăul nostru un Cluj mai mic. Dacă luăm de bună afirmația, atunci Zalăul nu este un Cluj mic, ci unul foarte mic – dar să nu uităm, că tot al nostru este.)

3. a) Răspuns scurt: Ar putea.

b) Răspuns mai detaliat: Dacă odată cu creșterea nivelului de trai (și de venituri – aici mă refer la trecutul foarte apropiat de dinaintea pandemiei, crizei și anterior războiul din vecinătate), deci dacă atunci pe vremuri mai bune am fi ridicat ștacheta (exigența) față de autori (creatorii de produse culturale) și autorii față de public, atunci toată lumea ar fi avut de câștigat. Cumva și publicul – chiar dacă nu este foarte numeros – trebuie identificat, educat și format.

Și în fine: cultura înseamnă educație. Un om mai bine educat (de regulă) este progresist, deci creșterea numărului (sau ponderii) elementelor progresiste înseamnă implicit dezvoltare.

P.S.: Cultura nu se face pentru bani, dar cultura totuși costă!

„Urăm tuturor oamenilor de aici mulți ani cu sănătate și să rămână mereu aproape de cultură, artă și literatură”

Menuț MAXIMILIAN

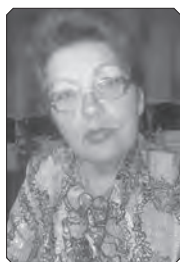
Zalăul și județul Sălaj s-au remarcat cultural mai ales în ultimii ani prin intermediul revistei „Caiete Silvane”. Puțini dintre noi cunoșteau istoria, literatura, reperele acestor ținuturi înainte de editarea revistei Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Prin intermediul publicației apreciată la nivel național, fiind sub sigla Uniunii Scriitorilor din România, am aflat date concrete despre primele încercări de a aduna comorile zonei într-un muzeu, începând cu anul 1880, Muzeul Județean de Istorie și Artă numărând azi peste 200.000 bunuri de patrimoniu. Festivalul Internațional „Primăvara Poeziei”, proiectele editoriale care aduc în față scriitorii sălăjeni, studiile istorice și etnologice, monografiile au prins în ultimii ani contur prin publicarea unor volume de către Editura Caiete Silvane. Amintim: „Istoria Sălajului în *Caiete Silvane*” vol. I și II, „Sălaj – frumusețe, tradiție, poveste”, dar și cercetările adunate de Camelia Burghel în 15 volume ce vorbesc despre povestea satelor sălăjene.

Managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj s-a dovedit a fi un bun promotor al culturii de aici pentru că, prin intermediul proiectelor sale, am aflat multe lucruri despre personalitățile sălăjene, începând cu Iuliu Maniu, Gheorghe Pop de Băsești, Gheorghe Șincai, Corneliu Coposu și lista poate continua. Nu pot omite echipa de critică literară formată în jurul revistei „Caiete Silvane”, coordonată de Daniel Săuca, din care fac parte: Viorel Mureșan, Carmen Ardelean, Imelda Chința și mulți alții. Graiurile din Sălaj, muzica vocală tradițională, chiuiturile sunt așezate în cărți, dar și puse în scenă de Ansamblul folcloric „Meseșul”. Printre punctele tari ale acestei zone menționăm „Traseul caselor tradiționale”, proiect aparte care aduce în prim plan frumusețea arhitecturală păstrată în unele sate din Țara Silvaniei.

Am menționat toate aceste aspecte, deși ele sunt deja cunoscute, tocmai pentru a oglindi preocupările din ultimii ani asupra promovării istoriei Zalăului, dar și a conceperii unor proiecte culturale deosebite, neuitând aici aducerea în fața publicului din Zalău, în evenimente realizate în școli sau în sala de spectacol, a unor personalități ale locului plecate în lume sau a unor nume de prim rang ale culturii românești.

Și pentru că ne apropiem de 550 de ani de atestare documentară a Zalăului, urăm tuturor oamenilor de aici mulți ani cu sănătate și să rămână mereu aproape de cultură, artă și literatură, după mine cei mai im-

portanți promotori ai municipiului Zalău. Da, prin cultură putem arăta că avem lucruri minunate cu care putem sta cu fruntea sus în fața publicului de acasă, dar și a celor de oriunde din lume.

Cultura, ca serviciu public

Silvia BODEA SĂLĂJAN

Am simțit și simt un sentiment de patriotism local când nu o dată mi s-a întâmplat să spun că sunt din Zalău și să aud replica exclamativă: „A, Caiete Silvane!”

Ca să răspund la provocarea de a face o comparație cu ceea ce a fost, din punctul de vedere al culturii în Sălaj, și implicit în Zalău, în urmă cu treizeci de ani, îmi revine în minte o anume stare de letargie, pentru că, făcând excepție câteva acțiuni dirijate de la nivel național și despre activitatea Cenaclului literar „Silvania”, în Zalău nu se putea vorbi despre o emulație culturală notabilă și coerentă.

Nu vreau să-mi amintesc de această perioadă, așa că solicit permisiunea de a trăi în prezent. Ceea ce trebuie apreciat este că s-a reușit elaborarea unei strategii pentru cultură pe termen lung, pe un orizont de timp care vizează o evoluție ce promovează o cultură a libertății. Niciun domeniu al artei nu este pus în umbră sau neglijat, și astfel s-a reușit structurarea unui sistem de acțiuni, care să asigure participarea unui număr cât mai mare de oameni la actul de cultură. Am senzația că acest act se ridică pe temelia începută de *Dacia literară* și continuată de *Junimea* sau de alte mișcări literare notabile din istoria culturii noastre naționale.

Toată lauda pentru managerul Daniel Săuca și pentru echipa condusă de dânsul, pentru că a reușit să-i atragă pe toți decidenții locali, indiferent de orientarea politică, să susțină actele de cultură propuse. A reușit să asigure un raport între instituția de cultură și cei care creează cadrul favorabil dezvoltării acesteia, între autori și masa de cititori, de iubitori de frumos.

În puține locuri din țară există o asemenea efervescență creatoare ce asigură satisfacerea nevoilor și aspirațiilor culturale ale cetățenilor și, mai ales, ce dezvoltă sentimentul de identitate.

Despre revista „Caiete Silvane” pot spune doar că promovează opere și nu nume de scriitori, că pune accent pe calitatea actului literar, pe stimularea capacității de inovare și de competitivitate, și astfel, deschide oportunități pentru toți cei interesați. Colaborez cu această revistă și sunt onorată să-mi apară

numele alături de personalități cu rezonanță în cultura și literatura națională.

Zalău – orașul primului meu eșec

Ioan F. POP

1. Orice comparație cu trecutul mai îndepărtat are valențele ei pedagogice, mai ales în zona culturii, domeniu unde s-au produs modificări și evoluții semnificative. Asta pentru că mediul cultural a recuperat repede cel mai adânc fundament uman – libertatea. Libertate care ne-a modificat, la nivel individual și social, în funcție de cât am înțeles din ea. Lăsând la o parte meandrele trecutului, din prezentul Zalăului mă pot referi doar la activitatea meritorie a revistei *Caiete Silvane*, care a animat cel mai mult acest spațiu în ultimul timp. De fapt, strict literar, când spui Zalău spui revista *Caiete Silvane*. Revistă la care, cu limitele și ne-limitele mele textuale, încerc să-mi aduc și eu contribuția.

2. Locuim mai întâi în imaginarul nostru cultural, abia apoi în datele concrete ale unei realități habituale. Context în care memoria culturală poate reține chiar și ceea ce istoria uită să ne învețe. Perspectivă din care punctele tari ale Zalăului ar putea sta chiar în slăbiciunile lui, dacă e să-l parafrazăm pe apostolul Pavel. Cum fenomenul cultural nu ține de aria geografică, de formele de relief, se pot naște și la Zalău valori distincte, care să îi pună în evidență dimensiunea creativă. Acest fapt s-a mai întâmplat, dacă e să mă refer la un singur exemplu, e vorba de filosoful Alexandru Dragomir, care s-a născut aici, și care a fost doctorandul celui mai mare filosof al secolului XX, Martin Heidegger. Ca atare, pentru a reuși cultural, Zalăul trebuie să-și transforme punctele slabe în puncte tari.

3. Fenomenul cultural, în toate datele lui, rămâne atributul fundamental al oricărei așezări umane, indiferent de amplasamentul acesteia. Din punct de vedere spiritual, marginalitatea poate deveni *axis mundi*, poate valorifica chiar și neajunsurile unui *topos*. Cultura, pe lângă celelalte activități definitorii, poate da Zalăului nu doar un nume, ci chiar și un renume. Evident, cu condiția ca acest deziderat să fie dorit cu ardore de cineva, de la individualități la instituții. Din câte observ, literatura este pe mâini bune. Ca sălăjean exilat în bihorenime, mă bucură orice faptă culturală și literară de valoare născută la Zalău. Fapt care mă face să revin aici din când în când încărcat de regrete și nostalgii. Asta cu atât mai mult cu cât Zalăul este orașul primului meu eșec în viață.

O vacă albă în curtea închisorii

Alexandru JURCAN

Așa începe filmul iranian *Le pardon/Iertarea*. Cu o vacă albă, imobilă, în curtea unei închisori. De fapt, titlul original e *Odă vacii albe*, pornind de la Coran: sacrificiul unui animal poate revela identitatea unui asasin. Avem de-a face cu o imagine recurentă, în registru oniric, cu tonalități angostante.

Soțul Minei e condamnat la moarte. Fetița lor e mută. Implacabilul. Moartea. Mina rămâne văduvă și încearcă să reziste loviturilor vieții. E clar că „văduvele, câinii și drogații nu sunt bine văzuți”. După un an, justiția revine. Omul ucis – soțul Minei – era nevinovat. Viața ei e total bulversată. Vrea o reabilitare publică. Deodată apare un binefăcător. Cine e acest Reza? Incredibil! Tocmai judecătorul responsabil de execuția soțului. Mina nu știe, acceptă câteva favoruri, se mută la el în chirie... Oare prin atitudinea sa generoasă își cere Reza iertare? Lucrurile evoluează, iar adevărul nu

întârzie. Cum va reacționa Mina? Nu veți ghici... Nimic previzibil.

Adiere de Corneille, dar și de cineastul iranian Farhadi. Fabulă morală cu tragic politic și familial. Filmul e regizat de Behtash Sanaeeha și de Maryam Moghadam. În realitate, soț și soție. Ea (Maryam) deține rolul principal. O revelație. Sobrietate. Muzica aproape lipsește. Fără excесе. Atmosferă apăsătoare. Filmul denunță fără echivoc societatea iraniană. Religia e un paravan pentru injustiție: „A murit pentru că a fost voia Domnului”. Condiția feminină. În Iran, filmul de față e interzis. Că e prea tragic ori pentru că e incomod? Și unde ar fi raza de speranță? Iată, fetița iubește filmele, se instruiește. Poate că arta îi va arăta altă cale. Deocamdată vedem cum fierbe laptele, într-o secvență tensionată. Vaca albă stă în curtea închisorii. Dinspre tragedia antică vine un suflu revanșard.

Petru Galiș, Anamaria Camelia Sabou (Crișan), „Boianu Crasnei – 540 de ani de la atestarea documentară (1481-2021)”

Editura Caiete Silvane,
Colecția Monografii
Volum apărut cu sprijinul
Consiliului Județean Sălaj/
Centrului de Cultură și Artă al
Județului Sălaj și Primăriei și
Consiliului Local al comunei Cizer

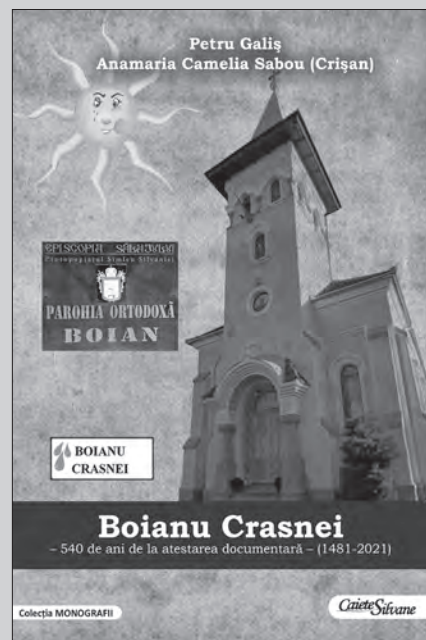
Petru Galiș s-a născut la 10 septembrie 1949, în localitatea Cizer, județul Sălaj.

A publicat următoarele cărți: „Veronica din Sălaj – o poetă uitată” (coautor), Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2001, reeditată în anul 2012; „Școală veche-n sat străvechi” (monografia școlii), Ed. Școala Noastră, Zalău, 2007, reeditată în anul 2017; „Cizer – 790” (file de monografie),

Ed. Școala Noastră, Zalău, 2009, reeditată în anul 2019, cu titlul „Cizer – 800”; „Jubileu la Măgura Priei. Măsuris – 50”, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2016; „Cizerul eroic”, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019; „Pria, plai pastoral”, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2021; „Plesca, satul dintre văi”, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2021 și prezentul volum, „Boianu Crasnei – 540 de ani de la atestarea documentară”.

Anamaria-Camelia Sabou (Crișan) s-a născut la 20 februarie 1993, în Zalău, județul Sălaj. Este originară din localitatea Boian – Cizer, fiind prima dintre cele două fete ale familiei Viorel și Ana Crișan.

Grădinița și clasele primare le-a făcut la Școala nr. 4 din Boian – Cizer, iar clasele gimnaziale le-a făcut la Școala Gimnazială „Horea” din Cizer. Apoi a urmat Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” din Zalău și Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, UBB din Cluj-Napoca.

Între anii 2015-2016 a lucrat ca educatoare la Grădinița cu Program Normal din Borla. Între anii 2016-2021 a lucrat ca educatoare la Grădinița cu Program Normal din Cizer. Din anul 2021 lucrează ca învățătoare la Școala Primară Jac, din comuna Creaca.

Primăvara Poeziei / A Költészet Tavasza (II)

**KEMENES
HENRIETTE**

Szabadon madarokról és holtakról

El kell fogadnia a belesimulást.
Ahogy a langyos gerletest összeolvad
tenyere itt-ott megszakított barázdáival,
miközben a kertvégi levélkupac
felé halad vele, hogy mintha
máglyáról, végre útnak ereszhessen.
A gyilkos dulakodást a madáretetőben,
a tollak éles csattogását,
azt, hogy a széncinkék
apró csőrei bezúzzák a koponyát,
majd kicsipegetik az agyvelőt.

Kopott betonpadló,
egy boncasztal a közepe,
rácsos lefolyóba torkolló
alig érzékelhető lejtő.
Az álltól a szegycsonton
keresztül a köldököt lágy
kanyarban kerüli meg,
majd a szeméremdombig
halad a szike.
Két méter a halál.
Megnyílik a test, és ami benne,
az már soha többé
nem váltható kegyelemre.
Egy fehér köpeny most megemeli
a fejet, ahogyan párnát szoktak
a magatehetetlen háta mögé tenni.
Majd egyetlen precíz
mozdulattal, a penge
a jobb fültől a bal fülüg szalad.
A tarkó, mint egy anya, megengedő.
A skalp csuklyaként simul az arcra.
Ott áll, orra elé zsebkendőt szorít,
de inkább csak a látszat,
nincs undor, nincs félelem.

Amikor a koponyacsont feltárja az agyat,
annak a széncinkékhez már semmi köze.

Discurs liber despre păsări și morți

Trebuie să accepte să se confunde.
Așa cum trupul călduț al turturicii se contopește
cu șanțurile ici-colo întrerupte din palmă,
în timp ce se îndreaptă cu el către
grămada de frunze din capătul grădinii,
să-l poată în sfârșit elibera, parcă de pe-un rug.
Încăierarea ucigătoare din hrănitoare pentru păsări,
fâlfâitul ascuțit al aripilor,
faptul că pițigoi îi sparg craniul,
apoi îi ciugulesc creierul.

Podea uzată de beton,
centrul ei, o masă de disecție
ce coboară abia perceptibil
înspre o scurgere cu grătar.
De la bărbie, trecând peste stern,
ocolește în curbă domoală
buricul, apoi
bisturiul înaintează
până la pubis.
Doi metri de moarte.
Corpul se deschide și ceea ce-i înăuntru
niciodată nu va mai
putea fi preschimbat în îndurare.
Un halat alb ridică acum
capul, așa cum se proptește de obicei
o pernă la spinarea bolnavului.
Apoi, cu o singură
mișcare precisă, lama
alunecă de la urechea dreaptă la cea stângă.
Ceafa, asemenea unei mame, e îngăduitoare.
Scalpul se mulează pe față ca o glugă.
Stă acolo, ține apăsător o batistă la nas,
dar e mai degrabă o aparență,
nu există greață, nu există frică.

Când osul cranian lasă la iveală creierul,
acesta nu mai are nicio legătură cu pițigoi.

Dósa Andrei fordítása/traducere

JÁSZ ATTILA

Búcsú az angyaloktól *Kovidban elhunyt barátaidnak*

A járvány hosszú évének végén
az embereknek már elégük volt
a halálból, félelemből, betegségből,

az arkangyalok seregét hívták kétség-
beesetten segítségül, de nem jött még
a négy lovas se, csak egyetlen angyal,

és ő sem tudott mondani semmit, igaz,
a csend angyalának hívják, de őt már
tényleg nem veszíthetjük el.

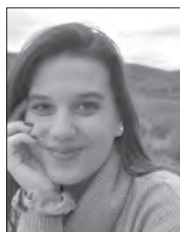
Adio de la înger *prietenilor morți de covid*

La sfârșitul lungului an al pandemiei,
oamenii s-au săturat până peste cap
de moarte, de spaimă, de boală,

disperați, au chemat în ajutor oastea
arhanghelilor, dar n-au venit nici măcar
cei patru călăreți, ci doar un singur înger,

și nici el n-a putut spune nimic, e adevărat
că se numește îngerul tăcerii, dar pe el
e sigur că nu-l vom mai putea pierde.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

IRIS KIRÁLY

Illo tempore

Ceasul vieții mele nu mai are ticăit,
l-am ascuns cândva sub un mormânt

de stele.

De atunci, un soi de moarte dulce

îmi inundă timpanele și îmi gădilă

privirea,

să mă pierd câte puțin, mereu, printre
reperele sentimentelor pe care le mai

trăiesc.

Illo tempore

Életem órája nem tiktakol többé,
Valamikor csillagok sírja

alá ástam.

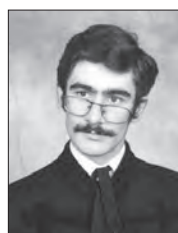
Azóta egy édeskés halál
önti el dobhártyámat és tekintetembe

belebírizgál,

hogyan elvesződjek lassanként, örökre, a még
meglevő és megélt érzéseim nyompontjai

között.

traducere de/fordította Simone Györfi

KISS LEHEL

Kitárulnak a szárnyak

Áldassék az Isten!

Áldassék az Isten!

Alatta trónus, szentséggel övezve, igazsággal rakva,
trónusa alatt a végtelen ég,
az égen nagy kerék forog: a fényes Nap,
a Nap alatt néma felhőnyájak isznak, legelésznek,
alattuk muzsikál a szél,
a szélben, mint szikla, áll a jurtánk,
alatta temető mindenütt, temető
– állatoké, embereké, álmoké, lerágott csontoké –
jajszókkal övezve, könnyekkel rakva,
a csontokon pusztaság föld,
a földön négy patkó,
a patkókon szilaj, szürke ló,
a lovon rongyos szőnyeg,
a szőnyegen apám,
apámon kesztyű,
a kesztyűn komor sas,

a sas szemén bősapka,
ami ha lekerül, kitárulnak a szárnyak,
mintha a végtelen égbe, az Isten elébe...
De jaj, kisnyúllal fog visszaszállni!
Jaj, kisnyúllal fog visszaszállni!

Aripile se deschid

Binecuvântat fie Domnul!
Binecuvântat fie Domnul!
Sub el tronul, înconjurat de sfințenie, împodobit de adevăr,
sub tronul lui cerul de necuprins,
pe cer roată mare se învârt: Soarele luminos,
sub Soare turme tăcute de nori se adapă și pasc,
sub ele vântul cântă,
în vânt, asemenea unei stânci, stă iurta noastră,
sub ea cimitir, pretutindeni cimitir
– al animalelor, oamenilor, viselor, al oaselor roase –
înconjurat de vaiete, împodobit de lacrimi,
pe oase pământ pustiu,
pe pământ patru potcoave,
pe potcoave un cal năvăș, sur,
pe cal un covor zdrențuit,
pe covor tatăl meu,
pe mâna lui mănășă,
pe mănășă un vultur sumbru,
pe ochii vulturului acoperitoare,
iar odată scoasă, aripile i se deschid,
spre cerul nesfârșit, în fața Domnului...
Dar vai, se va întoarce cu un iepuraș!
Vai, se va întoarce cu un iepuraș!

Dósa Andrei fordítása/traducere

**KOCSIS
FRANCISKO**

Scenă în natură

Puține cuvinte și puține culori
se folosesc la o ceremonie tristă;

un alai cu chipuri lungi de asceți sau fanatici,
îi redăm divinului o parte din creație;

îngroparea morților
e mai grea decât orice bătaie;

glasul preotului nu are tăiș,
nu rănește nicio conștiință;

despre acest fiord de absolut
doar Socrate avea ceva habar

și corbii bătrâni de pe ramuri
care asistă la profanare.

Jelenet a természetben

Kevés szó és kevés szín használtatik
egy szomorú ceremónián;

sovány ábrázatú aszkéták vagy fanatikuskok ünnepi
menete,
visszaadunk a teremtből egy részt az istenségnek;

a holtak elhantolása
minden csatánál nehezebb;

a pap hangja is erőtlensé,
senkinek nem okoz lelkiismeret-furdalást;

mindössze Szókratésznek volt némi fogalma
az abszolútum eme fjordjáról,

meg hát a faágakon kuporgó vénséges vén varjaknak,
akik ehhez a gyalázathoz asszisztálnak.

traducere de/fordította Lövetei Lázár László

**LAKATOS
MIHÁLY**

A másik iker

Velünk és bennünk születnek az ikrek.
Születéskor ő, a második, az élet sarkát fogja,
amint Jákob, a csaló, Ézsau sarkát fogta.
De róla nem vesz tudomást senki.
mintha nem is lenne, s ő nem perel,
nem kér juszt, és nem kér enni.
Az élet húzik, nő a széle-hossza,
és titkon ő is vele nő naponta.
Halkan, észrevétlen, mint falon a repkény,
mint erdei fában növekszik a szekrény.
Áldást, elsőszülötti jogot el nem oroz,
a dicső testvér árnyában lapul szerényen,
mint aki nem oszt, nem szoroz.
Miért ily szemérmes? Tán rút lenne?
Ezért rejtőzködik egy életen át?
Mint ama másik szegény kirekesztett,

Cyrano de Bergerac?
 Vagy azt akarja, hogy féljük őt?
 Hogy ne úgy fogadjuk majdan,
 mint testvért, rokont?
 Vagy legalább: mint régi ismerőst?
 Mindegy. Majd megtudom, ha eljő az óra.
 Mert akkor már ő, a másik lesz itt velem.
 Akkor végre megismerhetem. Ha eljő az óra.
 De tudnotok kell:
 nektek már nem beszélhetek róla.

Celălalt geamăn

Cu noi și în noi se nasc gemenii.
 La naștere, el, al doilea, prinde călcâiul vieții,
 precum, Iacov, șarlatanul, călcâiul lui Esau.
 Dar nimeni nu ține socoteală de el,
 de parcă nici n-ar exista, iar el nu se plânge,
 nu-și cere dreptul și nu cere de mâncare.
 Viața se îngrașă, crește-n lung și lat
 și-i taină crește și el zi de zi odată cu ea.
 În tăcere, insesizabil, ca iedera pe perete,
 cum crește-n copacul pădurii dulapul.
 Nu fură binecuvântare, dreptul întâiului născut,
 stă aciuat modest în umbra fratelui glorios,
 precum unul care nici nu contează.
 De ce-i atât de reținut? Să fie oare urât?
 De aceea se ascunde o viață întreagă?
 Precum celălalt nefericit exclus,
 Cyrano de Bergerac?
 Sau vrea să ne temem pentru el?
 Ca să nu-l primim cândva
 ca pe-un frate, o rudă?
 Ori ca pe-un vechi cunoscut?
 Nu contează. Voi afla când va bate ceasul.
 Pentru că atunci el, celălalt, va fi aici, cu mine.
 Atunci îl voi putea, în sfârșit, cunoaște.
 Când va veni vremea.
 Dar trebuie să știți ceva:
 nu voi mai putea vorbi despre el.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

**LÁSZLÓ
NOÉMI**

Keresztút

I.

Te város, hányszor átutaztam rajtad
 vonattal, néztem fönt a templomot,
 a katedrálist lent a folyóparton,

s a főút mellett azt a kis sötétet,
 nyomott, vörös foltjaival. Fejem
 a szemöldökfába majdnem bevertem,
 pedig templomba lépéshez jó alacsony
 vagyok. A középpont köré sereglenek,
 tódulnak mindenhol a templomok.
 Bemeszelt ferskók, tátongó falfülkék,
 egymást zaklató felekezetek,
 lebontott, leégett, átépített,
 bérbe vett, bérbe adott templomok.
 Itt nem nyílt kegyhelyen szövőgyár,
 kocsma, mégis nyugati szellő lengedez.
 Más ajkú népcsoport csodálni való
 fegyverténye ez. Vastag falak,
 öklömnyi ablakok, magasföldszint,
 csúcsos alakzatok, és kő,
 mindenütt vésett kő dalol,
 és itt őgyelgek én is valahol,
 tizennyolc évesen. Passiójátékban
 hajas statiszta. A kereszt állításakor
 jégeső zúdul ránk, kisüt a nap,
 és a leszakadt vízözönt
 a középkori kövezet
 felissza.

Răscruce

I.

Hei, orașule, de câte ori te-am traversat
 cu trenul, m-am uitat la biserica de sus,
 la catedrală, jos, pe malul râului, și la cea mică,
 întunecată, de lângă artera principală,
 cu petele ei roșcate, apăsate. Era cât pe ce
 să dau cu capul de pragul de sus,
 deși sunt destul de scundă pentru intrarea
 în biserică. Peste tot, bisericile se strâng
 ciopor, se înghesuie în jurul centrului.
 Fresce spoite, nișe larg căscate,
 confesiuni care se șicanează reciproc,
 biserici demolate, arse, reconstruite
 biserici luate în chirie, date în chirie.
 Aici, care nu-i loc de pelerinaj, țeșătorie,
 cârciumă, adie totuși un aer occidental.
 Asta-i o admirabilă faptă de arme
 a unei etnii de alt grai. Ziduri groase,
 ferestre de-o palmă, parter înalt,
 forme cu vârf, și piatră,
 peste tot cântă piatra cioplită,
 și pe undeva pe-aici cutreier și eu,
 la optsprezece ani. Figurant pletos
 într-o pasiune. La ridicarea crucii
 ne-a bătut o ploaie cu grindină, iese
 soarele și potopul prăvălit peste noi
 e absorbit de pavajul
 din evul mediu.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ

Kórházablak

Mihály András (1971-2020) halálára

„Délután negyed három volt.
Kórházi szekrényén pár könyv hevert:
Warhol-album, Hegel, Kant és Nietzsche
művei. A szekrényben vodkásüveg.
Sztálin könnyei. Két napja vitte neki
Menzel, és két óra táján talán még
löttyögött pár korty az alján.”

(Tomáš Mazal)

Vajon melyik „véres történetet” olvastattam volna el
veled
Ha egy kicsit másképp alakulnak a dolgok
És te vajon elolvastad volna-e
Kedves Bandi
Vagy legyintettél volna erre is
Hallottál-e egyáltalán Hrabalról
Kötve hiszem
De jól is van ez így
Most már minden jól van
Látlak ott a kórházablakban
Még ugrás előtt
Vajon volt-e neked is „Menzel”-ed
Szegény betegem
Hogy vodkát vigyen neked
Vagy egyedül haltál meg
Vodka nélkül
Szegény
Szegény alkoholista
Te feketemunkás
Én izé
Te Magyarba’ egy kórházablakban
Én itthon
Te már odatúl
Én még mindig egyhelyben
Ki tudja miért
De a román híradó is
A magyar híradó is
Szinte menetrendszerűen számol be arról
Hogy valaki kiugrott a kórház ablakán
Mintha tűz ütött volna ki
Dehát tűz ütött ki
Mondhatnád
Kiütött a tűz

Már kölyökkorunkban irigyeltem a vagányságodat
Szegény
Szegény alkoholista
Melyik nótával temesselek el magamban
Vagy csináljak egy ócska rigmust
Direkt neked?
Egye fene
Csinálok neked egy ócska rigmust
Isten nyugtasson
Kedves Bandi
S miközben ezt olvasod
Dúdold magadban a *Ki tanyája ez a nyárfás?* dallamát:
Beh magas a kórházablak!
Élet én most idehagylak
Sej innét beh messze látok!
Elvtársaim köpök rátok.

Fereastră de spital

La moartea lui Mihály András (1971-2020)

„Era la trei după-amiază. Pe dulăpiorul de
spital se odihneau câteva cărți: Albumul lui
Warhol, operele lui Hegel, Kant și Nietzsche.
În dulap, o sticlă de vodcă. Lacrimile lui Stalin.
I-a dus-o cu două zile în urmă Menzel,
iar pe la amiază nu mai avea decât câteva
sorbituri pe fund.”

(Tomáš Mazal)

Oare care dintre „întâmplările sângeroase” te-ai fi pus
s-o citești
Dacă lucrurile ar fi evoluat puțin altfel
Oare tu ai fi citit-o
Dragă Bandi
Sau ai fi dat din mână a lehamite
Ai auzit tu de Hrabal
Nu cred nici în ruptul capului
Dar e bine și așa
Acuma e bine totul
Te văd acolo în fereastra spitalului
Înainte de săritură
Oare ai avut și tu un „Menzel”
Bietul meu bolnav
Ca să-ți ducă vodcă
Sau ai murit singur
Fără vodcă
Bietul
Bietul meu alcoolic
Tu muncitor la negru
D-ăla și eu
Tu într-un spital din Ungaria
Eu acasă
Tu dincolo deja
Eu încă aici pe loc

Cine știe de ce
 Și știrile române
 Și știrile maghiare
 Transmit aproape metronomic
 Dacă cineva a sărit pe fereastra spitalului
 De parcă ar fi izbucnit focul
 Dar ai putea spune
 Și că a izbucnit focul
 Încă din copilărie ți-am invidiat dezinvoltura
 Bietul
 Bietul meu alcoolic
 Cu care melodie să te îngrop în lăuntru meu
 Sau să creez un ritm banal
 Direct pentru tine?
 Fir-ar să fie
 Fac o melodie pentru tine
 Dumnezeu să te odihnească
 Dragă Bandi
 Și în timp ce citești asta
 Să fredonezi în tine melodia *Cuibul cui e între ploi?*:
Fereastră-naltă de spital!
Te-arunc viață la canal.
Ah, ochii până unde văd!
Vă scuiț tovarăși e prăpăd!

Kocsis Francisko fordítása/traducere

**MARCEL
LUCACIU**

Scrisori către Isolda

LXXII

pe țărm uitat
 în van
 aștept
 valul să despletească
 părul de
 aur
 cerul să fure
 seninul
 ochilor tăi
 noaptea
 să-mi aducă
 iernile fierbinți
 se tânguie vântul
 în catedrale
 pustii
 coboară în lume
 o neagră
 mireasă

Levelek Izoldának

LXXII

elfelejtett parton
 várom
 hiába
 hogy a hullám kibontsa
 arany-
 hajad
 az ég ellopja
 szemed
 derűjét
 hogy az éj elhozza
 a forró teleket
 kihalt
 katedrálisokban
 panaszkodik a szél
 fekete menyasszony
 száll alá
 világunkba

traducere de/fordította Lövétei Lázár László

**ANGELA
MAXIM**

Parcul veșniciei

Din șoaptele castanilor sălbatici
 Am înțeles că nu există moarte.....
 Ci doar un parc cu-alei și felinare
 Prin care noi ne ducem mai departe!

Din loc în loc, o banc-a revederii
 Și-o pasăre de foc cântând măiastră...
 Noi ascultăm vrăjiți printre secunde
 Și-apoi, din nou pornim pe calea noastră!

Copii... bunici... prieteni dragi... mulțime...
 Cu toții-ajungem pe alei odată...
 Dar n-am putea întoarce pașii vieții
 Doar umbra ne rămâne... ca o pată!

Își scutură castanii roi de frunze...
 Și-un felinar clipind ne luminează...
 Și-oricât de lung e parcul veșniciei
 Să ne oprim... niciunul nu cutează!

Ei... Până unde? Cât mai e... ori cine...
 Ne-a pregătit cărările abstracte...
 Și le-a dat glas castanilor să spună
 Că... după viață nu există moarte?

Az örökkévalóság parkja

Vadgesztenyék susogásából
Megértettem, hogy nincs halál...
Egy park csupán, hol lámpások között
Tág sétányokon indulunk tovább!

Helyenként viszontlátás padja
S egy édes hangú tűzmadár...
Elbűvöl másodperceinkben
Ám utunk, aztán, folytatjuk tovább!

Gyermekek... nagyszülők... drága barátok... népek...
Kikötünk egyszer a sétányokon...
Létünk lépteit nem fordítjuk vissza,
Csak árnyékunk marad... foltok a falakon!

Leveleik lerázzák, lám, a gesztenyék...
Egy vaklámpás világít hunyorogva...

Megállni nem merészel senki,
Bármilyen hosszú az öröklét parkja !

Nos... meddig? Ki vár...s mennyi van még...
Absztrakt ösvényeket ki rendezett elénk...
S ki adott hangot a gesztenyéknek, sügni,
Hogy életünk után nem létezik a vég?

traducere de/fordította Simone Györfi

**ALICE
VALERIA MICU**

Agenda cu necunoscute

Știi că ești bătrân atunci când în agendele tale încep morții
sau încap, încă nu am decis cuvântul potrivit.

Poate de aceea, mama a fost doar copil, și de 65 de
ani își poartă senectutea ca pe o bijuterie moștenită.

Între timp cei plecați s-au adunat
ori s-au înmulțit,
încă nu am aflat operațiunea din matematica
blestemată a Morții, cu ecuațiile ei stranii, pline de
cunoscute, în care doar semnul egalității plutește
înainte de-a se așterne pe ochii cuiva din agenda ta
sau pe ochii mei,
încă nu am decis cum se încheie poemul.

Határidőnapló ismeretlenekkel

Tudod, hogy öreg vagy, mikor határidőnaplód halot-
takkal kezdődik vagy halottakat fogad be,
még nem döntöttem el, melyik a megfelelő szó.

Anyám talán ezért maradt örök gyerek, s 65 éve
ezért hordja megörökölt ékszerként
az öregséget.

Időközben az eltávozottak összeadódtak
vagy összeszorzódtak,
még nem ismertem meg a Halál átkozott matemati-
kájának műveletét, azokkal a furcsa egyenletekkel,
ahol semmi sem ismeretlen, s ahol csak az egyen-
lőségjel libeg ide-oda, mielőtt ráterülne valakinek a
szemhéjára,
talán épp az enyémre,
még nem döntöttem el, mi legyen a vers befejezése.

traducere de/fordította Lövetei Lázár László

Parodie de Lucian Perța

Angela Maxim

Muzeul veșniciei

(după poezia *Parcul veșniciei*)

Din bârfele din jur ce nu au scuză
Am înțeles că mulți vizitatori
Ce mi-au văzut muzeul, mă acuză
Că-i doar un parc cu lucruri vechi și flori.

Din loc în loc, pe foi îngălbenite,
Trecutu-n poezii* se-nfățișează,
Sunt **poezii** poate cândva citite
Că-n **versuri line de Crăciun**, vibrează.

Turiști... elevi... străini... vin o mulțime
În **colțul meu de Răstolț** la muzeu,
Aici, în mica noastră Românie
El pată de culoare e mereu.

Se scutură spre toamn-aici castanii,
De primăvară însă pregătiți,
Spre veșnicie numărându-și anii,
Îi veți simți... aici de-o să veniți!

Dar rog seriozitate... nu oricine
Binevenit e-aicea... cum să zic...
Un parodist, de exemplu, dacă vine,
Castanii doar vedea-va și... nimic!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac
referire la titluri de volume ale autoarei.

MOLNÁR ANDI

„Take Me To Church”

az ebédlő asztalnál ülök,
figyelem a nap utolsó árnyalt sugarait,
háttérben Hozier dalai,
valójában az emlékeket hallgatom,
az sms váltásokban a titkos huncutkodás mosolyait,
a reggeli melegszendvics készítés varázsát csak
a szeretet múlja felül,
amivel ötlépésnyi
helyen szenvedélyes táncba kezdtünk,
az album lejártáig
vagy a viselt ruhák elvesztéséig,
a konyhapulton a hajnali szeretkezés hangjait
a szakítás kimért beszélgetései zavarják
két széknyi távolságban,
a végre adott válaszainkat
nem érteni, bezavar
a dalokból kihallatszó vágy.

az ebédlő asztalnál ülök,
marja az elmúlás útjait
az első korty szesz,
mint gyászt a részvét,
most már hallom Hozier dalait,
érezni a lét törésének szilánkjait.

1.
a kacatok között kerestem a lét kellékeit,
a múltból valami megvágta a kezem,
gyorsan kihúztam a fiókból és a
kibuggyanó vércseppek barázdáiban
gyönyörködtem,
figyeltem hogy mi az, ami ennyire éles még
odabent, egyáltalán ha veszélyes rám nézve,
minek tartom meg,
zihálni kezdtem a látványtól
pánik fogott el, hogy mit vagyok úgy oda
magamtól kezdtem el keresni,
nem kergetett a fiókhoz senki.

a beszélgetéseink meghatározó pilléreit
a kacatok elnevezésű mappába mentettem.

2.
Arcomon az elhallgatások
nyomai a te kezed lendületével
felrajzolt haldoklás-minták
minden irányban ahova nézek
életségemberek köszönnek vissza

„Take Me To Church”

stau la masa din sufragerie,
privesc ultimele raze vălurite ale soarelui,
aud cântecele lui Hozier pe fundal,
de fapt ascult amintiri,
zâmbetele din micile ștengării, ascunse-n schimburi
de sms,
doar dragostea e mai presus de magia pregătirii
sandvișului cald
de dimineată,
cu care începeam un dans pasionat
în locul minuscul de doar cinci pași,
doar până când se va fi terminat muzica
sau se vor fi pierdut hainele purtate,
pe masa de bucătărie zgomotele iubirii matinale
sunt întrerupte de discuțiile sterpe ale despărțirii
la o distanță de doar două scaune,
răspunsurile noastre definitive
sunt bruiate, ne perturbă
dorința aprinsă ce străbate din cântec.

stau la masa din sufragerie,
prima înghițitură de tărie
se arde în căile trecerii,
așa cum se ard condoleanțele-n doliu,
aud în sfârșit cântecele lui Hozier,
simt cioburile exploziei firii.

1.
căutând odată printre fleacuri recuzita trecutei
existențe,
m-am tăiat cu ceva din trecut,
mi-am scos mâna degrabă din sertar și apoi
m-am delectat
privindu-mi sângele, cum se ițea-n șiroaie,
cercetând ce ar fi putut să fie încă atât de ascuțit
sau, eventual, de-o mai fi primejdios pentru mine,
de ce-l voi fi păstrat,
gâfâiam deja în fața acelei priveliști
cuprinsă de panică, m-a dat gata, ce mai,
că doar de una singură m-am apucat
să caut, acolo chiar nimeni nu m-a mânat.

așa că am salvat până la urmă crâmpielele acestea de-
terminante
dintre noi în mapa denumită fleacuri.

2.
Pe chipul meu urmele înghițitului
în sec, modele ale unei extinderi
trasate de avântul palmei tale
în orice direcție aș privi
mă salută doar consilieri

Simone Györfi fordítása/traducere

(Din antologia bilingvă *Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza*, apărută la Editura Caiete Silvane, cu ocazia celei de-a XX-a ediții a Festivalului internațional „Primăvara Poeziei”, Zalău, 20-21 mai 2022).

Teodor Sărăcuț- Comănescu

Boeme pandemice

Alter ego

Necunoscutul te-mbrățișează rece
cu largi ochiuri,
și vrei să scapi,
ieșind ades din tine,
tu cauți arta, zici,
să ți-o aduci aproape,
să nu lași vremea
să te îngroape pe furiș.

Ca o golgotă
se pune-n drumul tău,
că vrea să muști în sânge
versul
cât mai adânc,
să te convingi că viața
e un chezaș ce vrea chirie,
iar zdrobul ei, sisific,
nu poate să te-ngroape,
cât crezi în luminița
ce șfichiuite tunelul
și te așteaptă
să-i pui inel zălog,

iar nunta...,
va veni încet-încet
să-ți poarte viu alaiul
în ziua când raiul va fi și al tău.

Descătușare

Într-o dimineață oarecare
mi-au înmugurit mâinile
și-au înflorit
în miresme albe
până în depărtări.

Apoi seva a coborât spre inimă
și ea a început să bată
în ritm de sarabandă
încât se auzea
până la marginea timpului.

Încet-încet ca o liană

a îmbrățișat gravitația
sărutându-i sânii
și mai jos
în căderea ei
a prins rădăcini.

Și dintr-odată m-am trezit
pom înflorit...

Cornel Lar

Absență

Dorm toate-a nepăsare parcă,
Și eul meu și vrerea ta,
Îngrămădite într-o arcă,
Pe un ocean ce nu ne vrea.

Stă nemișcată frunza-n pom,
Nici păsările nu mai cântă,
Degeaba ești femeie și eu om,
Dacă ursita nu descântă.

În jur sunt toate în absență,
Nici eu, nici tu nu existăm defel,
Iubirile-s eterna permanență,
Lipsind la ultimul apel.

Căutători prin haos o minune,
Prin nicăieri, prin infinit,
Nu-i rostul-n stare a dispune,
Cărările spre întâlnit.

Aștept...

Aștept un semn..., o frunză-n vânt,
Ori o cortină ce deschide actul,
Ca un actor cu rolul și memorând,
În sala goală de-a lungul și de-a latul.

Aștept o scenă să-mi dea șansa,
Ori pe un câmp cu mori de vânt,
Să lupt ca Don Quijote De La Mancha
Pe scumpa Dulcinea s-o înfrâng.

Aștept pe o cărare revederea,
Ori o orchestră-n recital antum,
Ca să dansez cu nemurirea,
Un ultim vals pe-un ultim drum.

Gheorghe Vidican

în respirația haosului

luciul apei e un nimic fără răsăritul soarelui
dimineața e nelalocul ei fără cântatul cocoșului
eu stau pe gânduri în haosul ce îl respir
sub pași îmi cresc urme
nu-mi deschid ochii să nu mă lovesc de tine
ca un metrou de zgomotul orașului
strategii
ruperi de ritm în respirația haosului
ne suprapunem tăcerile
clipe cu detaliile întoarse pe dos
libertatea de a-mi înlocui urma cu urma ta
e un joc postmodern
în respirația haosului timpul se tunde cu foarfeca
lumina și întunericul
sunt două pădii în derivă
au uitat să rodească
mă gâdilă umbra ta
crispată de dorințe
izbucnește în plâns
nu-i răspund la provocări
cerșetorii și-au înlănțuit foamea pe trecerea de pietoni
uneori cad pe gânduri în liniștea uitată de tine
în umbra mea
alteori mă risipesc în părți inegale prin privirea ta
prin coliba pescarului

vagaboandă luna prin coliba pescarului
își împletește razele cu zgomotul nopții
neliniști într-un laborator virtual
se ciocnesc de credința cârcotașului
culegătorii de găuri negre prin întuneric
își pun respirația la jug
luna un felinar subjugat de peștișorul de aur
o lavă scursă prin urmele pescarului
frăgezește dorințele
fereastra își bărbierește cinismul de spaime
măcinatul boabelor de lumină
e o invenție
plină cu pești
foamea
o anarhie însămnântată în pântecul dimineții
soția pescarului a pus la dospit
vorbele dulci – acrișoare ale întunericului
esențial e ca întunericul să iasă rumenit din cuptor
ca un poem
inspirat de trasul pe roată a timpului
prin coliba pescarului
vagaboandă luna se hrănește cu firimituri însingurate

în pântecul femeii

nicăieri măreția fericirii nu se taie în felii
e un întreg raportat la prețul de cost
o pisezi în mojar
mîroase a carne
vibrații indecente
răsucirea gâtului
în pântecul femeii
dansul unei balerine
răzmeriță în respirația soldatului
un mers manierat prin găselnița învingătorului
mersul pe bicicletă un obicei burghez
într-un azil de bătrâni a adormit soarele
e obosit singurătatea lui e cuantificată în ani lumină
vindecând timpul de alzheimer
nicăieri măreția fericirii nu se taie în felii
cursul valutar indecent precum eva de pe borșului
și sprijină pe respirația din gaura cheii
în pântecul femeii
se închid – se deschid dorinți psihopate
ascultă cum se dărâmă colțul întunericului
insomnii împăturite în pașii noștri
artiștii stradali își prostituează visele
celălalt eu

într-un sac de iută
ruinele unui răsărit de soare
oglindea e crăpată
e plină de rafturi
sunt generații de clovni
cu visele nelocuite
aleargă să-și găsească
celălalt eu
minoritățile pun întrebări pertinente
orice singurătate cu problemele ei
dacă e ceva de spus spune cu voce tare
nepăsarea nu-i un act de bravură
viitorul se scufundă în lichidul altui viitor
mă doare bolborositul din lăuntru clovnilor
e o veșnicie arsă de lumina sfeșnicelor
mă contrazic umbrele
mă gâdilă tăcerea frigului
nesemnificativă renunțarea la orgolii
a început să mă întrebe celălalt eu
de răsăritul soarelui
poemul despre uitare
mucegăit în sacul de iută

Marin
POP

Prima vizită canonică a episcopului Iuliu Hossu la Zalău (24-25 iunie 1922)

La începutul secolului al XX-lea, orașul Zalău, reședința noului comitat Sălaj, înființat în anul 1876 prin unirea comitatelor Crasna și Solnocul de Mijloc, avea o populație de 8.729 locuitori, dintre care 1.702 persoane se declarau aparținători ai cultului greco-catolic.¹

Cu toate că numărul credincioșilor greco-catolici era foarte mare, neavând un edificiu de cult, orașul Zalău nu era declarat ca parohie de sine stătătoare, ci era filie a parohiei Ortelec, centrul protopopiatului de Bred.

În acest context, cu ocazia vizitei episcopului Gherlei, Vasile Hossu, în Sălaj, la data de 29 septembrie 1912, în cadrul unei consfătuiri cu credincioșii greco-catolici din Zalău, le-a spus să-și construiască o biserică, pentru a-i putea declara parohie: „Faceți-vă biserică oricum și din orice – a spus episcopul. *Transformați o casă cât de slabă, chear de ar fi acoperită cu stuf numai să aibă o cruce, și eu mă voi îngriji să deveniți parohie*”. Astfel, începând cu anul 1914, Zalăul devine parohie.

Primul preot al parohiei din Zalău a fost Traian Trușașiu. La instalarea lui la Zalău, în data de 23 iulie 1914, a luat parte și intelectualitatea sălăjeană, în special cea din zona Zalăului, adică „tot ce aveam mai de seamă din punct de vedere național, tocmai pentru a scoate în evidență importanța acestui act”.²

După moartea episcopului Vasile Hossu, munca lui de apostolat a fost continuată de nepotul său, Iuliu Hossu.

Iuliu Hossu s-a născut la 30 ianuarie 1885, la Milașul Mare, județul Bistrița-Năsăud, din părinții Ioan Hossu, preot greco-catolic și Victo-

ria, născută Măruțiu.

Studiile primare le-a urmat la școala din satul natal, după care a fost înscris de către părinți la Gimnaziul luteran din Reghin, unde a urmat primele trei clase. Clasa a IV-a a urmat-o la Gimnaziul superior romano-catolic din Târgu Mureș, în anul școlar 1899/1900, după care s-a înscris la Gimnaziul superior greco-catolic din Blaj.³

În primăvara anului 1904 a promovat examenul de maturitate, adică bacalaureatul, iar în toamna aceluiași an a fost primit în clerul tânăr al Episcopiei Lugojului și trimis de către unchiul său, episcopul Vasile Hossu, la Roma, ca student la Institutul „De Propaganda Fide”. Doi ani mai târziu era promovat doctor în Filosofie, iar în anul 1910, în Teologie.

La 27 martie 1910 a fost hirotonit preot celib și a fost integrat în oficiul diecezan, fiind numit protocolist, arhivar și bibliotecar, apoi vice-notar consistorial, iar în anul următor a fost promovat notar consistorial și secretar episcopesc.

După izbucnirea Primului Război Mondial a fost mobilizat pe front ca preot militar, situație în care l-a găsit emiterea decretului imperial din 3 martie 1917, prin care a fost propus, iar la 21 aprilie, prin bula papală dată de Papa Benedict al XV-lea, a fost numit episcop al diecezei de Gherla.⁴

Tânărul episcop a luat parte la marele praznic național de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, în calitate de delegat de drept. Lui i s-a acordat marea cinste de a citi Rezoluția Unirii, moment immortalizat într-una din puținele imagini ale Adunării Naționale de la Alba Iulia și într-o scurtă în-

Cardinalul Iuliu Hossu (1885-1970)

registrare sonoră.

După Marea Unire, în dorința de a realiza o apropiere între credincioșii păstoriți și păstori, va întreprinde vizite canonice în toate parohiile și filiile diecezei, fiind denumit „episcopul vizitațiunilor”.

Vizitele canonice le-a început în vara anului 1920. Ele se desfășurau anual, fiind împărțite în trei serii: de primăvară, de vară și de toamnă, în fiecare serie cercetând 15-20 de parohii și filii.⁵

Vizitațiile se efectuau într-o solemnitate deosebită, arhiereul fiind așteptat la fiecare intrare în localitate cu porți de triumf și condus de banderii de călăreți, îmbrăcați în costume naționale. Însoțit de alaiul de credincioși, episcopul se îndrepta spre biserică, în fața căreia era așteptat de preoți și protopopi în odăjdii, după care se slujea Sfânta Liturghie, iar în unele locuri mai importante, unde stătea până a doua zi, Liturghia se ținea în aer liber, așa cum s-a întâmplat și la Zalău.

Informații foarte importante despre solemnitatea și ritualistica

sub care se desfășurau vizitele canonice aflăm și dintr-o circulară, pe care Augustin Ossian, protopopul tractului Șamșud, o trimite preoților înaintea unei importante vizitațiuni canonice a episcopului Iuliu Hossu. În primul rând, el sublinia că vizitațiile episcopoești „totdeauna s-au făcut și să fac cu cea mai mare solemnitate și unele pregătiri prealabile” și din această cauză trasa dispoziții concrete și amănunțite preoților. Astfel, ziua în care ajungea episcopul într-o parohie trebuia declarată zi de sărbătoare, munca pe câmp fiind oprită în acea zi de către administrația locală. Credincioșii trebuiau instruiți și pregătiți dinainte, în acest sens, pentru a participa la Serviciul Divin care se oficia cu ocazia vizitațiunii.

Suita episcopului era compusă din 10-12 persoane, plus protopopul tractual, care mergeau din sat în sat, conform calendarului stabilit. Fiecare preot din parohia căruia pornea episcopul era obligat să pună la dispoziție cinci trăsuri pentru suita episcopului și pentru bagaje. Episcopul mergea, tot timpul, într-o trăsură separată de suita sa. Protopopul îi roagă pe preoți să fie atenți și punctuali la transportul suitei, pentru a nu deregla programul stabilit. În zilele în care se făceau trei vizitații, plecarea episcopului din parohie se făcea la ora 11, oră până la care preotul local avea obligația de a pregăti și servi prânzul distinșilor invitați. În ziua în care se făceau două vizitații, plecarea se făcea la orele 12 sau chiar 13.

În fiecare parohie și filie ce urma să fie vizitată, în apropierea bisericii, preoții, împreună cu credincioșii săi, aveau obligația de a construi o poartă triumfală, unde episcopul urma să fie întâm-

pinat de notar, învățător, curator sau chiar primar. Preotul local, îmbrăcat cu hainele bisericești, trebuia să rostească o scurtă alocuțiune la ușa bisericii în care păstora, având în mână crucea și Evanghelia, pe care, după răspunsul episcopului, trebuia să i le dea spre sărutare. La rândul lui, preotul trebuia să sărute mâna episcopului, în momentul în care îi preda crucea. Episcopul intra în biserică și după o scurtă rugăciune pleca spre casa parohială unde urma să fie cazat. Preotul local avea obligația de a ieși din biserică înaintea episcopului și de a-l conduce spre locul unde urma să fie cazat.

După ce episcopul se odihnea puțin, după drumul obositor pe care-l parcurgea, preotul local avea obligația de a-i pune la dispoziție toate actele întocmite: registrele matricole, protocoale etc. Protopopul cerea o ordine și o curățenie exemplară, atât în biserică cât și la școală și casa parohială. De asemenea, arhiva parohială să fie „în ordine și actele oficiale întocmite după an și după număr”.

În continuare, protopopul Augustin Ossian îi anunța pe preoți că după Sfânta Misă, urma să fie servit dejunul, după care urmau recepțiile oferite autorităților locale. Pentru Misă, fiecare preot trebuia să aibă la îndemână „2-3 litre de apă sfințită și stropitor, să fie 5 lumini fine (cari nu picură), foc, tămâie și ștergar curat. Unde să face misă să fie un curpător de lemn pe care să pune prescura din care servește Episcopul. Învelitorile de pe altar să fie albe”. De asemenea, praporii care împiedicau privirea să fie scoși afară.

După Misă și dejun, preotul local avea misiunea de a-i prezenta, pe scurt, autoritățile locale,

Protopopul greco-catolic
Traian Truțașiu (1882-1931)

precum și pe curatorii și senatorii bisericești. Episcopul făcea, apoi, scurte vizite la primar, notar, învățător, curator etc., însoțit de preotul local. Urma masa de prânz. Suita episcopului mânca mai devreme, deoarece era prima care pleca, înaintea lui. Prânzul, spune protopopul Ossian în circulara sa, „să fie bun dar simplu (fără sortate și fără toasturi) patru cel mult cinci plesse (feluri – n.n.) de mâncări și anume: supă, ceva verdețuni, friptură și ceva prăjituri, vin, apă minerală, ori bere”. Sublinia că în zilele de vineri, episcopul nu mânca carne. După ce se servea masa de prânz, episcopul pleca mai departe.⁶

În anul 1922, parohia Zalău devine sediu protopopesco, iar Traian Truțașiu, protopop tractual. La scurt timp după ce episcopul diecezei greco-catolice de Gherla, Iuliu Hossu a înaintat parohia Zalău la rangul de protopopiat, s-a decis ca vizita canonică de vară din acel an, în care urma să cerceteze peste 40 de parohii din părțile Sălajului

lui și ale Sătmăruului, să o înceapă de la Zalău, orașul de reședință al județului Sălaj. În drumul acestei apostolii, el a fost însoțit de către canonicul Dr. Victor Bojor și profesorul de teologie Bob.

Încă de la marginea județului Sălaj, care la vremea respectivă era lângă Jibou, episcopul Iuliu Hossu și suita sa au fost întâmpinați de către Iulian Andrei Domșa, prefectul județului Sălaj.

Conform tradiției, de-a lungul drumului, până la Zalău, suita a fost întâmpinată de credincioșii greco-catolici din localitățile de pe traseu, în fața vestitelor „porți triumfale”, care erau construite din bârne de stejar și frunzari, împodobite cu icoane și frumoasele șterguri țărănești. Suita episcopului a rămas profund impresionată de această primire, mai ales de cea primită la intrarea în Zalău, considerând tot drumul parcurs de la Jibou ca o „adevărată cale de triumf”. Iată ce se spune în presa vremii despre modul cum s-a pregătit orașul Zalău pentru această mare sărbătoare: „Orașul întreg a fost împodobit ca în zile de mare praznic. Pe toate casele fâlfâia tricolorul biruinței noastre românești, iar porțile de triumf, verdeată, florile și covoarele de pe întreg parcurul grăiau despre iubirea și stima orașenilor față de un arhieru care vine în numele iubirii creștine”.

Suita episcopului a fost întâmpinată în gara din Zalău nu numai de către localnici, ci și de către credincioșii din satele învecinate, care și-au trimis reprezentanții în capitala de județ, „ca să facă și mai impunătoare momentele acestei vizite arhieriești”.

De la gară, în aplauzele mulțimii, episcopul Iuliu Hossu și suita sa s-au deplasat direct la bise-

Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Zalău, sfințită la 9 septembrie 1934

rica unde slujea proaspătul proto-pop, Traian Trufașiu, pentru a servi o „Litie” de mulțumire lui Dumnezeu, „care a ajutat să se poată face acest bun început de sfântă apostolie. A urmat apoi, în sala festivă a Prefecturii județului Sălaj (azi sediu al Primăriei Municipiului Zalău), o întreagă serie de recepții a tuturor autorităților bisericești și civile. Au fost prezenți și conducătorii instituțiilor și cultelor maghiare, care „au rămas încântați de înalte concepții adânc creștinești cuprinse în răspunsurile primite de la acest arhieru al bisericii românești, dominante în părțile acelea”.

După recepții, episcopul Hossu a efectuat vizitele protocolare pe la autorități, dar și-a făcut timp să viziteze și casele câtorva fruntași ai parohiei. De asemenea, a vizitat orfelinatul și spitalul orașenesc.

Adevărata zi de praznic a fost însă a doua zi, 25 iunie 1922, zi de duminică, eveniment la care au

participat mii de persoane, unele venite de la mari depărtări. Prevăzându-se acest lucru, și „pentru ca nime să nu fie lipsit de mângăierile învățăturilor creștinești”, s-au luat măsuri ca serviciul divin să poată fi celebrat în aer liber. Astfel, în piața principală a orașului, Primăria a ridicat un cort de frunzari, „de toată splendoarea”, care era împodobit deasupra cu două cruci, care anunțau că aici va oficia episcopul Iuliu Hossu, „pentru a aduce jertfa nesângeroasă a Legii celei noue și pentru a vesti evanghelia mântuirii”.

Muzica regimentului 17 vânători (care din 1923 va deveni Batalionul 7 Vânători de Munte din Zalău), la fel ca în ziua precedentă, „a dat întregii festivități un caracter deosebit de solemn”.⁷

Episcopul Iuliu Hossu și suita sa au fost cazați în palatul prefecturii județului Sălaj. De aici, a fost adus, în procesiune, la locul unde urma să se săvârșească Sfânta Liturghie,

care începea la ora 9 dimineața, în fața unei asistențe „atât de numeroase cum rar s-a mai văzut în această piață a Zalăului”.

Liturghia arhierească, slujită cu o asistență de aproape 20 de preoți a fost, la rândul ei, una care „nu s-a mai văzut în această piață”. Cântările au fost efectuate de către teologii din Gherla și de către vestitul cor de plugari din Băsești, care au stârnit admirația tuturor participanților.

Predica a fost ținută chiar de către episcopul Iuliu Hossu, care a vorbit „cu căldură despre îndatorirea primordială a slujitorilor legii nouă, episcopi și preoți, de-a vesti norodului cuvântul evangheliei mântuitoare, precum și despre datorința credincioșilor de-a asculta și urma întru toate învățăturile cari se vestesc de pe amvoanele sfintelor noastre biserici”.

După Sfânta Liturghie a urmat un banchet, la care au participat peste 150 de persoane, în cadrul căruia s-a socializat și „s-au spus

frumoase cuvinte menite a nivela asperități de ordin național și profesional, a căror delăturare zace atât de mult în interesul țării și al neamului”.

După-amiază, la ora 15, episcopul Iuliu Hossu și suita sa au plecat din Zalău, „între uralele nesfârșite ale mulțimii și însoțit până la un loc de autorități și credincioși”, spre Santău, următoarea parohie ce urma să fie vizitată de vrednicul episcop.

În urma vizitei pe care a efectuat-o la orfelinatul din Zalău, episcopul Iuliu Hossu a donat suma de 500 lei. Aceeași sumă a oferit-o și vestitului cor de plugari din Băsești, care s-a făcut remarcat prin prestația sa și de această dată.⁸

În următoarea săptămână, episcopul Iuliu Hossu a vizitat parohiile sălăjene din zona Tășnadului: Santău, Hotoan, Sudurău, Chereușa, Sărvăzăl, Pir, Pățalușa, Pățalul Mare, Boianul Mare, Păgaia Cean, Zalnoc, Orbou, Cehalul român, Cehalul unguresc și Blaja. A

urmat alt moment înălțător, după „minunata serbare de la Zalău”, prin sfințirea bisericii greco-catolice din Tășnad, la 2 iulie 1922.⁹

Vizitația canonică a vrednicului episcop, Iuliu Hossu, supranumit, pe bună dreptate, „episcopul vizitațiilor”, pentru că nu a rămas niciun singur cătun din dieceza pe care să nu-l fi vizitat, s-a încheiat în parohiile din părțile Sătmarului.

Până în anul 1930, când are loc o nouă rearondare a parohiilor, iar marea majoritate a parohiilor (82 parohii) sălăjene trec la dieceza de Oradea, episcopul Iuliu Hossu va continua să viziteze parohiile și filiile sălăjene. De asemenea, după Dictatul de la Viena, a rămas ca un far călăuzitor pentru credincioșii din Ardealul cedat Ungariei horthyste, alături de Nicolae Colan, episcopul ortodox al Clujului și Emil Hațieganu, unul dintre colaboratorii apropiați ai marelui om politic sălăjean, Iuliu Maniu.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Comunicat

Premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România

Joi, 23 iunie 2022, începând cu ora 12, a avut loc festivitatea de acordare a Premiilor Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor pentru anul 2021. Cele mai bune cărți au fost recompensate cu premiul „Cartea anului”, purtând numele unor mari personalități clujene. S-a acordat un „Premiu special” și un premiu pentru literatura minorităților.

Juriul acestei ediții: Gheorghe Glodeanu (președinte), Victor Cubleşan, Andrea H. Hedeș, Horea Poenar, Olimpiu Nușfelean, Balázs Imre József și Karácsonyi Zsolt, membri.

În urma unei jurizări atente, au fost decise premianții anului 2021:

Premiul special al juriului (Premiul *Liviu Rusu*): **Mircea Muthu**, *Estetica sau Melcul și Cochilia*, Ed. Școala Ardeleană/Eikon (critică și istorie literară, eseu)

Cartea anului Poezie (Premiul *Lucian Blaga*): **George Vulturescu**, *Printre vânătorii de orbi*, Ed. Junimea, Iași

Cartea anului Proză (Premiul *Liviu Rebreanu*): **Mihai Măniușiu**, *Jucându-l pe Mefisto*, Tracus Arte, București

Cartea anului Critică și istorie literară, eseu, *ex aequo*: **Constantina Raveca Buleu**, *Splendor singularis. Studii despre esoterism*. Ed. Ideea Europeană, București

(Premiul *Ioana Em. Petrescu*); **Călin Teuțișan**, *Scenarii ale criticii. Protagoniști, metode, interpretări*, Ed. Școala Ardeleană (Premiul *Mircea Zăciu*)

Cartea anului Minorități (Premiul *Dsida Jenő*) – **László Noémi**, *Darázsolás* (Încrețituri). Ilustrații: Kürti Andrea, Editura Gutenberg, Miercurea Ciuc

Jurnal de călătorie (1821-1822) (11)

WESSELÉNYI Miklós - fiul

- fragmente -

14 aprilie

Am pornit la orele 2 de după-masă, pe vaporul Sovereigne. Colloredo a sosit azi dimineață, în chip de curier, împreună cu Mühlbauer. Ne-am imbarcat împreună. Vânt foarte bun, mare liniștită. A durat trei ore ca să ajungem la Dover. N-aș afirma că Anglia ne-a întâmpinat cu o priveliște frumoasă. Țărul abrupt, alb ca creta, silueta brun-fumurie a castelului Dover, ascunse de ceața deasă formează o imagine sumbră. Ne-am cazat și am dormit la Ship Inn.

15 aprilie

[Am pornit] dimineață la 9 și [am ajuns] în Londra seara, la 6. Drumul, oamenii, aerul, copacii, iarba sunt atât de diferite față de cele din alte părți, încât nu permit nicio comparație. Toate, în felul lor, sunt unice. Înfățișarea plăcută, spiritul econom și bunul gust nu pot fi comparate [cu cele din alte țări].

Am tras la Morins Hotel, Duke Street, Manchester Square. Nu pot spune cât de bucuros am fost, pentru că aici am găsit o scrisoare de la mama mea. E prima [care a ajuns la mine] de când am părăsit Viena.

16 aprilie

M-am dus împreună cu [medicul veterinar] Sahländer să văd caii trimiși țarului rus. Armăsari și iepe. Nu valorează cine știe cât. [Urmează descrierea cailor.]

În Saint James și în Hyde Park, găsești o infinitate de trăsuri și de bidivii. În numai cinci minute, se pot admira atâtea „equipage” frumoase, alcătuite cu gust, câte zărești abia într-un an în Viena. Dar, în ciuda numărului mare, trăpași cu adevărat buni, cai de excepție, nu prea se găsesc.

17 aprilie

Am fost la Colloredo și la Weatherley, [apoi] am umblat prin oraș cu Mühlbauer și Gerits. De la Westminster Bridge ne-am dus cu barca la foarte frumosul Iron Bridge. Am vizitat sala parlamentului (House of Lords) și Westminster Halle. În biserica Westminster, acest loc sfânt destinat recunoașterii gloriei de către națiune, [aflându-mă] printre rămășițele venerabile ale atâtor oameni importanți, m-am simțit tulburat și, totodată, m-am entuzias-

Căluț englez (wikipedia)

mat. Dar am dispus de prea puțin timp ca să văd tot.

18 aprilie

Am petrecut acasă aproape întreaga zi, citind sau muncind. Mr. Weatherley mi-a pregătit o scrisoare de recomandare pentru „studgroom”-ul [grăjdarul-șef] lui Mr. Wilson, din Bildeston, unde voi ajunge din Newmarket.

19 aprilie

Széchenyi rămâne aici, reținut în parte de afaceri, într-altă parte de distracțiile sale. El este binecunoscut aici și este primit în toate casele de seamă. Eu voi merge singur-singurel, e prima oară când voi fi doar eu, fără vreun servitor sau vreo cunoștință. Nu este deloc ușor să călătorești într-o lume cu totul străină, cunoscând prea puțin obiceiurile, iar limba deloc. Când am plecat din Viena, am crezut că știu un pic de engleză. Am fost cumplit de dezamăgit în momentul când am ajuns în această țară. Am priceput doar un cuvânt dintr-o sută, iar când am vorbit eu, nimeni nu m-a înțeles. Acum am început să prind câte ceva, dar tot merge încă foarte greu.

Am stabilit că, venind și Gerits, vom merge împreună în Newmarket. A rezervat două locuri în „stage coach” și m-a anunțat că plecarea va fi la orele 7. Deși am întârziat foarte puțin până să ajung în Charing Cross, am ajuns după plecarea „deligence” [diligenței]. M-am infuriat din cauza întârzierii prostești, am pornit cu „fiacker”-ul în urmărirea ei și am ajuns-o din

urmă în Epping, dar, din cauza lentorii mele a trebuit să plătesc 3 lire și 4 șilingi în loc de 12 șilingi. Am achitat cu dragă inimă costul învățaturii de minte, numai să fie cu folos [în viitor].

Am trecut prin Harlow și Hockering, pe lângă preafrumosul parc din Saffron Walden. [Ca să-l întâlnim] pe Lord Braybrooke, ne-am dus la Bournebridge, unde am schimbat caii pentru ultima oară, astfel că la 2 și jumătate am ajuns la Newmarket. Am călătorit „outside”, pe bancheta exterioară din spate. M-am cazat la White Hart Inn.

I-am înmănat „training groom”-ului [antrenorului] lui Mr. Henry Edwards, recomandarea lui Lomley. Eu însumi m-am prezentat ca fratele contelui Széchenyi și, pe cât a fost posibil, m-am străduit să arăt ca un domn. M-a primit foarte bine, și-a prezentat caii, m-a condus la taică-său, unde l-am văzut pe Antar, un armăsar murg. Foarte frumos, dar cu picioare subțiri, lungi și frânte.

Seara, la 7, am luat cina la Rutland's Arms.

20 și 21 aprilie

Împreună cu Edwards și Mr. Walker, am mers călare pe „training ground” [terenul de antrenament]. [Urmează descrierea cailor.]

22 aprilie

Dis-de-dimineață, la orele 5, am galopat grăbit să urmăresc antrenamentul și primul om întâlnit a fost Széchenyi, [în față] la Rutland's Arms, care tocmai sosise împreună cu Sahländer. Neașteptata întâlnire m-a bucurat nespus de mult. Deci singurătatea mea n-a fost chiar atât de îndelungată. Dar sunt mulțumit cum m-am descurcat: am venit aici fără ca să înțeleg limba și vorbind-o foarte puțin, fără niciun cunoscut, doar cu scrisoarea lui Lomley către Edwards și totuși am cunoscut mulți oameni și am văzut mulți cai într-un interval foarte scurt de timp. Nu-i deloc de ignorat faptul că am găsit o modalitate de a vizita grajdurile și de a urmări antrenamentul, pentru că este un noroc de care au avut parte foarte puțini străini. Sunt spații închise accesului englezilor de rând, ba chiar și moșierilor. Knobelsdorf a considerat imposibilă pătrunderea în „sanctuarium”.

Cursa de cai a început la ora 1. Dar, cu mult înaintea startului, s-au adunat caleștile, călăreții, pietonii. Am putut vedea cele mai elegante trăsuri (Poste Chaise, Landolet, Gig, Caricle, Tilbury etc.), aranjate cochet, cu bun gust, despre care se poate povesti și o mulțime de cai frumoși. Dar am văzut și „mâțe tigra-te”, mârțoage [cu coastele ieșite în afară], precum au mocanii care vând site sau măcelarii din Cluj. Caii de curse au fost scoși acoperiți în întregime cu pături și duși în sectorul cu boxe înguste, unde au fost înșeuăți și pregătiți. Eu am umblat mai tot timpul cu Széchenyi și Tattersall, iar cu ajutorul celui din urmă ne-au lăsat

să intrăm și în zona menționată.

Nu există o priveliște mai frumoasă decât cea a acestor cai înainte de start. Fiecare fibră respiră sprinteneală, sănătate curată, nicidecum o impulsivitate forțată, cum mulți își închipuie, ci o stare de excelență, caracterizată de forță și vivacitate. [Nici vorbă că unii cai ar fi dopați. A petrecut restul zilei cu examinarea concurenților.]

27 aprilie

Întregerile au continuat până ieri. Urmărirea și examinarea cailor, punerea întrebărilor m-au acaparat într-atât, încât n-am ajuns să-mi și notez ceva. Mulțimea de concepte noi, prea puțin cunoscute, din categorii atât de diferite, mi s-au aglomerat în cap și, cât va dura sursa de vânzoleală, nici vorbă să le ordonez.

Aici, scopul meu principal este: achiziționarea de cai, lămurirea lucrurilor legate de cursele de cai, creșterea cabalinelor și îngrijirea animalelor destinate altor activități. Sunt domenii diferite pe care nu le pot cuprinde simultan, de aceea mi-am îndreptat atenția doar către primul, pe care acum îl socotesc prioritar. Pe cele adiacente le voi examina și desluși mai târziu. Pentru a cumpăra cai, trebuie neapărat să vedem cât mai mulți. În ultimele zile, aceasta a fost principala noastră preocupare, împreună cu Széchenyi. Deja am cunoscut o mulțime. Sunt puțini cei potriviți scopurilor noastre. Cei mai buni nu sunt de vânzare sau sunt incredibil de scumpi. Mulți prezintă excrescențe osoase. Nu pot afirma că englezilor le pasă. E adevărat, nu provoacă niciun șchiopătat, nu-i interesează la caii de curse, dar se despart cu ușurință de ei, ceea ce determină o diferență semnificativă de preț.

Am trecut de vreo două ori pe la Marshall, pictorul de cai. Reprezentările lui Rubens, Bourbon, Selim, Canon-Ball par reale, vii. N-am văzut pe nimeni mai priceput în acest domeniu. [A discutat cu Tattersall principiile de ameliorare a raselor de câini sau de cai.]

L-am examinat pe Shreckhor de la Mr. Ramsbottom și mai că l-am găsit pe pofta noastră. [Urmează descrierea cailor din herghelie.]

Széchenyi s-a întors ieri dimineață la Londra. Pe Sahländer l-a lăsat aici ca să urmărească întrecerile de ieri, așa că acesta l-a urmat abia la noapte. Széchenyi a avut multe probleme cu Sahländer, dar și Sahländer cu Széchenyi. Mai degrabă, Széchenyi are dreptate. Sahländer este plin de prejudecăți și încăpățânat în afirmații. Széchenyi l-a criticat adesea și pentru ținută, în zadar, deoarece niciodată nu va dobândi atitudinea unui „training” sau „studgroom” englez.

28 aprilie

Ieri am primit o scrisoare de la sărmanul Lambert; cred că îi este rușine să accepte oferta mea. Este nefericit și [trăiește] în condiții foarte grele. Voi fi fericit

dacă îl voi putea ajuta pe acest om cinstit și bun prieten al meu. Azi i-am răspuns și l-am rugat din nou, urgent, să vină la Jibou ca să-mi fie dascăl de limbi străine.

Pentru că azi a fost duminică, m-am dus la biserică. [Un răgaz petrecut într-un mod plăcut.]

29 aprilie

A fost o zi foarte frumoasă. Atât dimineața cât și după-masă, am ieșit călare ca să urmăresc „training”-ul. Ca și săptămâna trecută, plătesc zilnic câte 10 shillings pentru închirierea trapașului. Am vizitat grajdurile lui Boys-Prince. După-masă am trecut pe la pictorul Marshall. L-am găsit cufundat în studiul cailor, n-a găsit un răgaz pentru lămurirea unor aspecte economice.

Aici sunt multe pășuni, mai ales pentru oi. Se cultivă trifoiul roșu, lucerna, trifoiul alb. Plugurile n-au roți, ci coarne de fier. Preferă fânul proaspăt celui înnegrit.

30 aprilie

Iar a trecut o întreagă zi în care am urmărit pregătirea cailor și am vizitat grajdurile. Se pare că achiziția unui bidiviu va fi mult mai dificilă și incertă decât am crezut. Căii cu adevărat buni nu sunt de vânzare sau au niște prețuri de speriat. [Urmează descrierea cailor.]

Traducere de GYÖRFI-DEÁK György

Textul original e accesibil pe internet:

<http://mek.oszk.hu/09200/09257/09257.htm>

Traian Vedinaș, „Comunicare și existență de la alfabetul slavon la CriticAtac”

Editura „Caiete Silvane”, Zalău,
2022, Colecția Scientia

Cartea de față concretizează ideea că știința comunicării s-a alcătuit într-un sistem ca matematica, filosofia și filologia și e nevoie să coboare din sistemul universitar academic unde avem științele comunicării.

Această pledoarie pentru introducerea Comunicării în manualele didactice la învățământul primar, gimnazial și liceal o susțin prin conceptul de tipologie pe care l-am descoperit în raportul dintre disciplinele Antropologia culturală și Sociologia educației, pe care le-am predat la Universitatea Babeș-Bolyai între anii 1993-2012, și anchetele sociologice de teren, care mi-au permis construirea unei tipologii societale.

Traian Vedinaș

Criticul și istoricul literar Traian Vedinaș s-a născut pe 15 septembrie 1947, în satul Lazuri, județul Sălaj. Este absolvent al Facultății de Filologie, UBB Cluj-Napoca, secția română-germană (1968-1972) și al Facultății de Istorie și Filoso-

fie, UBB Cluj-Napoca, Secția Filosofie (1975-1981), Doctor în filozofie cu teza: „Structuri arhaice în cultura populară românească din Transilvania” (1996); membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj (din 2006). Între anii 1993-2012 a urmat o carieră universitară în UBB Cluj-Napoca, fiind lector, conferențiar, profesor, conducător de doctorat la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială. Volume publicate (selectiv): „Onisifor Ghibu, educator și memorialist”, Editura Dacia, Cluj-Napoca (1983); „Timotei Cipariu. Arhetipuri ale permanenței românești”, Editura Dacia (1988), în colaborare cu Valeriu Nițu; „Sistemul culturii țărănești”, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca (2000); „Proiecte și paradigme în gândirea socială românească”, Editurile Diotima și Argonaut, Cluj-Napoca (2004); „Echinismul. Dicționar sintetic și antologic”, Editura Grinta, Cluj-Napoca (2005); „Principiul asincroniei și seducția culturii”, Editura Dacia (2010); „Proiecte rurale românești. De la reîmpărțirea pământului la experimentul «Ferma»”, Editura Waldpress, Timișoara (2015); „Cununeaua soarelui. Mireasa grâului. Mitologie țărănească și filosofie emblematică”, Editurile Caiete Silvane, Zalău și Tradiții Clujene, Cluj-Napoca (2016); „Simion Bărnuțiu: pașop-

tist și filosof modern”, Editura Caiete Silvane (2017); „Sălajul la Centenar” (coordonator), Editurile Caiete Silvane, Zalău și Eikon, București (2018); „Onisifor Ghibu. Viață și idealuri sociale”, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editurile Caiete Silvane, Zalău și Școala Ardeleană, Cluj-Napoca (2020); „Sălajul la Centenar” (coordonator), ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editurile Caiete Silvane și Eikon (2020).

„Caiete Silvane”, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.

www.culturasalaj.ro

Laurențiu-
Stefan
SZEMKOVICS

Decorație conferită în 1922 unui prim-medec din Zalău

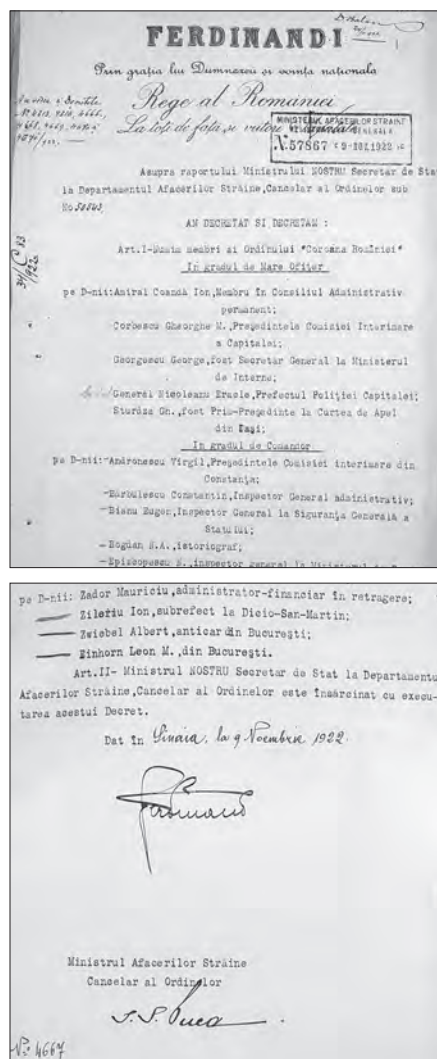
Urmare a raportului lui I.G. Duca, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al Ordinilor, nr. 50.543, regele Ferdinand I semnează la Sinaia, în 9 noiembrie 1922, decretul nr. 4.667 (aflat la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe – Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 244/1922), prin care îi acorda dr. Farcaș Iosif, prim-medec la Zalău, precum și altora, Ordinul „Coroana României” în gradul de Ofițer.

Prezentăm, apelând la faleristică și la sigilografie, descrierea decorației, precum și reproducerea grafice ce provin din colecția plutonier adjutant-șef (rez.) Nelu Aldea și de la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București.

Ordinul „Coroana României” a fost instituit prin legea nr. 1.244 din 10 mai 1881, în memoria proclamării regatului, cu scopul de a recompensa serviciile aduse statului. Conform *Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului „Coroana României”* (Decretul nr. 3.506 din 11 octombrie 1906, aflat, în copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe – Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 642), Ordinul „Coroana României” în gradul de Ofițer este reprezentat sub forma unei cruci de Malta, cu diametrul de 40 mm, smălțuită roșu, cu marginea de smalt alb. Pe avers, în mijlocul crucii, se află un medalion rotund, smălțuit roșu, încărcat cu coroana regală, de oțel, ce se termină printr-un glob pe care este așezată crucea „Trecerea Dunării”. Medalionul este înconjurat de o bordură, smălțuită alb, pe care s-a scris cu litere și cifre aurii: * **PRIN NOI ÎNȘINE** * **14 MARTIE 1881**. Pe revers, într-un medalion asemănător cu cel de pe avers, s-a scris pe un singur rând: **10 MAIU** (data încoronării). Împrejur, în bordura albă s-a scris: * **1866** * **1877** * **1881** (datele urcării pe tron, proclamării Independenței și proclamării regatului). Cifra regală, dintre brațele crucii, ca și montura crucii sunt de aur pentru Ofițeri. De cruce atârnă, printr-un inel, panglica moară de culoare albastru-închis ce are, pe fiecare margine, câte o dungă de culoarea oțelului, lată de 6 mm. Panglica la Ofițeri este lată de 35 mm și lungă, în partea aparentă, de 50 mm. Pe deasupra panglicii, la Ofițeri mai apare și o rozetă cu un diametru de 25 mm.

Ordinul „Coroana României” în grad de Ofițer, model 1881 (avers și revers).
Sursa: plutonier adjutant-șef (rez.) Nelu Aldea.

Decretul regal nr. 4.667 din 9 noiembrie 1922 (pagina de început).
Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale.

Decretul regal nr. 4.667 din 9 noiembrie 1922 (pagina de sfârșit).
Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale.

Vernisaj în memoriam Katona György

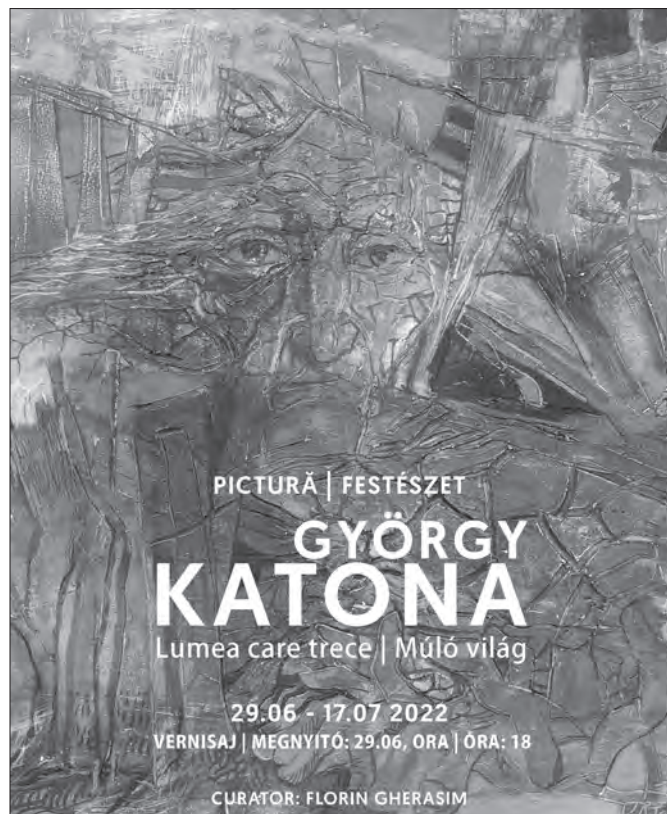
La Muzeul de Artă Cluj-Napoca a avut loc miercuri, 29 iunie 2022, vernisajul expoziției personale de pictură „Lumea care trece – Múló Világ (pictură)”, cu lucrări selectate din creația artistului Katona György, în memoriam. Expoziția a fost organizată de muzeul din subordinea Consiliului Județean Cluj în parteneriat cu Asociația Culturală Continuum, Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Din partea gazdelor au luat cuvântul directorul Lucian Nastasă-Kovács, managerul instituției și Florin Gherasim, muzeograf, curatorul expoziției.

Katona György s-a născut la Oradea, în anul 1960, dar a copilărit în comuna Sărmășag, județul Sălaj, unde familia sa avea rădăcini de mai multe generații. Inițiat în gustul și meșteșugul artistic de către tatăl său, a ajuns la Cluj-Napoca, unde a absolvit Liceul de Artă și Institutul Ion Andreescu, secția pictură, promoția 1984, integrându-se apoi vieții artistice din Ardeal, iar prima expoziție personală a avut-o în anul 1988, la Oradea. În anul 1989 pleacă împreună cu familia în Ungaria, unde se stabilește definitiv. Pentru o lungă perioadă a fost profesor de educație plastică la Colegiul Reformat din orașul Pápa (aproape de Győr). În urma unei suferințe, sfârșitul său prematur a intervenit la 4 decembrie 2021. Expoziția de la Muzeul de Artă Cluj-Napoca reprezintă împlinirea unei dorințe exprimate de către artist, proiect despre care a apucat să afle că va fi realizat.

De-a lungul unei prodigioase activități creative, Katona György a participat la numeroase expoziții de grup, dar a realizat și o seamă de expoziții personale, dintre care amintim: în Ungaria (Pápa, Győr, Budapesta, Herend, Sopron, Debrecen, Pécs, Tokaj, Hatvan, Tapolca, Veszprém ș.a.), România (Oradea, Zalău, Baia Mare, Șimleu Silvaniei), Slovacia (Kosice, Lucenec, Chotin, Hurbanovo), Olanda (la Kampen), Germania (la Nürnberg) și Belgia (la Bruxelles).

A realizat trei lucrări de artă monumentală, amplasate în spații publice din Ungaria: Memorialul Holocaustului (bronz, bazalt), la Bakonyszentlászló, Memorialul Mileniului (stejar), la Csót și Poveste (secco) la Csót.

Format deopotrivă la școala română și la cea maghiară, trăitor în mediul cultural din România și, mai apoi, din Ungaria, pentru Katona György, practic, nu au existat granițe de separare culturală. Temele creației lui ne dezvăluie un artist versatil. Repertoriul tematic include un nucleu de subiecte stabile, îmbogățit cu subiecte proaspete, noi. Participările la tabere de creație (Jebucu, Mădăraș, Buda, Tihany ș.a.) l-au purtat prin locuri cu farmec aparte, unde a abor-

dat peisaje, reliefuri, vegetație, atmosferă, dar și peisaj construit, într-o descendență asumată a tradiției stilistice a școlii de Baia Mare, de plein-air.

Atelierul său a fost un laborator de experimente tehnice, neostenite căutări în ulei pe pânză și carton, acril și o multitudine de abordări în tehnică mixtă. Prin tenacitate, perseverență, a ajuns, astfel, la demersuri specifice lui, până la definirea unui stil propriu.

Cu ocazia vernisajului de la Muzeul de Artă Cluj-Napoca a fost lansat catalogul expoziției, un proiect al Asociației Culturale Continuum sprijinit de Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca și de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Katona György – dinspre lume, spre Lumină*

Florin GHERASIM

Creuzetul cultural transilvan, cu dimensiunile geografico-spirituale cuprinse în formula blagiană deal-vale, vale-deal, a constituit pentru multe generații de artiști vatra pământului natal, dar și fântâna cu apă vie, izvor peren al creației. Este și cazul artistului complex, mai mult decât pictor, Katona György.

A văzut lumina zilei la Oradea, în anul 1960, dar și-a petrecut copilăria în comuna sălăjeană Sărmășag, loc al strămoșilor, în care familia sa trăia de mai multe generații. Inițiat în gustul și meșteșugul artistic de ta-

tăl său, a ajuns la Cluj-Napoca, unde a absolvit Liceul de Artă și Institutul „Ion Andreescu”, secția pictură, promoția 1984, integrându-se apoi vieții artistice, rețelei expoziționale din Ardeal. Revine la obârșii, se stabilește la Oradea, de unde, în anul 1989 pleacă împreună cu familia mai departe, în Ungaria, unde s-a stabilit definitiv, devenind, mai târziu, profesor la Colegiul Reformat din orașul Pápa, lângă Győr.

Am străbătut și eu reperiile acestui traseu până departe, către granița cu Austria, ca să ajung la locul unde Katona György și-a găsit liniștea, școala și casa-atelier în care și-a petrecut jumătate din viață. Încă din coridorul lung al clădirii de fostă școală, lucrările aliniate pe și lângă pereți te conduc, ca o gardă de onoare, spre epicentrul locului, sala retortelor în care prezența stivelor de lucrări aflate peste tot formează un labirint unde pătrunzi sfios și timid, cu teama de a nu tulbura făptuirea ucenicului vrăjitor căruia, tainic, îi simți peste tot prezența.

Sutele, omniprezentele lucrări, răspândite în atelier și în restul casei, stau mărturie vieții unui creator pentru care arta a fost începutul și sfârșitul, hrana spirituală a fiecărei zile, într-o îndelungă, tenace trudă, până la propria-i în operă zidire. După copleșitoarea impresie a mulțimii de lucrări ce te intimidă prin cantitate, adăstând în diversitatea haotică din atelier, privirea atentă, condusă de un fir al Ariadnei, distinge categorii ordonatoare care limpezesc văzul și permit apropierea de esența gândului auctorial, de tumultul efortului creator, degajând temele majore ale creației.

Format deopotrivă la școlile română și maghiară, trăitor în mediul cultural din România și, mai apoi, din Ungaria, pentru Katona György, practic, nu au existat granițe de separare culturală, el simțindu-se liber în mișcare și exprimare, precum păsările cerului, pe tot pământul și văzduhul unde l-au purtat gândurile și i-au călcat pașii. Temele creației lui ne dezvăluie un artist versatil. Repertoriul tematic include un nucleu de subiecte stabile, recurente, îmbogățit mereu cu subiecte proaspete, noi. Participările consecutive la tabere de creație (Jebucu, Mădăraș, Buda, Tihany ș.a.) l-au făcut pelerin prin locuri mirifice, unde a abordat peisaje, reliefuri, vegetație, atmosferă, dar și peisaj construit. Într-o descendență asumată a tradiției stilistice a școlii de Baia Mare, de plein-air, Katona are predilecție pentru colțuri de natură, case, biserici sau edificii modeste, păraginite, vechi sau chiar părăsite, dar așterne peste ele o lumină vie, încât le receptăm ca un paradis în destrămare.

Figura umană este un subiect abordat, în general, separat de context, în portrete individuale, de grup și autoportrete. Multe la număr, ele formează o galerie în care intră personaje aflate în universul familial pictorului sau propria-i persoană, într-o serie de reprezentări care-i permit artistului să atingă nivelul sensibil, psihologic și spiritual al subiectului.

Sacral și mitologia reprezintă un alt capitol în preocupările constante ale pictorului, adâncite, reluate

mereu: Iona, Adam și Eva, Cina cea de Taină, Cina din Emaus, Marama Sfintei Veronica ș.a. Cele mai multe subiecte din acest registru adună lucrări înălțate serial, ca mărgelile, în decurs de mulți ani, distanțate temporal, cu noi șlefuiuri și împletiri de înțelesuri.

Atelierul lui Katona György a fost un laborator de experimente tehnice, neostenite căutări, într-un joc de-a ucenicul vrăjitor. Tehnicile de lucru formează un repertoriu divers și sub multe aspecte inedit, ulei pe pânză și placaj, deseori acril și o multitudine de abordări în tehnică mixtă. Nu lipsesc acuarela, desenele în creion, cărbune, în peniță, tuș, pastel, cu linii ferme, hașuri și contururi precise și elegante, pe suprafețe ample, cu subiecte diverse. A abordat și tehnica gravurii, prin preluarea în tuș a imaginii de pe negative manufacturate cu punct de ac în suprafețe suport de aluminiu, în compoziții ce recompun efigiile unor artiști dragi, ca József Attila sau Petőfi Sándor, din litere și fragmente de versuri ale acestora. Prin tenacitate, perseverență, a ajuns, astfel, la demersuri specifice lui, asemeni și altor artiști preocupați până la băntuire, de misterul, fiorul căutării altor și altor forme de expresie, sensuri ale creației.

A lucrat ca un pictor și ca un fiu de sculptor, căutând să dea, în unele lucrări, la propriu, relief picturii, realizând texturi aglutinate prin combinări de pastă groasă, rugoasă, alteori înglobând în lucrări suprafețe de ghips patinat, într-o inedită sudură, simbioză cu pânza, cu pasta, chemând privirea la receptarea aproape tactilă a liniilor adâncite, a vailor, creștelor și pantelor pe care lumina ca un șuvoi curge, lovește și se sparge în fante diferite de la un unghi la altul al privirii. Pentru aceste lucrări a căutat și perseverat asupra unor subiecte de bătrâni cu chipuri, fețe boțite, ridate, ca în marama Sfintei Veronica, chipul mamei sau propriul chip, în autoportrete.

O altă tehnică rafinată prin îndelungi experiențe a dus la epurarea formelor de detalii și descompunerea în fragmente îndiguite de linii intersectate într-o plasă de trasee drepte sau curbe. Ansamblul compozițional trimite izbitor la iluzia unor vitralii de sticle colorate, pline de lumină. În această tehnică reia subiecte tratate deja convențional sau unele noi, cum sunt cele dedicate reprezentărilor statuare ale lui Matia Corvin sau baronului Wesselényi, opere ale sculptorului Fádrusz János.

Un freamăt a fost viața sa, o neostoită febră a căutării și cizelării. Ca un alchimist a lucrat în casa-atelier până în ultima zi, până la ultima respirație, am putea spune. Târziu în nopți, la primele ore ale zilei de 4 decembrie 2021, cât pensula din mână stângă încă dirija dansul acordurilor cromatice pe pânza de pe șevalet, i-a spus fiului, Dávid, care-l veghea de ceva vreme, că și această lucrare e împlinită. Apoi a adormit și, odată cu ivirea zorilor, a plecat, în vis, spre Lumină.

**Textul introductiv al catalogului „Katona György. Lumea care trece. Pictură”, Editura Caiete Silvane, 2022.*

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Una dintre muncile *herculeene* ale copilăriei mele a fost căratul cu spatele al lemnurilor din pădure. Tatăl meu m-a implicat încă de foarte mic în această corvoadă, pe care mulți ani o făcuse de unul singur.

Indiferent de anotimp, mergeam împreună în pădure, care se afla destul de aproape de casă, într-o semiclandestinitate știută de mulți (aprobată tacit de pădurarul care era prieten cu tatăl meu), urmînd ca tăierea cîte unui copac să o facem la nivelul pămîntului, fără să lăsăm nici o urmă. Aveam, în acest sens, o metodă ingenioasă de camuflare, aceea de a acoperi cu un mușuroi locul de unde tăiam copacul. Apoi, cu lemnul în spate, ne tîram prin desișul pădurii, trăgînd din răspuțuri de copacul care se agăța de crengile din jur. Iarna era și mai greu, pentru că trebuia să înlăturăm cu mîna zăpada din jurul copacului, străduindu-ne să lăsăm cît mai puține indicii. Umerii îmi erau zdreliți de coaja și crengile arborelui, greutatea acestuia mă făcea să merg împleticit. Mîinile îmi înghețau pe suprafața lui zgrunțuroasă, crezînd că nu o să ajung niciodată să îl pun jos. Apoi urma tăierea lemnurilor, crăpatul cît mai mărunt, căratul în casă, toate acestea fiind combinate cu celelalte activități domestice. Și mai greu era atunci cînd eram obligați, din lipsă de lemne, să scoatem resturile din pămîntul înghețat ale unor copaci tăiați, cu rădăcini cu tot, ceea ce constituia o muncă de-a dreptul infernală. Cum nu aveam bani decît pentru strictul necesar (pensia de 150 de lei pe lună, de la CAP, a bunicii), căratul lemnurilor din pădure era singura modalitate de a nu îngheța de frig iarna, iar, în rest, acestea foloseau la prepararea mîncării, la coacerea pîinii și la nevoile casei.

Ca o ironie a sorții, după '89 am aflat că, de fapt, noi aduceam clandestin lemne de foc chiar din pădurea care, cîndva, aparținuse bunicilor mei paterni. Doar coșmarurile mele mai fac referire la povara acelei perioade, defrișînd mici cărări întunecate prin *pădurea* amintirilor...

*

Adevărul se adevărește și prin frumusețea și stilul comunicării lui. Adevărul e limita a ceea ce spunem din ceea ce putem fi. Ceea ce numim noi adevăr nu poate acoperi întreaga sferă a interogativității. Căci există trăiri și convingeri a căror autenticitate se manifestă chiar împotriva unui prezumtiv adevăr. În istorie – reluînd un vechi truism – adevărul aparține întotdeauna învingătorilor. În literatură și în filosofie, acesta aparține mai ales celor *învinși*. Dar, în mod cert, adevărul e de căutat mai ales la cei care s-au în-

vins pe ei înșiși. După cum adevărul poate fi un abuz de semnificație, de interpretare pancalistică. Repetația de cîteva mii de ani, minciuna devine adevăr imbatibil. Mulți denaturează adevărul chiar și atunci cînd îl susțin în mod iterativ. Adevărul este ultima variantă posibilă a unei definiri cognitive, limita pînă la care poate fi împins persuasiv un argument. Doar omul poate produce *eroarea* numită adevăr. „Eroarea este instrumentul necesar adevărului” (Novalis).

*

Bătrînețea vine să închidă cercul unei copilării niciodată terminate, pune punct unei propoziții existențiale care nu a apucat să fie integral rostită. Bătrînețea este ultima formă de a ne copilări cu viața, ultimul semn pus înaintea indefinitului. Cea din urmă privire aruncată în oglinda trecutului, în unduirile ei mîncate de timp. De fapt, îmbătrînim pînă devenim iarăși copii.

Unii își trăiesc bătrînețea încă din tinerețe, sînt bătrîni înainte de vreme, după cum alții sînt tineri chiar și la senectute, afișînd o iuventute ostentativă, cu accente ludice. După o anumită vîrstă, trecutul rememorativ este adus tot mai mult în actualitate, iar prezentul se dilată în perspectiva unui viitor. La bătrînețe, admirăm cam tot ceea ce am detestat la tinerețe. Inconștiența dezinhibată a tinereții o *plătim* cu hiperconștiența inhibată a bătrîneții. În timp ce avem înțelegerea parțială a propriei tinereți, o avem din plin pe cea a propriei bătrîneți. Tinerețea o intuim, bătrînețea o constatăm. Dar, cu adevărat, trăim tinerețea, ca proiecție imaginară paseistă, abia la bătrînețe. Bătrînețea nu e decît prilejul de a regreta copilăria. Îmbătrînim pînă și în fotografiile care înrămează trecerea timpului, în conturul lor măcinat de vremuri. Peste ele, privirile cad ca niște frunze uscate care își caută un cuib printre rămășițele aducerii aminte. Doar un rest de memorie își mai permite luxul de a lega lucrurile și faptele trecute, de a le trece pe un alt mal al visării. Trecut care ne invadează ca o adiere amnezică.

Dacă am putea îmbătrîni tot mai tinerește. Dacă am putea transforma o zi într-un an, un an într-un veac. Dacă am putea reporni ceasul biologic de pe la mijlocul vieții, adăugînd clipe prezente măcar o eternitate. Cînd mă gîndesc la cel care am fost, îmi vine să surîd, cînd mă gîndesc la cel care sînt, îmi vine să plîng, cînd mă gîndesc la cel care nu voi fi, îmi vine să urlu... „Există fără îndoială cineva care-și rîde de viața oamenilor” (S. Kierkegaard).

Anvil – *Impact Is Imminent*

Daniel MUREȘAN

Când Michelangelo avea 16 ani, el s-a putut bucura de ajutorul celui mai generos mecena al timpului său. Acesta a fost Lorenzo de Medici, stăpânul neîncoronat al Florenței, om în familia căruia dragostea pentru artă era ereditară. Învățăcei în ale artei, printre care și Michelangelo, studiau pe cheltuiala sa. Li se permitea să locuiască în palatul său, să mănânce la aceeași masă cu el, masă la care scaunele nu se împărțeau după ranguri sau demnități. Il Magnifico, cum era supranumit Lorenzo, nu scăpa nicio ocazie pentru a urmări progresele tinerilor artiști și a-i stimula prin entuziasmul său. Această instituție unică în vremea ei, ar putea fi numită prima academie de artă a lumii. Din păcate pentru Michelangelo, magia nu ține prea mult. În anul 1492, după doar un an de activitate la curte, Lorenzo, binefăcătorul său, moare. Dar traiectoria tânărului artist era deja stabilită. La scurt timp, Papa Iuliu al II-lea îi dă numeroase comenzi.

Tot un fel de mecenat a făcut și trupa canadiană Anvil pentru multe trupe din aria heavy-metal. A inspirat trupe de renume precum *Metallica*, *Megadeth*, *Slayer* sau *Anthrax*. Însă nu a ajuns niciodată la faima succesorilor. A preferat să rămână la acel heavy-metal solid al anilor '80, ignorând tendințele în domeniu.

Albumul *Impact Is Imminent* este pentru fanii Anvil și pentru iubitorii genului. Nu veți găsi inovații sau artificii comerciale, e o producție ce pune în evidență fiecare muzician din trupă. O suită de piese puternice, ce cu siguranță vor face furori în concert. *Ghost Shadow* și *Fire Rain* sunt hituri clasice de thrash metal, construite în jurul toboșarului *Rob Reiner*. Frumos amestec de genuri diferite, în special în cele două melodii instrumentale *Teabag* și *Gomez*. O combinație de influențe NWOBHM și elementele precursorare de thrash și speed.

Anvil nu experimentează și nu împinge limitele genului pentru a cuceri noi fani; pur și simplu doar adaugă o cărămidă solidă la construcția lor de heavy-metal. O unicatate laudabilă, dusă de-a lungul a peste 40 de ani de carieră.

Tracklist:

1. Take a Lesson
2. Ghost Shadow
3. Another Gun Fight
4. Fire Rain
5. Teabag
6. Don't Look Back
7. Someone to Hate
8. Bad Side of Town
9. Wizard's Wand
10. Lockdown
11. Explosive Energy
12. The Rabbit Hole
13. Shockwave
14. Gomez

AFM Records 2022

Discografie Anvil:

- * Hard ,n' Heavy (1981)
- * Metal on Metal (1982)
- * Forged in Fire (1983)
- * Backwaxed (1985)
- * Strength of Steel (1987)
- * Pound for Pound (1988)
- * Molten Masterpieces (1989)
- * Past and Present – Live in Concert (1989)
- * Worth the Weight (1992)
- * Plugged in Permanent (1996)
- * Absolutely No Alternative (1997)
- * Speed of Sound (1999)
- * Massacre's Classix Shape Edition (1999)
- * Anthology of Anvil (2000)
- * Plenty of Power (2001)
- * Still Going Strong (2002)
- * Back to Basics (2004)
- * This Is Thirteen (2007)
- * Juggernaut of Justice (2011)
- * Monument of Metal (2011)
- * Hope in Hell (2013)
- * Anvil Is Anvil (2016)
- * Pounding the Pavement (2018)
- * Legal at Last (2020)
- * Impact Is Imminent (2022)

Componentă Anvil:

- * Steve „Lips” Kudlow – chitară, voce
- * Chris Robertson – chitară bass
- * Rob Reiner – baterie

Filmografia Simonei

The Healer (2016)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: comedie/dramă/familie

Durată: 1h 53 m

Regizor/scenarist: Paco Arango

Roluri principale: Oliver Jackson-Cohen, Jonathan Pryce, Camilla Luddington, Jorge Garcia, Kaitlyn Bernard

Filmat în: Canada/Marea Britanie

Limbă care se vorbește în film: engleza

Premii și nominalizări: Premiul Values Education (José Maria Forqué Awards).

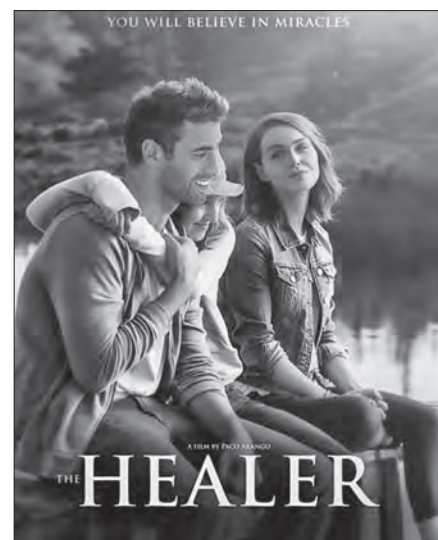
În filmul *Din cer au căzut trei mere* de Narine Abgarian ni se spune povestea unui sat în care au mai rămas o mână de bătrâni. Atunci când ne uităm în urmă la satul care moare, poveștile celor rămași sunt întotdeauna poleite cu o peliculă de fantastic, lucru care-mi pare mai natural decât orice. Poate de aceea, un fel de suflu organic, condensat în simboluri (păunul, crăpătura din perete, mărul uscat, copilul) este ceea ce face această carte duioasă. Scriitura rusoaicei de origine armeană e un fel de legănare între un Vasile Voiculescu fantastic și lumea realismului magic a lui García Márquez. Inițial n-am fost convinsă. În primele pagini și ocazional, dialogurile mi-au părut primare, neșlefuite, dar într-un capăt, punând în balanță toate aspectele narațiunii, ecoul pe care romanul îl lasă în urmă este, surprinzător, poate datorită unui transfer afectiv, cel al propriului meu sat, al propriei mele bunici, al unei lumi spre care mă întorc cu tristețea unei imposibile recuperări.

Ce anume din cartea aceasta pe care tocmai am terminat-o s-a legat așa neînchipuit de ușor de filmul lui Paco Arango, *The Healer*? În carte – pornind de la formula de încheiere tradițională a basmelor din ținuturile autoarei – ni se dezvăluie trei instanțe creatoare: a celui care a văzut, a celui care a povestit și a celui care a ascultat și a crezut în bine. La finalul filmului, Paco Aran-

go, un filantrop, își anunță intenția de a dona toate câștigurile provenite din difuzarea peliculei, fundației lui Paul Newman, fundație care se ocupă de copiii care suferă de cancer. Iată, așadar că acela care vede (spectatorul), cel care povestește (Paco Arango în ipostaza dublă de regizor și scenarist) și cel care aude (pe cei în nevoie) și crede în bine, Paul Newman și fundația sa, sunt reunite în această formă de artă cu scop, dar care are și valențe estetice.

Filmul e numai bun de vizionat la început de vacanță. Transmite voit o stare de bine și de speranță într-o lume mai bună, în care orice este posibil, așa cum, fără niciun fel de efort am crezut cu tot sufletul că este posibil la vârste mai timpurii. Protagonistul, Alec (Oliver Jackson-Cohen), se apropie de vârsta de 30 de ani, dar pare superficial și imatur. Un unchi de care nu prea-și amintește se oferă să-i acopere datoriile, cu condiția relocării în Nova Scoția pentru un an. Ceea ce nu-i comunică e faptul că Alec provine dintr-o familie de tămăduitori, iar darul său special trebuie să fie acceptat voluntar. Acesta este miezul filmului. Desigur, Alec va avea de făcut o alegere, o fetiță bolnavă de cancer îl va sensibiliza (Abigail, interpretată de Kaitlyn Bernard), iar dragostea dă târcoale (Cecilia-Camilla Luddington), chiar dacă mediul în care ajunge nu pare să-i fie deloc potrivit. Kaitlyn Bernard e delicioasă, ironică și, din punctul meu de vedere, are unul dintre cele mai bune performanțe interpretative din film. Alături de ea e de amintit și preotul/pastorul Malloy (Jorge Garcia – cunoscut mai ales pentru rolul Hugo din *Lost*) cu un rol mic aici, dar excelent.

Elementele fantastice ale peliculei, pe care mi-aș fi dorit să le văd mai mult dezvoltate (ușa cu multi-

ple chei magice, rama care închide în ea tablouri care au viață, unchiul care intră și iese din case aproape ca o stafie), precum și călătoria simbolică a lui Alec țin de parcursul epic al eroului, formulă care stă la baza aproape a tuturor operelor cu care creștem și pe care le iubim și reitează această nevoie de transformare personală, în care egoismul amenință să cotopească, definitiv, lumea.

Imaginea pitorească a micuței așezări e dublată de peisajele montane incredibile. Nota de umor traversează întreg filmul, cu străluciri de râu de munte, dar filmul în sine nu e o capodoperă, nici interpretativă, nici scenografică etc. Ceea ce reușește să surprindă sunt diferențele culturale (un britanic în Canada promite să fie cel puțin lingvistic savuros). E mai puțin romanțat decât ne-am așteptat și mult mai incluziv în adresarea sa decât un film pentru adolescenți. Ca și cartea amintită mai sus, a Narinei Abgarian, cu Maranul său atemporal și pribegit, și filmul lui Paco Arango lasă în urmă o lume frumoasă, reinventată printr-un strop de magie. Magie cinematografică, desigur.

Malaxorul de iulie

■ **„insula ahab 59”**, Ion Potolea, Grupul Editorial Rocart, 2022. „Pe o corabie nu chiar beată, dar desul de amețită și ea, se îmbarcă Ion Potolea în *insula ahab 59*. E o corabie cu încărcătură biografică prelucrată nostalgic și în care limbajul de specialitate, un adevărat argou desfășurat într-un flux de șuvoaie ale memoriei, se transformă într-un soi de incantație. Marinăreștile sunt pure parole nostalgice, chepenguri deschise – uneori vraiste – asupra tărimurilor de aventură, pe cât posibil conturate cu realism descriptiv brutal. Firește că și corabia lui Potolea e condusă de Ahab, dar uneori pare a-l avea la cârmă pe Ulise, într-un pelerinaj brownian. Oricare din ei ar fi cârmaciul, fiecare asigură o saga plină de peripeții care dă poemelor un soi de vertij epic trăit în reprize și întrerupt de melancoliile marinarului lăsat la vatră.” (Al. Cistelecan)

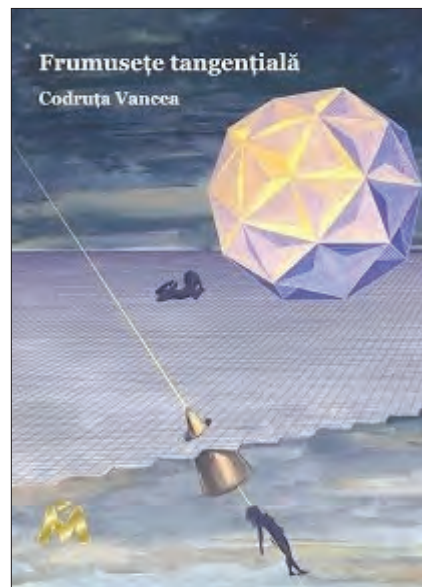
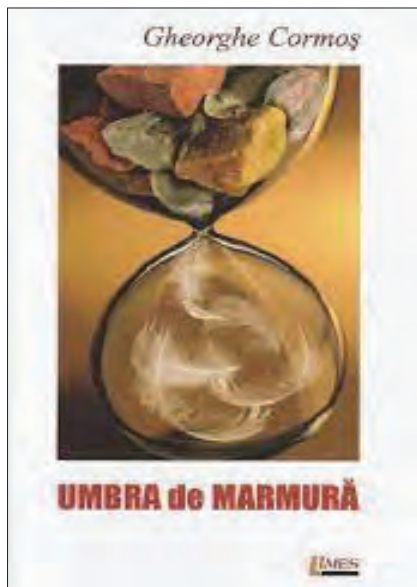
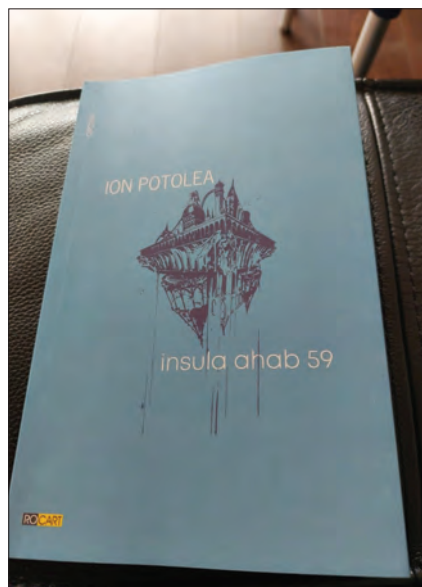
■ **„Umbra de marmură”**, Gheorghe Cormoș, Editura Limes, 2022. „În surle ne vor zbate,/ În surle ne vom zbate,/ Până când vor răzbate/ Turlele.// Și atunci tu,/ Și atunci tu,/ Prințesă,/ O să-mi pui/ Zăbrelele.”

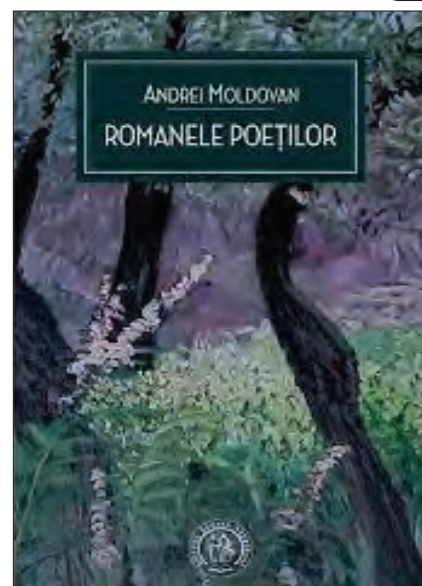
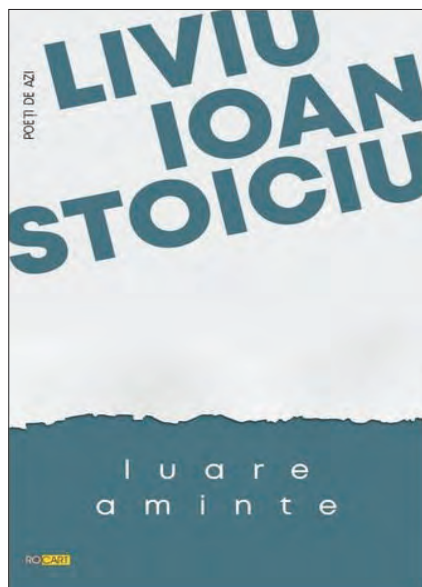
■ **„Frumusețe tangențială”**, Codruța Vancea, Editura Minela, 2021. „Evitând cu obstinație aportul imediat al subiectivității în text – din discreție, din sfială, cu program? – Codruța Vancea este, în această a doua sa încercare – și probă – editorială, dispusă să uzeze pedala unei «obiectivări» reflexive, mizând pe virtuțile comparației și ale parabolei abstracte, «rafalelor de primăvară» din cartea de debut preferându-le acum un fel de pedagogie a efectului liric, o muncă așezată pe linia locuției mai mult explicative decât persuasive: «nu las nimic la voia întâmplării». (...) Dragostea și poezia sunt, explicit, temele de casă pe

care autoarea nu ostenește a le relua, căutând soluții elegante pentru rezolvarea lor lirică, reveria fiind mai mereu starea mentală și emoțională care nutrește imaginația cuvintelor. Proba acestui nou examen poetic al Codruței Vancea este acum etalată și cititorul poate judeca valabilitatea estetică a soluțiilor propuse de autoare.” (Ioan Moldovan)

■ **„Luare aminte”**, Liviu Ioan Stoiciu, Grupul Editorial Rocart, 2022. „O mărturisire: «Cerând iertare» – așa începe acest volum. Iertare că îndrăznesc să mai scriu versuri și, iată, să le mai și public: depășit moral cum sunt de aceste vremuri nenorocite («pandemie-război»; nu numai). Datorită scrisului (și cititului) mă mai suport, supraviețuiesc (numai când scriu, rar, din păcate, simt că nu trăiesc degeaba). Să fac față, mi-am tot distras atenția de la realitățile cotidiene, scriind pentru sertar. Am anunțat, la sfârșitul anului 2017, că nu mai scot nici o carte, era o reacție naturală a mea de dorință de izolare, să-mi mai împac sufletul. Au trecut anii și am luat seama că sunt tot mai dezzechilibrat însă, că am nevoie de un «punct de sprijin», pe care nu-l pot avea, previzibil, decât definitivând o carte (deformat profesional cum sunt; alții au alte supape la dispoziție). (...) Chiar așa, mi s-a ghicit anul morții: 2023 (moarte violentă, probabil accident de mașină), nu-mi mai amintesc de cine și când. Un motiv în plus. Cum altfel să întâmpin ultimul meu an «ghicit» decât cu o carte de versuri? Cerând iertare...” (Liviu Ioan Stoiciu, 2 mai 2022, Brașov)

■ **„Pe malurile Acheronului”**, Romulus Moldovan, Editura Neuma, 2022. „Îl înțeleg prea bine pe Romulus Moldovan, poet îndrăgostit de Cluj, și regret că nu l-am întâlnit încă în orașul acesta, care mi-e drag și mie. Aș opta oricând pentru Someș în detrimentul

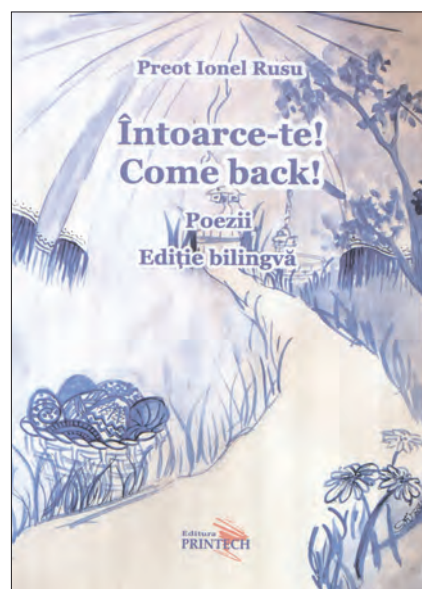

Dâmboviței, cea cu apă dulce doar în folclor. *Apa de băut din Cluj/ poate spăla ori dilua/ aproape toate neplăcerile*, a scris foarte inspirat autorul, deși totdeauna se poate găsi la Cluj ceva mai bun decât apa, pentru a dilua tristețea. *Prin micul univers al Clujului,/ al meu, al nostru și al omenirii*, Romulus Moldovan își poartă lirismul cu siguranța și nonșalanța unui optzecist, cum și este după cartea de identitate, post-modern în lege, pendulând între spirit ludic și melancolie. (...) Principala calitate a poetului cu nume moldovenesc – dar cu artă negreșit transilvană – este bunul gust. Intrarea sa în rândul autorilor Editurii Neuma o dovedește elocvent. Să o celebrăm!” (Horia Gârbea)

■ „Romanele poetilor”, Andrei Moldovan, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022. „Raportarea poetilor la roman este un demers care s-a făcut diferit de către fiecare autor și cu rezultate la fel de diferite. Câțiva dintre ei s-au «convertit» în așa măsură încât sunt percepuți acum mai degrabă ca romancieri, alții își păstrează nealterat nimbul poetic. Chiar

dacă dreptul de a afirma că romanele poetilor au adus mutații esențiale în structurile epice stă sub o reală incertitudine, contribuția lor rămâne una de luat în seamă, pentru că nu au intrat într-un domeniu, fie el și bogat (așa cum de altfel este!), ca oaspeți, ci ca ființe creatoare active, într-un teritoriu care este/devine și al lor.” (Andrei Moldovan)

■ „Stări de urgență”, „În alertă” și „Întoarce-te! Come back!” sunt trei volume succesive de poeme scrise de Preot Ionel Rusu și apărute la Editura Printech în anul 2022, deși scrierea lor a început în anul 2020. „Ceea ce se derulează actualmente în societate ne-a surprins într-o criză duhovnicească de proporții uriașe la nivel global, național și personal. Să ne folosim de acest prilej și să devenim doxologici și încrezători în biruința Domnului nostru Iisus Hristos. Iubite cititor, te invit cu căldură la o călătorie lirică specială și îți recomand cu drag să reții versurile care ți-au ajuns cel mai ușor și repede la inimă.” „Deșteaptă-te române și creștine drag, acolo unde întâlnești ierta-

rea pascală, candela cu feștilă rugătoare, untdelemnul faptelor bune, sfânta pace din sfintele biserici și mănăstiri, dar și din văzduhuri, făclia de Paște, pământurile stropite cu aghiazmă, grădina cu flori și lanurile de grâu, aerul limbii vechilor cazanii și anotimpurile vieții confrăților tăi de la răspântii de timp.” (Pr. Ioan Rusu)

■ **Lecturi. „Pe rouă, pe ceață...” 21 de scriitoare în eseuri critice**, George Vulturescu, Editura Junimea, Iași, 2022. „Nu am scris aceste texte după criterii respectate de istorii literare, de dicționare sau antologii, nici numărând rândurile acordate, pentru vreun eventual clasament: selecția mea este empatică, străbătută de un singur gând – bucuria lecturii «celuilalt», grija de a găsi, printre alte tomuri critice, zone fundamentale pentru originalitatea temelor, ideilor și imaginarului poetic ale autoarelor despre care nu s-a scris. Discursul meu se deplasează alături de textul cărții citite, merge în paralel cu el, îl însoțește. E o «lectură ascultătoare»: onoarea de-a cita un vers strălucit o consider egală cu a-i spune pe nume preopinentului, cum cred că am mai scris.” (George Vulturescu)

(C.Ș.C.)

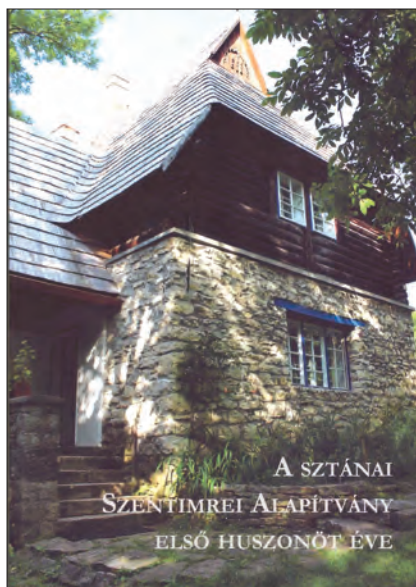
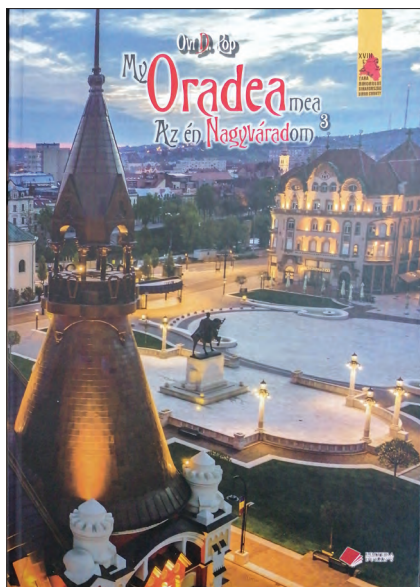
■ În numărul 110/iunie 2022 din magazinul literar și artistic **„Răsunetul cultural”** este publicat interesantul eseu „Fatima României: Fenomenul Maglavit în reprezentările culturale ale epocii interbelice”, semnat de Constantina Raveca Buleu. La aniversarea centenarului nașterii filologului Gavril Scridon (1922-1996), profesorul Vasile V. Filip a publicat articolul „Gavril Scridon: Anecdoticul – versantul dulce al piscului academic”. Publicația din Bistrița cuprinde și o scurtă prezentare a expoziției de pictură semnată de Georgiana și Eusebiu Josan, curatoriată de Lina Țarmure și găzduită de Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, precum și un interviu acordat de cei doi artiști plastici din București istoricului de artă Vasile Duda.

■ În numărul 6 (139)/iunie 2022 al revistei lunare de cultură **„Curtea de la Argeș”**, Nicolae Constantinescu, prof. univ. dr. la Universitatea din București, prezintă cel mai recent volum semnat de folcloristul, etnologul și antropologul originar din Sălaj, Ion Taloș.

„Împăratul Traian și conștiința romanității românilor. Cultură orală și scrisă din secolele XV-XX”, proiect editorial apărut sub egida Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a văzut lumina tiparului la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca în 2021. „Cu volumul *Împăratul Traian...*, Ion Taloș iese, oarecum, din sfera de confort a studiilor de folclor românesc comparat, în linia tradițională, pe cărările magistral ilustrate, spre exemplu, de un Petru Caraman (*Colindatul la români, slavi și la alte popoare* [1933, în limba polonă], 1983, în românește, sau de Adrian Fochi, cu *Femeia lui Putiphar* (K 2111). *Cercetare de folclor și literatură comparată* (1982), angajându-se într-un domeniu apropiat, acela al studiilor culturale, asociindu-se mai degrabă istoricilor, lingviștilor și româniștilor care, de secole, vor să dea de capăt chestiunii, altminteri clare pentru cei mai mulți dintre noi, a originii romane a poporului român și a latinității limbii vorbite de acesta. Pentru mulți istorici, culturologi, lingviști, problema a fost rezolvată, dovezile sunt evidente, vorbele cronicarului având temeinicia unui adevăr de necontestat: «...toți de la Râm se trag». Totuși, miza nu este doar aceea de a reafirma un astfel de adevăr, ci și de a contrazice un punct de vedere reiterat de unii dintre cei vechi, dar și de istorici din vremurile mai noi, precum Lucian Boia, care «neagă explicit existența conștiinței romane a românilor», susținând teza «despre primordialitatea unor intelectuali occidentali în stabilirea apartenenței noastre la romanitate», a susținut profesorul universitar Nicolae Constantinescu.

■ La Editura Duran's din Oradea a apărut albumul **„Oradea mea. Az én Nagyváradom. My Oradea – Ediția a III-a”** semnat de artistul fotograf Ovidiu D. Pop. Albumul trilingv cuprinde 100 de pagini cu fotografii realizate de Ovidiu D. Pop în perioada 2000-2022, reprezentând principalele atracții turistice din municipiul de pe Crișul Repede. Fotograf de peste 30 de ani, multiplu premiat internațional, Ovidiu D. Pop a participat la cele cinci ediții ale taberei internaționale de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste”, organizate de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Asociația Varadinum Foto Club Oradea, în perioada 2017-2022.

■ La Editura Művelődés din Cluj-Napoca a apărut **„A Sztánai Szentimrei Alapítvány első huszonöt éve”** (Primii 25 de ani de activitate ai Fundației Szentimrei din Stana). Volumul reprezintă „o cronică a bunelor intenții și a încercărilor unei familii numeroase, unei case, unei așezări, unui sat, unei micro-regiuni și ale unei comunități umane, la cumpăna secolului XX și XXI”. Apărută la aniversarea a unui sfert de secol de la înființarea Fundației Szentimrei din satul Stana, comuna Almașu, cartea cuprinde atât articole inedite cât și articole publicate în presă, grupate în două capitole: „Spiritul locului” și „Activitățile fundației”. Din-

tre cele mai interesante menționăm articolul despre moștenirea lăsată în urmă la Stana de unul dintre cei mai influenți intelectuali maghiari din Transilvania interbelică, marele arhitect Kós Károly sau articolul semnat de Szabó Attila despre simpozionul de creație artistic-plastică de la Stana, organizat cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

■ La Editura Academia Română – Centrul de Studii Transilvane a văzut lumina tiparului volumul **„Românii și România în context european. Istorie și diplomatie. Omagiu profesorului Vasile Pușcaș la împlinirea vârstei de 70 de ani”**. Și-au adus contribuții la volumul omagial dedicat istoricului, politologului și academicianului Vasile Pușcaș, originar din localitatea sălăjeană Surduc, 70 de autori români și din străinătate, specialiști în domeniile istoriei și relațiilor internaționale sau diplomați, cu care reputatul profesor universitar a colaborat pe parcursul carierei profesionale. „*Alma Mater Napocensis* este mândră să aibă printre prestigioșii săi membri un profesor și diplomat de talie internațională precum Profesorul Vasile Pușcaș, ardeleanul care a ajuns la Washington pentru a negocia pentru țara sa clauza națiunii celei mai favorizate, care apoi s-a dus de la Cluj-Napoca la Bruxelles pentru a negocia cu Uniunea Europeană aderarea României și care spunea că singura sa dorință este «să facă istorie, nu doar să vorbească despre»». Într-adevăr, negociatorul-șef Vasile Pușcaș a reușit să înscrie România pe traiectoria sa contemporană, alături de cei mai importanți actori regionali și internaționali”, au apreciat Ioan Bolovan și Melania-Gabriela Ciot, coordonatorii volumului. La începutul anului curent a apărut la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca volumul semnat de Vasile Pușcaș „Românii în Uniunea Europeană”, proiect editorial sub egida Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

(A.-B.K.)

■ **Un justițiar sălbăticit.** Cea de-a doua ediție a romanului lui Dan Marius Cosma, „Cristian Dinstele” a apărut după opt ani, în 2020, la Editura „Someșul” din Satu Mare. Narațiunea pornește de la accidentul unei nave spațiale, prăbușire care, nu se știe cum, a lăsat grea o fecioară de doar 14 ani. Sunt anii de după război, așa că paternitatea copilului zămislit într-un mod atât de neobișnuit a fost atribuită unui partizan anticomunist, vânat de către trupele de securitate. Pentru că s-a considerat că familia fetei i-a susținut pe „dușmanii poporului”, gospodăria le-a fost confiscată, iar bunicii deportați la Canal, în Deltă ori la celebra închisoare din Pitești. Mama și copilul au fost găzduiți de o mătușă. Lichidarea grupului de combatanți din munți le-a asigurat o perioadă de pace, până când tânăra s-a căsătorit cu un tăietor de lemne bețivan și s-a mutat la acesta, iar apoi a murit în urma unui avort provocat. Băiatul a trebuit să înfrunte hărțuirea colegilor de la școala din sat, iar apoi din liceu, lucru care i-a înăsprit sufletul. Cristian Dinstele, deși născut de o fecioară Maria și botezat cu numele Mântuitorului, a ales să-și facă singur dreptate, să devină un justițiar. Convinș că relele lumii nu pot fi îndreptate cu duhul blândității, el a scos biciul. Autorul este și un talentat artist plastic, căruia îi place să picteze în stilul „fauve” (mărturie stau copertile ambelor ediții), lucru care transpare foarte bine în această proză, unde povestea este narată în stilul dur, naturalist, al lui Émile Zola, dar cu sfătoșenia unui Ioan Slavici.

■ **Un volum îndelung așteptat.** La târgul de carte „BookFest” din acest an, prozatorul brăilean Mircea Cărbunaru și-a lansat volumul de debut, „Colecționarul și alte povestiri stranii” (Editura Up, 2022). În România de după 1989, există deja o tradiție a aparițiilor mult întârziate în pagina tipărită, impusă de năpasta deceniilor de tranziție fără sfârșit. Autorul a activat cu mult entuziasm la sfârșitul anilor '90, când a condus cenaclul „SFera”, a redactat suplimentul duminical

„Fantasy” al ziarului „Brăileanul”, a realizat emisiuni dedicate genului SF la posturile locale de radio și TV. Însăși proza care dă titlul volumului a fost scrisă pentru a participa la un concurs tematic organizat în acea perioadă, alături de nume importante, confirmate ulterior, precum Liviu Radu sau Michael Hăulică. Ulterior, ea a fost inclusă, în forma de atunci, în antologia lui Dan-Silviu Boerescu, „România S.F. 2001”. Tot atunci, a apărut și „Înfrângerea”. Celelalte cinci povestiri sunt recente. „Un bărbat, o femeie și cinci peștișori argintii” tocmai a fost publicată de revista online „Galaxia 42”. Aici, într-un interviu acordat lui Alexandru Lamba, autorul explica: „În privința debutului târziu. Nu e atât de rău. Sunt sigur că înțelegeți, închipuiți-vă că am fost în stază, iar recent a avut loc trezirea mea.” Recent, pe pagina de Facebook, scriitorul anunța că lucrează la un roman „hard SF” (cu intriga puternic susținută de elemente științifice sau tehnologice).

■ **Vremuri grele.** Este titlul editorialului cu care se deschide nr. 1-2/2022 al magazinului science-fiction „Helion”, revista clubului omonim din Timișoara, care a apărut constant vreme de peste 40 de ani, dar care, ca și festivalul de literatură, nu beneficiază de

susținerea financiară din partea consiliului local, cu un an înainte de transformarea orașului de pe Bega într-o „Capitală Europeană a Culturii” (2023). Nu m-aș fi așteptat de la tinerii de stânga, cu dom’ primar Fritz în frunte, să anihileze continuitatea spirituală a vieții din orașul de pe Bega, pe criterii partizane. E ca și cum ar fi îndesat tampoane de vată în tuburile de orgă din Domplatz, ar fi cipilit florile trandafirilor cățărați pe rigolele din Parcul Rozelor sau ar fi aruncat peștii de la fântâna arteziană. Se pare că, indiferent de culoarea politică, există un blestem care pervertește temporar tot ceea ce individualizează fruntea Banatului, năpastă iscată din neîmplinirea Punctului 8 la timpul convenit. Este notorie rebotezarea podurilor de către vadimiști, astfel încât podul Decebal duce în Piața Traian, iar podul Traian în Piața Maria. Pe de altă parte, bănașenii au găsit de fiecare dată resursele necesare să refacă splendoarea deplină a Miciei Viene, indiferent de măruntele uneltiri conjuncturale. Spunea Blaga cu înțelepciunea filosofului: „numa-n lacuri cu noroi în fund cresc nuferi”. Să îmfundăm dar ce e de înfruntat și să privim limpede în viitor.

(G.-D.G.)

Caiete Silvine

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvine@yahoo.com, office@caietesilvine.ro;
www.caietesilvine.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XVIII, Nr. 7 (210), iulie 2022.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Stirb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta - colaboratori.

Responsabil de număr: Daniel Săuca

Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvus
Tehnoredactare: Marius Soare

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii iulie

(din Dicționarul **Sălaj – Oameni și Opere**.

Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj, adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Iancu Sălăjanu Dinu – solist, 2 iulie 1969; **Oros Traian** – profesor, 3 iulie 1942; **Morar Ioan** – profesor, 3 iulie 1950; **Petrean Păușan Ileana** – jurnalist, 4 iulie 1952; **Horvath Dina Iuliana** – poetă, 5 iulie 1960; **Pușcaș Vasile** – prof. univ., 8 iulie 1952; **Bălean Rareș** – voleibalist, 8 iulie 1997; **Tomole Ioan** – profesor, 9 iulie 1946; **Beksy Ida Julianna** – scriitoare, 10 iulie 1955; **Pop Gheorghe** – medic veterinar, 11 iulie 1947; **Meleg Attila** – actor păpușar, 11 iulie 1961; **Barz Emil** – violonist, 12 iulie 1950; **Chira Ionel** – preot, 13 iulie 1972; **Trif Gheorghe Dorel** – inginer, 14 iulie 1951; **Lucaciu Vasile Marcel** – poet, critic lit. – 14 iulie 1966; **Maxim Ioan Aurel** – inginer, 14 iulie 1983; **Mureșan Viorica** – învățătoare, poetă, 17 iulie 1968; **Popescu C. Ilie** – profesor, 17 iulie 1947; **Chendea Emil** – grafician, 18 iulie 1937; **Iluț Petru** – psiholog, 19 iulie 1945; **Csók Erzsébet** (căs. Buta) – inginer, 19 iulie 1979; **Oșan Virgil Gheorghe** – medic, 23 iulie 1941; **Băcuet-Crișan Sanda Otilia** – arheolog, 24 iulie 1973; **Bercean Radu** – economist, 25 iulie 1957; **Matyi István** – coregraf, instructor, 26 iulie 1954; **Roman Marcela Georgeta** – artist plastic, 27 iulie 1968; **Cioloș Dacian** – ingi-

ner, 27 iulie 1969; **Gozaru Mircea Traian** – scriitor, 28 iulie 1939; **Mátyus Éva** – inginer, 29 iulie 1951; **Zsigmond Attila** – preot, istoric de artă, 30 iulie 1971; **Wéber Cecília** – psiholog, 31 iulie 1944; **Simonfy József** – poet, 31 iulie 1952; **Ember Stela** – poetă, 31 iulie 1953; **Chira Alexandra** – solistă, 31 iulie 1998

**Ileana Petrean Păușan –
70 de ani de la naștere**

Petrean Păușan, Ileana – jurnalist. N. 4 iulie 1952, Treznea.

Viața și activitatea: a urmat cursurile primare în satul natal (1959-1967), iar pe cele liceale la Școala Normală din Cluj (1967-1972). Este absolventă a Facultății de Ziaristică din București (1985). După absolvirea liceului a fost învățătoare la Școala din Treznea, iar din 1985 a lucrat ca redactor la ziarele **Năzuința**, **Graiul Sălajului**, **Sălajul Orizont**. Din noiem-

brie 2001 până la 1 decembrie 2009 a fost consilier la Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj, ocupându-se, printre altele, de cultura scrisă. A consiliat peste 100 de cărți apărute la Ed. **Silvania**. A realizat 12 numere din seria nouă a revistei **Silvania. Cultură. Culte. Patrimoniul**. Din anul 2005 este *membră* în colectivul de redacție al revistei **Caiete Silvane**, ediție nouă. *Premii:* Diplomă de Onoare *Oameni de seamă ai Sălajului* (Zalău, Biblioteca Județeană Sălaj, 2012). Este *membră* a Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj. *Colaborări:* **Tribuna**, **Luceafărul**, **România literară** etc.

Opera: **Maci pe rotativă** – poezii (Zalău, Ed. *Silvania*, 2005), **Gânduri pe rotativă** (Zalău, Ed. *Silvania*, 2011), **Treznea, localitate martir a neamului românesc. Monografie** (Zalău, Ed. *Caiete Silvane*, 2014), **Doctorul Ioan Pușcaș, pentru viață fără bisturiu. Monografie** (Zalău, Ed. *Caiete Silvane*, 2022). *Coautor:* **Biserici de lemn din Sălaj** (Zalău, Ed. *Silvania*, 2008); *volum colectiv:* **Ștefan Goanță văzut de...** (Timișoara, Ed. *Brumar*, 2011); *coordonator:* **Poeți sălăjeni ai Cenuclului Silvania** – antologie alcătuită de Iuliu Suciu (Zalău, Ed. *Silvania*, 2008). *Prezentă în volumele:* **Excelsior '71**, **Constelații**, **Pătrar de aur**, **Pământ străbun românesc** (Zalău, 1977), **Silvania** (Zalău, 1979), Iuliu Suciu – **Poeți sălăjeni ai Cenuclului Silvania** (Zalău, Ed. *Silvania*, 2008), **18 poeți – antologie** (Zalău, Ed. *Caiete Silvane*, Colecția *Scriitori sălăjeni*, 2020). *Volum în curs de apariție:* **Poeme**.

continuare pe www.caietesilvane.ro

William Shakespeare

(1564-1616)

Sonete (Sonnets), prima ediție: 1609

„Dante și Shakespeare își împart între ei lumea modernă; un al treilea ca ei nu există.”
(T.S. Eliot)

Sonetul 138

Când draga-mi jură că ea nu mă minte,
O cred, deși știu bine că mă-nșală,
Ca să mă ia drept un flăcău cuminte,
Străin de-a lumii prefăcută școală.
Gândind în van că tânăr mă socoate,
Deși ea știe că-s apus de soare,
Minciunile-i eu i le-nghit pe toate,
Iar adevărul, între noi, dispare.
De ce nu-mi spune ea că m-amăgește,
Iar eu de ce nu-i spun că sunt bătrân?
O, în amor iluzia domnește,
Iar anii, când iubești, ascunși rămân.
Astfel, o mint și eu, și ea pe mine
Și, vinovați, mințind, ne e mai bine.

(În românește, de Teodor Boșca, Editura
Dacia, Cluj, 1974)